Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

Thyrsting-Vrads Herreders Landboforening

1862 ✡ 11. APRIL ✡ 1962

THYRSTING-VRADS HERREDERS LANDBOFORENING

1862 . 100 ÅRS JUBILÆUM . 1962

BRÆDSTRUP BOGTRYKKERI

FORORD

Om 100 år er alting glemt, siges der ofte. Der er dog visse begivenheder, der er af så afgørende betydning, at de ikke uden videre bør gå i glemmebogen. Blandt sådanne skelsættende begivenheder er stiftelsen af Thyrsting-Vrads Herreders Landboforening den 11. april 1862. Denne begivenhed var ikke blot et led i en kæde af historiske begivenheder, en følge af en historisk proces, den var i sig selv landbohistorie. Fra sin stiftelse og til i dag har foreningen været med til at præge denne egns udvikling. Egnen ville i dag have været en anden, om disse mænd ikke i marts 1862 havde begyndt forberedelserne til det møde, som førte til stiftelsen af landboforeningen. Betingelserne for at drive landbrug er ikke blot noget, der afgøres udefra, af verdensmarkedsforhold og andre store forhold. Det, der sker på det mere lokale plan, har nu, som tidligere sin afgørende indflydelse på landmandens vilkår.

Hvad er en forening, og hvad er specielt en landboforening? Det er svært at give et udtømmende svar herpå, og dog er et af formålene med denne bog at give svaret på, hvad Thyrsting-Vrads Herreders Landboforening var og er. En del af svaret får man vel af foreningens formålsparagraf eller, som det hedder i en skrivelse udsendt efter det første møde i marts 1862, »at Foreningens Formaal skulde være at virke til Landbrugets Fremme i alle dets enkelte Grene ved de Midler, som til enhver Tid staar til Foreningens Raadighed«.

En forening består af dens ledelse, dens medlemmer og dens medarbejdere. En forenings ansigt tegner sig for os i de gerninger, den udretter. I denne mindebog, som det også er, vil vi forsøge at få alle disse aspekter med. Vi vil forsøge at tegne et nuanceret billede af de mænd, som gennem disse 100 år har påtaget sig at lede foreningen, vi vil gennem referater fra møder o. l. lade medlemmerne føre ordet for at give et glimt af den

tids bonde, og vi vil endelig gennem faglige og nøgterne artikler præsentere noget af det, foreningen har udrettet.

Er svaret så givet? Nej, stadig ikke! Thyrsting-Vrads Herreders Landboforening er som alle andre virksomheder til stadighed underkastet forandringens lov. Den skifter stadig ansigt, forhåbentlig i takt med den udvikling, landbrugets vilkår er underkastet. Det er fornylig blevet sagt, at en landboforening er en forretning, og skal drives som en sådan. Der er sikkert en del sandhed heri, men det giver dog heller ikke et fyldestgørende billede af foreningen.

Fra allerførste færd har foreningens medlemmer og dens ledelse haft øjnene åbne for, at denne landboforening ikke blot er en landøkonomisk forening som alle andre af samme art og med samme formål.

Den er denne egns forening, *skabt ud fra de forudsætninger, som her var gældende for 100 år siden, ligesom den nu, 100 år senere, stadig er egnens landboforening under de betingelser, som nu er gældende.*

Alt er dog ikke lutter foranderlighed. De naturmæssige betingelser, som på mange måder er afgørende for bondens virksomhed, er, bortset fra de ændringer som hans egen virksomhed gennem opdyrknings- og kultiveringsarbejder har skabt, vel forsat de samme. Dengang som nu bød en rejse gennem det område, som er landboforeningens naturlige virkeplads, på smukke naturoplevelser, bakkelandet omkring »hovedstaden« Brædstrup, Gudenåens glidende strøm gennem flade engdrag i det østlige af området, de magre sandjordsegne med deres plantager mod vest, bøgeskovene og søerne mod nord. Denne afveksling, disse forskelligartede betingelser for bondens virksomhed virkede sikkert dengang som nu ind på bondens sind, og var med til at præge hele hans livsindstilling. Selve egnen og dens natur hører også med til beskrivelsen af, hvad foreningen er.

Mit jubilæumsønske er, at denne bog i al beskedenhed må være medvirkende til, at der også i fremtiden vil være mænd, som i trofasthed mod det, der ligger forud, er villig til at røgte den dagens gerning, som skal gøres i foreningens tjeneste.

Vestbirk i marts 1962.

Kristian R. Sørensen.

INDHOLDSFORTEGNELSE

FORORD ved konsulent Kristian R. Sørensen..... 2
GLIMT FRA DEN SVUNDNE TID ved fhv. folketingsmand Kr. Juul 5
FORENINGENS FORMÆND ved konsulent Kristian R. Sørensen 43
FORENINGENS SEKRETÆRER ved konsulent Kristian R. Sørensen 47
FORENINGENS KONSULENTER ved konsulent Kristian R. Sørensen 50
HUSDYRBRUGET ved konsulent Kr. R. Sørensen..... 52
HUSDYRBRUGSARBEJDETS ORGANISATION OG MEDARBEJDERE ved konsulent Kr. R. Sørensen.... 61
FORENINGENS DYRSKUER v. konsulent Kr. R. Sørensen 64
SVINEAVLEN ved konsulent Kristian R. Sørensen..... 74
KVÆGAVLEN ved konsulent Kristian R. Sørensen..... 76
KONTROLFORENINGSARBEJDET ved konsulent Kristian R. Sørensen 78
FRA BYTYR TIL »KUNSTIGE« KVÆGAVLSFORENINGER ved konsulent S. K. Larsen..... 80
UNGDOMSARBEJDET ved konsulent Kr. R. Sørensen.. 87
LANDBOFORENINGEN OG BRÆDSTRUP BY ved konsulent Kr. R. Sørensen 93
PLANTEAVLSARBEJDET ved konsulent Knud Lyager.. 96
REGNSKABSARBEJDET ved konsulent Knud Lyager.... 109
DANSK LANDBRUGS STILLING I JUBILÆUMSÅRET ved gårdejer Aksel Frandsen 111

Bogen er redigeret af konsulent Kristian R. Sørensen.

Bogen er udgivet af Thyrsting-Vrads Herreders Landboforening med støtte af Brædstrup by's pengeinstitutter og mange enkeltpersoner.

GLIMT FRA DEN SVUNDNE TID

Thyrsting-Vrads Herreders Landboforenings hundredårige historie fortæller os, at sansen for samvirke gennem dette sekel har været levende hos disse egnes bønder. Ganske vist spores selvstændighedstrangen og selvhjælpsviljen tydeligt i de beretninger, der foreligger fra førte forhandlinger, og det sindigt overvejende, som er karakteristisk for bondesindet, kan nok nu og da have virket som bremseklods for fremskridtet. Thi:

»Føst næ dær æ Nøe pofahr,
kommer Jyden ud aa Dar.«

Javel, det er sandt nok — sådan da; men lad os så for retfærdighedens skyld med det samme føje de næste linjer til:

»men han goer et ind igjen,
fa' de Uhn han haa gjent hen.«

Trofasthed i kampen for opgavens løsning har været og er stadig drivkraften i bondens stræben frem mod nye mål. Og har det end voldt hovedbrud at finde fællesskabets melodi, så vidner det svundne hundredår om fremskridt for dansk landbrug af en størrelsesorden, de gæve Brædstrupegnsbønder næppe har kunnet ane, da de startede denne landboforening den 11. april 1862.

Vi vil nu lytte til de gamle bøgers blade — både det, der står skrevet, og det, der kan læses mellem linjerne, for derigennem at drage lære af det virke, der er udfoldet i tidens løb.

SAMVIRKET FORBEREDES

»Aar 1862, den 21. Marts, var efter Indbydelse af Sognefoged Jens Rasmussen i Brædstrup med flere Landmænd fra

Brædstrup gamle Thinghus, hvor den stiftende generalforsamling fandt sted

Brædstrup og Omegn, cirka 70 Beboere af Thyrsting-Vrads Herreder forsamlede paa bemeldte Herreders Tingsted for at stifte en Landboforening for denne Egn.«

Med disse oplysninger indledes den gamle protokol.

På mødet oplystes, at indbydelsen var tiltrådt af 47 af egnens landmænd. Det fortæller os, at der er gået grundige overvejelser forud. Naboer har truffet hinanden ved markskellet, og mens plovhestene gumlede af muleposen, og bonden tyggede sin klemme og nød sin lille lommelærke, er snakken gået — nye tanker er født og har lidt efter lidt taget form — fast form, så handling blev følgen.

Imidlertid — helt fast i sokkerne synes man ikke at have været på dette forberedende møde i Brædstrup den 21. marts 1862. Adskillige betænkeligheder kom til orde. Var vi her i Thyrsting-Vrads herreder nu stærke nok til at kunne stå på egne ben? Eller burde man søge tilslutning til den nystiftede landboforening for Horsensegnen — eller eventuel orientere sig mod Silkeborg. Dog — de indgående drøftelser endte med, at man efter forslag af kammerråd Synnestvedt, Vinding Nygård, vedtog at søge oprettet en landboforening for Brædstrup og omegn, og spørgsmålet om, hvorvidt denne forening skulle bestå selvstændig eller slutte sig til andre ville være at afgøre

på det stiftende møde, der berammedes til afholdelse den 11. april 1862 på Tinghuset i Brædstrup, hvor tillige foreningens love skulle vedtages, medlemskontingentet fastsættes og foreningens ledelse vælges.

FORENINGEN DANNES

Resultatet af det stiftende møde, der som nævnt afholdtes den 11. april 1862, var delvis foruddiskonteret på det omtalte »Forprang«. Et udarbejdet forslag til vedtægter vedtoges med enkelte ændringer, og stemningen var for at træde i virksomhed som selvstændig forening under navnet: *Thyrsting-Vrads Herreders Landboforening*. Dog at man naturligvis gerne imødeså et fornuftigt samarbejde med naboforeninger.

Til at tage sig af det således døbte barns opdragelse og udvikling valgtes en bestyrelse på 6 medlemmer med kammerråd Synnestvedt, Vinding Nygård, i spidsen som formand.

Bestyrelsesvalget faldt på følgende gæve mænd:

1. *Kroejer Lundsgaard, Nørre Snede*
2. *Gårdejer Anders Lassen, Troelstrup*
3. *Apotheker Gundorph, Brædstrup*
4. *Sognefoged Jens Rasmussen, Brædstrup*
5. *Prokurator Hviid, Brædstrup*
6. *Provst Bülow, Hjortsvang*

Imidlertid ønskede apoteker Gundorph og provst Bülow at blive fritagne, og i deres sted valgtes *gårdejer Jens Hansen, Løve, og mølleejer Hertz, Kloster Mølle.*

Medlemsbidraget fastsattes til 1 Rdl. og til at agitere for tilslutning til foreningen valgtes fortrinsvis herredernes lokale myndigheder — sognefogderne — ligesom man ved opslag i egnens kroer søgte at udbrede kendskab til den nye forening.

Til sekretær for foreningen udpegedes prokurator Hviid med et årligt vederlag af 20 Rdl. og — Thyrsting-Vrads Herreders Landboforening er klar til at træde ud i livet.

FREMSKRIDTET MARCHERER

I landboforeningens første lange tid måtte man i bogstaveligste forstand stå på egne ben. Konsulenter fandtes ikke, og den vejledning, man kunne skaffe sig, måtte i det væsentlige hentes fra dagliglivets praktiske erfaringer. Derfor måtte de

enkelte medlemmer straks aktiviseres gennem møder, hvor man drøftede de problemer, der forelå og som især havde forbindelse med landbrugets rentabilitet.

Det synes, som om man har været heldige i valget af ledelse, da denne lynhurtigt slår ned på praktiske foranstaltninger til landbrugets fremme. Allerede 17. maj 1862 er bestyrelsen samlet og vedtager at forelægge et ret omfattende arbejdsprogram for en ekstraordinær generalforsamling, hvor der samtidig holdes diskussionsmøde om forskellige landbrugsfaglige spørgsmål. Der er i den forløbne måned indmeldt 180 medlemmer, hvilket giver en kasse på 180 Rdl. Dertil kommer indtægt ved salg af vedtægter 30 Rdl., ialt 210 Rdl., som efter fradrag af diverse udgifter giver en beholdning på 151 Rigsdaler. Denne beholdning foreslår bestyrelsen frugtbargjort ved indkøb af 3 tyre af malkerace, som skal udstationeres i foreningens område og betjene medlemmernes køer uden vederlag. Endvidere fremkom forslag om at indkøbe 10 vædderlam og lade disse bortsælge ved auktion blandt foreningens medlemmer. Det overlodes kroejer Lundsgaard, Nr. Snede, at foretage indkøbene af såvel tyre som vædderlam, idet man anså ham for at have den rette sans for udvælgelsen af de bedste avlsdyr, og da han alligevel rejste en del på handelen, kunne indkøbene foretages uden yderligere udgifter for foreningen.

De således tagne beslutninger forelægges en ekstraordinær generalforsamling, der samtidig berammes til afholdelse den 19. juni d. a. på Tinghuset i Brædstrup. Samtidig hermed holdes et diskussionsmøde, hvor følgende spørgsmål stilles til debat:

1. Hvorvidt har Erfaring lært, at kunstig Gødning betaler sig?
   Besvares dette bekræftende, da:
2. Hvilke Fabrikker i Landet leverer den bedste Gødning?
3. Hvilket Sædskifte anses hensigtsmæssig paa de Jorder paa Egnen, der ikke er egentlige Sandjorder og ingen Enghø avler af Betydning?

Dette var resultatet af bestyrelsens første arbejdsmøde, og som det ses, er hermed fremsat en diger anretning for medlemmerne, når de samles til den bebudede ekstraordinære generalforsamling.

Brædstrup gamle kro

MEDLEMMERNE HAR ORDET

At der var interesse for den nystartede landboforenings arbejde ses bl. a. deraf, at der — som nævnt — allerede på dette tidspunkt er indmeldt 180 medlemmer. Blandt disse findes størsteparten af egnens præster og lærere. Grunden hertil må nok søges i, at disse dengang var mere direkte interesserede i landbrug (skolelodder og præstegårde) samt—og måske ikke mindst —i, at de følte sig solidariske med bonden og forstod, at landbrugets trivsel var hovedhjørnestenen i landets økonomi og tillige dannede baggrund for den menneskelige fremdrift, der skabte interesser for, hvad der lå ud over dagen og vejen. Det synes som om der har hersket en levende fællesskabsfølelse mellem borger og bonde i Brædstrup og omegn, som har været en løftestang for de opgavers løsning, der tid efter anden har meldt sig. Og det synes, som om dette brodersind er bevaret gennem det forløbne hundredår til trods for, at interessemodsætninger vel er noget større nu end dengang.

Landboforeningens første egentlige medlemsmøde afholdtes, som varslet, den 19. juni, da den ekstraordinære generalforsamling trådte sammen.

Formanden forelagde bestyrelsens planer om indkøb af de 3 tyre og 10 vædderlam. En særdeles livlig og til tider varm dis-

kusssion fulgte, og bestyrelsen fik en klar fornemmelse af, at medlemmerne nok ville have et ord at sige i det, der skulle foregå. En særlig kritik blev rettet mod bestyrelsens beslutning om at lade een mand, kroejer Lundsgaard, foretage indkøbet af avlsdyrene, og man betvivlede bestyrelsens magtfuldkommenhed til at vælge den eller de, der skulle foretage nævnte opkøb. At bestyrelsen følte sig trængt fremgår af, at formanden stillede under afstemning, hvem der skulle vælge indkøbsudvalg — om det skulle være bestyrelsen eller generalforsamlingen. Bestyrelsen fik mandatet.

Imidlertid foreslog mølleejer Holst, Bredvad Mølle, at der, inden opkøbet foretoges, afholdtes et dyrskue over tyre og væddere, for at vise folk, hvilke dyr, der er de bedste og måske foretage opkøbet blandt disse. Formanden mente, det ville blive vanskeligt at få dyrene samlede til et sådan skue, men blev straks »slået af marken«, da flere medlemmer udtrykte deres vilje til at møde med deres dyr. Herefter fandt formanden, det var foreningens ønske, skuet skulle holdes, og at man da straks burde fastsætte dagen og vælge dommere — hvilket skete, og landboforeningens første dyrskue holdtes i Brædstrup den 4. juli samme år.

Den her besluttede form for ophjælpning af egnens husdyrbrug blev ikke af længere varighed, idet man nok har fundet den forliden effektiv. Men — spiren til frugtbringende fremstød er lagt, og denne spire er passet og plejet i tiden derefter og groet frem til et frodigt træ i form af kvægavls- og kontrolforeninger, der har bragt vældige fremskridt i dansk kvægbrug.

Sidste sag på denne generalforsamlings dagsorden var — som førnævnt — diskussion om de angivne emner.

Om de førte forhandlinger såvel på dette som på senere diskussionsmøder, foreligger meget udførlige og meget interessante beretninger, der er for omfattende til at kunne gengives her. Men det indtryk, der fæstner sig, når man læser disse indlæg er, hvor sikker den praktiske bonde er i sin bedømmelse af de foreliggende problemers rækkevidde.

I diskussionen om værdien af de kunstige gødninger, fremhæver flere deltagere således, at tilførsel af kalk (mergel) skønnes at være en hovedbetingelse for planternes vækst. Man kan derfor synes, der gik lidt lang tid, ca. 50 år, før en systematisk undersøgelse af jordens kalkbehov og en dækning af dette behov

ved fremskaffelse af kalk og mergel fra indholdsrige forekomster blev iværksat. Men til undskyldning for datidens bonde tjener, at han ikke havde senere tiders forsøgsvirksomhed at støtte sig til, men bogstavelig talt måtte »stikke fingeren i jorden og lugte, hvor han var«. At han også forstod det og forstod at lugte rigtig, fremgår deraf, at den på møderne førte diskussion ofte foruddiskonterer de resultater, videnskaben senere når frem til gennem forsøgsvirksomheden. Hør blot her et enkelt eksempel på en udtalelse fra en mødedeltager: »... mener at have iagttaget, at bredbladede planter kan hente en del af deres næring fra luften!« Hvordan i alverden kan en bonde i 1862 ane, at bælgplanter kan udnytte luftens kvælstof? — —

Når vi her opholder os — lidt længe måske — ved landboforeningens første tidsalder, er det fordi, den fortæller os noget om, at datidens bønder, der som vejledning for deres stræben fremad, kun havde selvoplevede iagttagelser og det bondeinstinkt, den daglige omgang med planter, dyr og natur gav dem som vejledning, ofte nåede de rigtige resultater. At man endog kunne være sikrere i sin bedømmelse end selve videnskaben viser en diskussion, der førtes om kalvekastning hos kvæget — årsager og midler. Herunder hævdede Thomas Eskesen fra Nimdrup som sin erfaring, at kalvekastning var smitsom! Dette benægtede den tilstedeværende dyrlæge imidlertid kategorisk også efter, at Th. Eskesen havde motiveret sin erfaring med, at hans køer havde kastet 3 år i træk, hvorunder han havde prøvet alle midler for at få det standset, men kun haft held med de dyr, han havde afsondret i en anden stald.

I det hele taget viser beretningerne fra disse diskussionsmøder, at man i den nystiftede landboforening kaster sig over opgaverne med en iver, der bekræfter at viljen til fremskridt i datidens bondebrug var levende og stærk.

DYRSKUE MED PRÆMIER

På foreningens generalforsamling den 6. marts 1863 forelægges arbejdsplanen for det kommende halvår.

Formanden foreslår på bestyrelsens vegne, at der afholdes et dyrskue til sommer, hvortil der af foreningens midler anvendes 300 Rigsdaler til præmier samt at man ansøger indenrigsministeriet om et tilskud i henhold til lov af 23. januar 1862,

hvorefter man forventer at få et tilskud af samme størrelse som det, foreningen selv yder. Som alternativ til dette forslag fremlægges spørgsmålet om at afholde skuet i fællesskab med Silkeborg Landboforening i Salten. Formanden bemærker hertil, at man i så tilfælde måske var mere sikker på statstilskud, end hvis foreningen her stod alene.

En kort forhandling om disse 2 forslag viste altovervejende stemning for at afholde dyrskuet alene og holde det i Brædstrup. — Slutningsreplikkerne faldt således:

Formanden: »Skal vi da afholde Dyrskue med 300 Rigsdaler, selvom vi intet faar fra Staten?«

Mange medlemmer: »Ja!«

En påfølgende afstemning bekræftede afgørelsen. Arrangementet overlodes bestyrelsen.

Som ved tidligere møder havde medlemmerne imidlertid også ved denne lejlighed mere på hjerte. Christen Sørensen fra Klovborg spurgte, om foreningen ikke kunne anskaffe en god hingst til brug for medlemmernes hopper. Hertil svarede formanden, at tanken nok var overvejelse værd, men at foreningens midler ikke forslog til løsning af denne opgave. Han kunne tænke sig dannet et selskab til varetagelse af dette specielle formål.

J. Thomassen, Gludsted, ønskede afholdt diskussionsmøder også i Nr. Snede, fordi det ville skabe interesse for foreningen derude i vesteregnen, hvor man jo havde lang vej til Brædstrup. Forslaget fandt anklang i forsamlingen og blev realiseret den 28. marts med følgende dagsorden:

»1. Hvilken Maade er den hensigtsmæssigste og fordelagtigste for Driften af de her i Egnen forefaldende lettere Jorder, navnligen Sandjorderne. Er her Brak nødvendig, navnligen hvor Mergel ej haves.

2. Hvilken Blanding er mest at foretrække i Møddingen, enten Tørvemor eller den her i Egnen meget brugelige Hedetørv, ogsaa kaldet Saad?

3. Paa hvad Maade kan man bedst og billigst bortskaffe Mor af magre Enge.

4. Hvilken Krydsning kan anvendes for at se vore nuværende Hede-Faar større i Vækst, uldrigere og Ulden mere ensartet, naar Røgten og Plejen ej kan leveres Faaret bedre end hidtil?

5. Paa hvilken Maade afhænder en Landmand bedst sit Korn — ved Salg eller ved Opfodring, og paa hvilken Maade bør det opfodres, enten helt eller formalet — tørt eller fugtigt?«

Som det ses en ordentlig opdækning for de vesteregnsbønder, der imidlertid »gik til sagen« med en voldsom appetit, idet diskussionens referat fylder 23 tætskrevne sider i protokollen. — Mødet affødte en række nye indmeldelser i foreningen, hvis livlige virksomhed fortsættes i det angivne spor. — Man skulle imidlertid opleve begivenheder, der standsede foreningens aktivitet for en stund.

DEN ULYKKELIGE KRIG

Da budskabet om, at den tyske hær med 35.000 prøjsiske og 21.000 østrigske soldater den 1. februar 1864 var gået over Ejderen, spredtes over landet, fyldte det alle danske sind med sorg. Man skønnede, krigen var uundgåelig, og om udfaldet havde vi ingen grund til optimistiske forhåbninger. Den fremmede hær bestod af veluddannede og veludrustede tropper, hvorimod de danske soldater var udstyret med gammeldags våben og tyskerne underlegne i tal. Dertil kom at de danske fæstningsværker ved Danevirke og Dybbøl ikke var i god forsvarsmæssig stand. — Danevirke-stillingen måtte rømmes efter få dages kampe og Dybbøl den 18. april, hvorefter Jylland blev besat af fremmede soldater.

Under disse forhold samledes landboforeningens medlemmer til generalforsamling den 13. maj. Stemningen bar præg af de dybt alvorlige tildragelser, der var hændt vort fædreland, og som havde kostet mange tapre danske livet og bragt sorg og savn til huse i tusinder af danske hjem. Man besluttede at standse foreningens virksomhed indtil videre, da der intet kunne udrettes, og ingen kunne have nogen interesse for andet end krigen. Generalforsamlingens dagsorden udgik, og medlemmerne tog hjem hver til sin daglige gerning, der jo måtte røgtes, trods alt.

Inden året var omme, var den tragiske fredsslutning, der flyttede Danmarks sydgrænse op til Kongeåen en kendsgerning.

»HVAD UDAD TABTES, SKAL INDAD VINDES«

Landboforeningen genoptager sin afbrudte virksomhed ved en generalforsamling, der afholdtes den 23. december 1864. Man kaster sig over opgaverne med fornyet mod, og jydens sind bekræfter sig igen:

»goer ed op, aa goer ed nier,
aaller do faatawt ham sier.«

Skønt det var lillejuleaftensdag, diskuteredes de landbrugsfaglige problemer ivrigt: »Hvorvidt kan en Ejendom udholde vedvarende Kornsalg uden at forringes?« Herpå svarede formanden, at jorden nok efterhånden ville blive i dårlig kulturtilstand, så man måtte fodre mere med hø, roer og korn for at få kraftigere gødning, der kunne rette jorden op igen. Heide (formanden for Horsens Landbrugsforening) havde fortalt, at han havde avlet 1920 tdr. roer på 7 tdr. land af sin dårligste jord og haft et gennemsnitsudbytte af sine 30 køer på $^2/_3$ pund smør om dagen. Enkelte havde givet 4000 potter mælk om året.

Det er overgangen fra kornsalg til forædlede landbrugsprodukter, der her toner frem, og nu bliver landboforeningens arbejde sat ind på at fremme disse mål. — Men, skal vi her kunne klare os, må vi kunne levere absolut 1. kl. produkter. Smørkvaliteten må forbedres. Sagen har allerede været drøftet på et tidligere møde, hvor man mente, kvinderne, som alene havde med smørkærningen at gøre, måtte være mere omhyggelige og måske have yderligere vejledning. Ingen havde dog mod og mandshjerte til direkte at berøre disse problemer overfor kvinderne; thi »de tro vist alle at bære sig rigtig ad og ville sjældent vide noget af belæring, fordi de antage sig for kyndige nok«. — Problemet er altså at bevare husfreden og dog nå frem til en forbedring af smørkvaliteten. Dette søges klaret ved at arrangere smørudstilling med præmiering i forbindelse med dyrskuet »for derigennem at vække Kappelysten«. Iøvrigt søges oprettet fællesmejerier, hvorved smørkvaliteten ville kunne forbedres yderligere, og bonden opnå en pris på 1 Mark og 9 Skilling for en gennemsnitsko's dagsydelse mod nu 9 Skilling — altså en merpris på 1 Mark daglig pr. ko. Der var derfor god anledning til at sætte kraftigt ind for en bedre mælke- og smørhygiejne.

I forbindelse hermed måtte man søge køernes ernæringsforhold forbedret, så mælkeydelsen blev højere. Dette problem gav anledning til diskussionsmøder om forbedring af kløvergræsmarkerne, udvidelse af roearealerne og anvendelse af oliekager i foderblandingen. Dog blev der advaret imod for kraftig fodring, for så ville dyrene blive syge — »ligesom vi selv vilde blive det, hvis vi spiste lutter fedt Flæsk uden Brød til«.

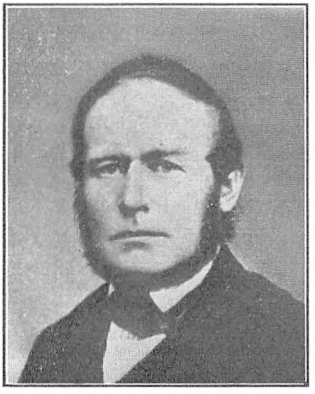

Møller H. Holst, fmd. i 3 perioder

Forhandlingernes resultat blev, at landboforeningen skulle søge fremskaffet de bedste sorter af kløver- og græsfrø til de medlemmer, der ønskede det. Som præmier til de mest velpassede roemarker udsattes 3 pokaler af forskellig værdi, som et nedsat bedømmelsesudvalg skulle tildele efter sagkyndigt skøn. Det viste sig senere, at formanden, som da var mølleejer Holst, Bredvad Mølle, vandt den fornemste, som han dog straks udsatte igen forsynet med påskriften: »Agerbrugets Fremme er Danmarks Bestaaen« som præmie til det bedste mejeri blandt foreningens medlemmer af gårdmandsklassen med bestemmelse om, at anmeldelse om præmieæskning må ledsages af 2 Rigsdaler fra hver, hvilke da skal anvendes til en sølvpræmie for den bedst drevne husmandslod.

I forbindelse med agerbrugets fremme var man også opmærksom på gødningsspørgsmålet. Gentagne gange var dette problem fremme ved de afholdte diskussionsmøder. Det synes, som om man på dette felt har bevæget sig i lidt små træsko, hvilket følgende ordskifte fra et møde i Nr. Snede viser. Emnet var angivet således: »Hvorledes den onde Trold Slendrian modvirker Forbedringer og Fremskridt i Landbruget navnligen med Hensyn til Opsamlingen af Gjødningen ved Agerbrugene.«

Landinspektør Asmussen, Birkeholm, indledte forhandlingen, idet han omtalte de mest almindelige fejl og sjuskerier, der fandtes ved møddingerne og ved gødningens opbevaring.

Formanden gjorde opmærksom på menneskegødningens værdi og beklagede, at den de fleste steder på landet gik tabt. »Vi burde derfor indrette Vandhuse til dens Opsamling.«

Pastor Mygdahl fortalte, at ekskrementerne fra de store fine hoteller i London betaltes bedre end fra de jævnere, fordi det ansås for kraftigere ved den bedre føde, der var nydt. »Menneskegjødning er især godt til Haven, da den er fri for ukrudt.«

Skovrider Rozen, Palsgaard har i 10—15 år ladet gødningen opsamle på landevejen og derved indvundet en betydelig masse.

Mygdahl kender en mand, der lader kogødningen opsamle i marken.

Rozen bekræfter gavnligheden heraf. »Man kan jo betale Røgteren for hvad, han daglig samler med Hjulbøren, naar han flytter.«

Møller Rom, Kathrinedal, henleder opmærksomheden på menneskegødningens store værdi som produkt af så meget nydt god føde — »ligesom vi ved Kornfodring til Kreaturerne attraar en værdifuldere Gjødning« — Bør derfor opsamles.

Formanden ved, at en dygtig landmand har yttret, at hans karl var ham 10 Mark mere værd årlig, når han blot stadig ville søge vandhuset.

Hansen, Grædstrup: »Mange Bække små gør en stor Aa. Den flydende Gjødning bør især bedre opsamles, og den skulle beskyttes mod Luften med Halm, Jord, Tørvesmuld o. lign. Ved Staldfodring kunde man især forøge Gjødningen, saa den ikke behøver at opsamles i Marken.«

Denne meget dybsindige gødningsdiskussion sluttede med, at apoteker Gundorph oplyste, at værdien af 1 læs menneskegødning er lig med 6 læs staldgødning og at 40 personer afgiver 1 læs årlig.

Som det skønnes blev gødningsspørgsmålet ikke løst ved dette møde. Det drøftes da også videre ved senere diskussioner, hvor spørgsmålet om opsamling af den flydende gødning synes at have været i centrum.

Man har imidlertid i mange år kredset om ajlebeholderen, før man er »hoppet i den«.

Det skal fremhæves i en beretning som denne, at vore landboforeningsfædre ikke satte livet til i bar møg og materie. Mangfoldige og mangeartet er de emner, der i landboforeningens ungdom har været fremme til belysning. Måske ville een og anden nutidslæser af disse gamle beretninger fra afholdte diskussionsmøder finde adskillige udtalelser, man kunne fristes til at betegne som lidt naive. Men når det tages i betragt-

ning, hvor få hjælpekilder der var til rådighed udover egen iagttagelsesevne, må man vist erkende, at jævn, sund fornuft også dengang har fejret adskillige triumfer i disput med videnskaben. Og een ting bliver vi bønder af 1962 nødt til at respektere, ja næsten beundre, og det er den flid, hvormed man mødte til de mange sammenkomster. Til fods eller til vogns i dårligt vejr ad dårlige veje er disse, vore forgængere, stævnet til møde for ved fælles hjælp at finde nye veje og nye metoder til fremgang i landbrugets økonomi og til klaring af hjemmenes problemer iøvrigt. Og man holdt ud — ofte til sen aften, så hjemturen måtte foretages i mørke, slud og snefog. Det kan ikke undre, at afslutningen af disse stævner en enkelt gang blev fejret under hyggeligt og festligt samvær, hvor man »nød« et fælles Maaltid, hvorefter de fleste samledes om Punchebollerne, hvor der hele Aftenen herskede en munter og oprømt Stemning, og hvor den ene livlige Tale og Skaal uophørligt afløste den anden baade i Alvor og Gammen, indtil den opstaaende Maane sent skilte Forsamlingen ad«.

Dette sidste citat er taget fra et møde i Aastedbro kro den 6. januar 1866, hvor man sammen med medlemmer af Horsens Landbrugsforening forinden havde gennempløjet følgende dagsorden:

»1. Hvilken Betydning vil den danske Dampskibsforbindelse med England have for Jyllands Agerbrug og Kvæghold?
2. Er der Grund til at stræbe hen til en Formindskelse af de løsgaaende Hunde paa Landet?
3. Hvilken Skade foraarsager Tiggeriet, især paa Landet, og ved hvilke Midler vil man kunne indskrænke dette Onde?
4. Har Brugen af Saltet fundet tilstrækkelig Indgang i Landbruget, og hvilke Erfaringer er i denne Retning indvundne?
5. Hvorvidt kan Skolevæsenet paa Landet og navnlig dets Forhold til Kommunerne siges at være tilfredsstillende og tidsvarende ordnet, og hvis dette besvares benægtende, hvilke Skridt kan der da være at foretage for at raade Bod paa de formentlige Mangler?«

Ikke så underligt, at man har følt trang til et lille »Frikvarter« oven på disse anstrengelser.

Skolespørgsmålet har, som her nævnt, dengang som nu været genstand for særlig interesse. Det er værd at lægge mærke til, at Thyrsting-Vrads Herreders Landboforening allerede i året 1869 opretter en landbrugsfaglig skole i Brædstrup for egnens landboungdom.

Alt i alt har landboforeningens virksomhed allerede i dens første levetid strakt sig over mangfoldige områder. I Thyrsting-Vrads Herreders Landboforeningstidende af 16. januar 1871 giver formanden, mølleejer Holst, følgende beretning om tiden, der gik:

»Thyrsting-Vrads Herreders Landboforening har nu bestaaet her i Egnen i over 8 Aar. Den har i dette Tidsrum omfattet de fleste af Egnens dygtige Jordbrugere, og det er en Ære for disse, at Foreningen trods ofte trykkende Tider og uheldige Forhold ikke blot endnu bestaar, men befinder sig i sin bedste Kraft; thi det vidner om, at Egnen ikke savner den rette Samfundsaand til en god Sags Fremme. Foreningen har i denne Tid ikke gjort liden Nytte, og det er vor Overbevisning, at uden den vilde vor Egn nu have været flere Aar tilbage for andre Egne, hvor dygtigt ledede Landboforeninger bringer Agerbrugernes Masse til at følge med Tiden og til at lære, hvad den fordrer, saavel som hvad den tilbyder.

Vi skulle kun i Korthed pege paa, hvorledes Foreningen ved sine Dyrskuer har vakt Tanken og Kappelysten til Husdyravlens Fremme, og at den ved sine livlige Diskussionsmøder har bragt mangt et Spørgsmaal til Klarhed, mangt et Fremskridt paa Dagsordenen, som uden Foreningen sent vilde have vundet Indgang i Egnen. Mangt et godt Ord, mangen en sund Tanke er fra Foreningens Møder bragt til Hus og Hjem, og have stille og ubemærket paavirket den daglige Gjerning.

Vi skulde saaledes kun nævne, at Diskussionsmøderne ikke have liden Del i, om man nu anvender mere Kraftfoder til Kreaturernes Ernæring, anvender langt mere Omhu paa Smørtilberedningen saavelsom paa Jordens Behandling og paa Gjødningens Bevaring, og naar man her i Egnen begynder at prøve sig saa smaat frem med Roedyrkning og med Anvendelse af Kunstgjødning. Det skyldes Foreningen naar lette og hensigtsmæssige Haandredskaber have fundet Indpas i Egnen, og at Opmærksomheden er vakt for Betydningen af Plovenes rette Dannelse, og naar nogen Kjendskab til Agerdyrkningskemien og

dens Betydning for Agerbruget er udbredt paa Egnen mere end tidligere blandt mange yngre og ældre Landmænd, da skyldes dette ogsaa meget Foreningens Virken.

Alt dette kan vel ikke paavises bestemt her og der eller anslaas i bestemt Pengeværdi, men ligesom det er gaaet op for mange, at Foreningen ikke er et Lotteri, hvor man giver 1 Rdl. for at faa 2 Rdl. kontant igen, saaledes er det blevet klart for mangt et Medlem, at stundom blot en god Tanke hjembragt fra Møderne eller vakt ved Læsningen af de ved Foreningen ofte omdelte Smaaskrifter i et Aar har bragt ham langt større Fordel i hans Bedrift, end det har kostet ham at være Medlem i mange Aar.

Nogle Potter Mælk mere om Dagen, nogle Skilling mere for Smørret, et Fold mere om Aaret, adskillige Læs kraftig Gjødning mere i Møddingen, Fordelen af det rette Valg ved Indkøb og Anvendelse af Kunstgjødning o. s. v. o. s. v., er alt Ting, som ikke falder i Øjnene til hver en Tid, men er dog store aarlige Fordele, som *kan* være Frugten af Foreningens Møder og Virken. Men det skulde da være et meget ligegyldigt Medlem, som ikke i en og anden af de antydede Retninger maatte tilegne sig Udbytte engang imellem, saa at det virkelig »betalte sig« for ham at være Medlem, medens han samtidig derved bidrager til, at vor Egn med Hensyn til det fremadskridende Agerbrug kan indtage et ligesaa hæderligt Standpunkt, som de bedste Egne i vort Fædreland.

Tiden stiller imidlertid stedse større Krav til Foreningens Kræfter, og den har ikke Raad til i sin Kreds at undvære en eneste af de af Egnens hæderlige og fremadskridende Mænd, som hidtil af forskellige Grunde har undladt at slutte sig til Foreningen. I den Anledning opfordres derfor ethvert af de ærede Medlemmer til at støtte Foreningen ved ikke alene fremtidig at omfatte den med personlig Interesse, men ogsaa ved at virke hver i sin Kreds til, at Foreningen i Aarets Løb maa tælle enhver af Egnens hæderlige Beboere blandt sine Medlemmer, saa at Foreningen derved maa faa nye Kræfter og Midler til forøget Virksomhed.«

Formanden lægger således ikke et slumretæppe over foreningens virksomhed, men kalder på egnens bønder til »frisk og herlig Id«. Opgaverne er mange og store og løses kun, hvis man arbejder i fællig og løfter i flok.

2. juni 1872 har bestyrelsen indkaldt egnens husmænd til drøftelse af, hvilke foranstaltninger der burde træffes til fremme af husmandsbrugenes tarv. Her blev det vedtaget at iværksætte en præmiekonkurrence omfattende de ejere af mindre landejendomme, der ønskede at deltage. Fra statskassen havde foreningen fået tilsagn om et tilskud på 150 Rdl. til formålet. Af foreningens egen kasse kunne man tilskyde et beløb på 43 Rdl., så det samlede præmiebeløb allerede første år kunne nå op på 193 Rdl. Denne konkurrence fandt god tilslutning og fortsattes de følgende år med stigende interesse og præmiebeløb, indtil der oprettedes selvstændige husmandsforeninger, der dog stadig oppebar tilskud fra landboforeningen. Det synes, som om der i landboforeningen har hersket en klar forståelse for samvirket mellem større og mindre landbrug, hvilket også kommer til udtryk i en tale tidligere husmand i Føvling, Karl Torbensen holdt ved foreningens 50 års jubilæum i 1912, hvor han fremhæver som sin opfattelse, at husmændene er dem, der har haft den største nytte af landboforeningens virksomhed.

1873 fratræder mølleejer Holst, Bredvad, efter eget ønske posten som formand for Thyrsting-Vrads Herreders Landboforening. Skønt Holst kun havde været formand i 4 år, har han vundet stor anerkendelse blandt landboforeningens medlemmer som en særdeles dygtig og initiativrig leder af foreningens virksomhed. Dette bekræftes ved en festlig sammenkomst 30. maj 1873, hvortil mølleejer Holst var indbudt som hædersgæst, og hvor foreningens medlemmer var mødt i stort tal for at hædre deres afgåede formand.

Imidlertid blev Holst efter få års forløb igen hentet frem på formandsposten, der i mellemtiden havde været beklædt af løjtnant Hansen, Matrup, forpagter S. Hansen, Ørneborg, og forpagter Westenholz, Matrup.

Som allerede nævnt var i året 1869 startet en landbrugsfaglig skole i Brædstrup for unge landmænd. Forsøget var særdeles vellykket, hvorfor det fortsattes. I vintrene 1871/72 og 1872/73 knyttes landbrugskandidat S. C. A. Tuxen til denne skole som fast lærer. Tuxen virkede som konsulent og foredragsholder for foreningens medlemmer og er som sådan den første lokale konsulent i Danmark. Han får imidlertid 1873 ansættelse som redaktør af »Ugeskrift for Landmænd«. Et nyt forsøg på at skaffe medlemmerne teoretisk assistance gøres i

vinteren 1878—79, da foreningen antager landbrugskandidat P. Larsen til at rejse rundt i sognene og holde foredrag samt være medlemmerne behjælpelige med råd i stald og mejeri og ved anlæg af dræningsplan.

ET »JUBILÆUM«

Fra midten af 1880'erne oprinder den urolige tid, der benævnes »Provisorieårene«. Det var Estrup og hans regeringsfæller, der satte folkestyret ud af spillet og gennemførte provisoriske love. At dette vakte voldsom harme i store dele af folket er forståeligt. Ikke mindst den jævne bonde med sit demokratiske sind og sin naturlige uvilje mod uretten rejste sig i protest mod regeringens grundlovsstridige skatteudskrivning.

Bølgerne gik højt, når øvrigheden flankeret af blå gendarmer rejste rundt i sognene og foretog udpantning for den skat, beboerne havde nægtet at betale. Når »Optoget« viste sig, samledes sogneboerne i hundredtal og fulgte det fra dør til dør for at hindre dets forehavende. Ved slige lejligheder faldt der drøje bemærkninger, der ikke just var regeringsvenlige og nok også i visse fald gik lidt over stregen. En og anden »uskyldig borger« måtte vandre i arresten i Brædstrup og rekreere sig på vand og brød nogle dage. Dette tog dog ikke humøret fra de gæve jyder. Således sendte Jens Dahl en dag, mens han sad på vand og brød, bud til herredsfogeden, at han havde noget, han gerne ville sige ham. Herredsfogeden gned sig i hænderne og tænkte: »Nå, nu er han nok bleven mør«, idet han skyndte sig ned til synderen i arresten. Da herredsfogeden tren ind ad døren, åbenbarede Jens Dahl sig: »Aa, je tøt da li', je vill sej Tak faa Mad!«

Dette skisma i vor demokratiske styreform, som provisoriårene var, gav også dønninger indendørs i Thyrsting-Vrads Herreders Landboforening. Året 1887, hvori foreningen kunne have fejret sit første jubilæum, blev anvendt til en »Hovedrengøring« indenfor foreningen. Protokollen er meget tavs med oplysninger herom, men øjenvidner beretter om en hed generalforsamling med nyvalg af ledelse og sprængning af foreningen til følge. Det lyder jo lidt drabeligt, men ikke desto mindre var situationen på dette tidspunkt så spændt, at regeringstilhængere og modstandere vanskeligt kunne være i stue sammen uden at der sprang gnister og tændtes brande. Det skete altså også her.

Kristian Thulesen, Lillebjerre i Aale valgtes til ny formand for den bestående landboforening, hvorefter en ny oprettedes under navnet Brædstrup Landboforening.

Det kunne naturligvis aldrig gavne det saglige og faglige arbejde, at Brædstrupegnens landmænd sådan kom i indbyrdes strid. Derfor måtte det blive en opgave for den nyvalgte formand at søge skårene helet. Hertil ansås Kristian Thulesen da også for at være velegnet. Men desværre blev hans indsats i foreningens virke af meget kort varighed, idet han året efter blev udsat for en kørselsulykke, der havde døden til følge.

Kristian Jensen, Aale, fmd. 1889—94

Som Kristian Thulesens efterfølger valgtes gårdejer Kristian Jensen, Bjerregaard, der var blandt de bestyrelsesmedlemmer, der bestod ildprøven ved »Provisorieslaget«. Kristian Jensen besad nok ikke de samme samlende evner som sin forgænger. Men han var en meget ildfuld bonde, der ikke veg tilbage for store reformer i sin hjemlige bedrift, når han skønnede det formålstjenligt. Han virkede som formand for landboforeningen til 1894. Året før var det lykkedes at genforene de to landboforeninger, og arbejdet kom atter i støt og rolig gænge.

For tredie og sidste gang henter landboforeningen sin formand i Aale, idet gårdejer Ole Troelsen, Lykkebjerg, valgtes til denne ærefulde post den 20. oktober 1894. Ole Troelsens naturlige myndighed og hans kloge bedømmelse af de foreliggende opgaver gjorde ham velskikket til at bestride formandshvervet. I sin bedrift derhjemme havde han udpræget sans for at drive på de kiler, der trak. Og i sit virke for landboforeningen forstod han at fremme de formål, der tjente til bondestandens vel. Selv drev han et større landbrug, men hans forståelse for de små landbohjems store betydning for vort samfunds trivsel økonomisk og folkeligt var stærk og levende. Han var ikke bange for at række en hjælpende hånd, hvor det kneb, men viljen til selvhjælp var en nødvendig forudsætning for den, der

bejlede til Ole Troelsens gunst, om resultatet skulle blive positivt. Man kan næsten kende Ole Troelsens medvirken ved besvarelsen af et spørgsmål, der forelå ved det første bestyrelsesmøde i hans formandstid. Spørgsmålet var fremsendt fra Foreningen af Jydske Landboforeninger og lød: »Er der brug for Oprettelse af flere Husmandsbrug, og hvilke Foranstaltninger bør i så Fald træffes?«

Bestyrelsen affattede sit omhyggelige svar således:

»1. Paa vor Egn er der vistnok ikke stor Trang til Anskaffelse af flere Husmandslodder, dog maaske nok nogen, idet der sikkerlig er nogle unge Mænd, som ønsker Ejendom, men mangler Penge at købe for.

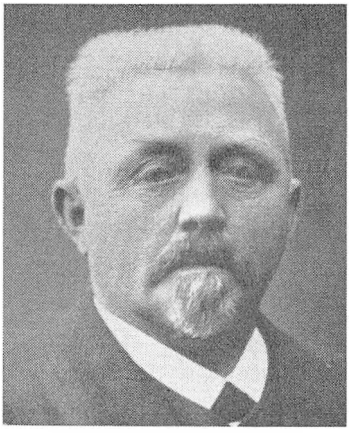

Ole Troelsen. Aale, fmd. 1894—06

2. Ejendommenes Størrelse antages heldigst at maa være til 2 Køers Hold.

3. Det menes, at det var heldigst, at naar en ædruelig og virkelysten Mand ønsker en Husmandslod, men mangler Penge at købe den for, at Staten da efter Sogneraadets Anbefaling laaner ham de nødvendige Midler paa billige Vilkaar. Dog maa han, for at dette Laan kan ydes ham, være i Besiddelse af de nødvendige Midler til Anskaffelse af Besætning og Indbo.

4. Eller Staten køber Ejendommen og overlader den til Vedkommende i Fæste imod et rimeligt Vederlag.«

I disse svar ser man bestyrelsens interesse i at fæstne princippet hjælp til selvhjælp. Forståelsen af, at dette var en livsbetingelse for et sundt samfund, har dengang som nu været fremherskende i bondebefolkningen.

I Ole Troelsens formandstid, der strakte sig over 12 år, fortsætter landboforeningen en støt og rolig udvikling. Diskussionsmøderne afløses efterhånden af foredragsmøder, hvor kendte talere behandler forskellige emner af landøkonomisk interesse og besvarer de spørgsmål, medlemmerne måtte stille. En forsøgsmark er oprettet, hvor man gennem forsøg i marken søger at belyse de mange problemer, landmanden daglig støder på i

sin hjemlige bedrift. — Præmiering af husmandslodder fortsættes med stigende tilslutning, ligesom foreningen yder tilskud til rejser for husmænd, der ønsker at besøge fremmede, veldrevne husmandsbrug eller større landbrug for derigennem at hente inspiration til eget virke. — Også rentefri lån af mindre størrelse yder landboforeningen til mindre jordbrugere.

Til de årlige dyrskuer er en overgang knyttet malkekonkurrencer for drenge — en kappestrid, der var til stor glæde og nytte for deltagere som for tilskuere. År 1901 søger man oprettet malkekursus også for voksne deltagere forskellige steder i egnen. Men formanden måtte på et bestyrelsesmøde d. 21. december 1901 meddele, at det desværre ikke var lykkedes at finde en mand, der på tilfredsstillende måde kunne lede disse kursus. — Man var jo ikke så heldig dengang at have den jydske malkepige boende midt i kredsen. (Mette Tovborg).

Ikke som et »krydder på tilværelsen«, men som en tør kendsgerning bør det nævnes, at der ved generalforsamlingen den 30. oktober 1903 forelå et andragende fra egnens afholdsforeninger om, at der ikke måtte beværtes med spirituøse drikke ved dyrskuerne. Andragendet blev anbefalet af pastor Hansen, Vinding, lærer Skærbæk, Addit, Søren Thygesen, Vinding og Rasmus Johansen, Burgaarde. Ved den påfølgende afstemning blev det *vedtaget at følge andragendet.* — Dyrskuepladsen er hermed tørlagt.

Imidlertid var der blandt landboforeningens medlemmer enkelte kendere af snapsens gode egenskaber — ikke mindst da i forbindelse med en dyrskuefrokost. Og ved den næste generalforsamling forelå en ansøgning om snapsens indførelse på dyrskuet igen. Men det lykkedes ikke. Den blev afvist med 70 stemmer mod 60! — Hvordan og hvorledes den senere igen er smuglet ind, skal ikke røbes her. Blot skal det nævnes, at den i dag er en hel uundværlig bestanddel af festen ved dyrskuet i Brædstrup.

Landboforeningen opretter en fast Konsulentstilling.

Ved generalforsamlingen d. 26. oktober 1906 sagde Ole Troelsen sin plads op efter at have tjent foreningen i 12 år. Hans efterfølger blev gårdejer Søren Skovbølling, Haarup, der valg-

tes med stor majoritet. — Nu og herefterdags finder foreningen sine formænd mere »i midten«, d. v. s. mænd, som er mere rodfæstede i Brædstrupegnen, og hvis solidaritetsfølelse overfor denne er uomtvistelig. Dette gælder ihvertfald Søren Skovbølling, som var en bondetype, udenforstående næsten kunne misunde Brædstrupegnen. Derfor tog man også hans praktiske evner og menneskelige egenskaber i brug udenfor hans hjemstavn. Således var han i en årrække formand for Horsens Andels-Svineslagteri. I og for sig var det næppe Søren Skovbøllings ønske at være forgrundsfigur, stærkt bundet til hjem og bedrift, som han var. Men han havde forståelsen af, at det, der kunne blive tilovers fra hjemmets krav af de evner, der var skænket ham i vuggegave, skyldte han sine landsmænd og standsfæller. Derfor gjorde han sin borgerpligt, hvor der blev kaldt på ham.

Søren Skovbølling, Haarup, fmd. 1906—12

Således også her. — Sammen med sin bestyrelse gi'r han sig i kast med den nye opgave. Der foretages udvidelse af forsøgsmarken, holdes planteavlsudstillinger og — den 20. maj 1907 ansættes landbrugskandidat Hemming Hansen som konsulent for en årsløn af 1200 kr. mod, at han skaffer sig selv lejlighed og kontor i Brædstrup og udfører følgende arbejder:

1. Udlevering og regnskab med gødningsindkøbet.
2. Sekretær og regnskabsfører for landboforeningen.
3. Ledelse og pasning af forevisningsmarken.
4. Ledelse af undervisningen ved to 14 dages kursus i kredsen.
5. Forestå lokale markforsøg i foreningens område.

Hemming Hansen
Konsulent 1907—08

Hermed er indledt en ny æra i landboforeningens historie, idet foreningen fra nu af har truffet en varig løsning af konsulentspørgsmålet. — Teori og praksis rækker hin-

anden hånd. — Der var vel på dette tidspunkt blandt menigmand ikke stor ærbødighed for videnskaben. Det var dengang, myten dannedes, og man hviskede, når man så et dårligt drevet landbrug: »Der bor nok en landbrugskandidat«. Nu har dette nok aldrig haft ret meget med de reelle forhold at gøre, men kun været et udslag af den skepsis, datidens bonde ofte mødte videnskaben med. I hvert fald nåede disse »Landbrugskandidater« — udgåede af folkets brede lag som de var og er — ret hurtigt at vinde anerkendelse som den praktiske bondes gode og dygtige vejledere og medarbejdere. Og nu i det Herrens år 1962 synes vi at være stærkt på vej over i den anden vejgrøft, hvor vi falder på maven for boglærdom og er i færd med at glemme, at for bonden er de praktiske færdigheder og den intime samleven med planter og dyr den første betingelse for at kunne røgte sin gerning og klare en landbrugsbedrift. Men — de bønder, der i året 1907 antog konsulent Hemming Hansen som deres faglige rådgiver, var i sund balance og vidste, at teoretisk viden var summen af praktiske erfaringer og kunne være til megen nytte og støtte for egnens landmænd i deres bestræbelser for at nå fremad mod de bedst mulige resultater i mark og stald.

Konsulent Hansens virksomhed her blev imidlertid af meget kort varighed, idet han fra 1. november 1909 ansattes som landbrugslærer ved Ørsted Landbrugsskole. Han efterfulgtes af landbrugskandidat P. Hedegaard.

UKRUDTSBEKÆMPELSEN TAGER FART

Vi befinder os nu på et tidspunkt i dansk landbrugs historie, hvor den hidtil meget benyttede helbrak er ved at gå af mode. Den hjemmegroede teori om, at jorden trængte til at hvile og samle kræfter hvert 7. år er løbet over ende af videnskaben. Og brakkens rolle som ukrudtsbekæmpende faktor er efterhånden overtaget af roemarkerne — ialtfald hvad rodukrudt angår. Men »den gule fare« — de korsblomstrede ukrudtsplanter — består stadig og er ofte til stor gene for kornafgrødernes vækst. Forsøgsvirksomheden har imidlertid fundet visse midler til bekæmpelse af »Agerkålen«, som var den fælles betegnelse for kiddike, agersennep og agerkål. — For nu at over-

bevise sig om rigtigheden af disse nye midlers ukrudtsdræbende evne beslutter landboforeningen i 1909 at anskaffe en agerkålssprøjte til håndkraft. Dette forsigtige eksperiment fik et godt udfald og efterfulgtes af hestedrevne sprøjter omkring i sognene, hvor de gule marker efterhånden blev færre. — Samtidig hermed iværksatte landboforeningen en konkurrence for rene marker for yderligere at fremme interessen i at bekæmpe det skadelige ukrudt.

Jærnvitriolen var dog ikke det ideelle middel til bekæmpelse af ukrudtet. Det var ret dyrt i anvendelse, ubehagelig at omgås, og dets virkning stærkt afhængig af vejret. Der var derfor anledning til yderligere forskning på dette område, og det bør af landbrugerne anerkendes, at den fortsattes med flid og har siden da opnået bemærkelsesværdige fremskridt uden dog at være ved vejs ende. Vel er man bleven herre over de gule marker og tidslen; men der findes andre ubehagelige vækster i bondens ager, der vil gøre kulturplanterne rangen stridig, om de får lov at brede sig. — Kampen mod ukrudtet raser stadig i nutiden og vil blive mere og mere aktuel, eftersom udviklingen kræver roearealerne nedskåret.

EN MILEPÆL

Tiden efter århundredskiftet og frem til 1. verdenskrig 1914—18 er gode og sunde arbejdsår for dansk landbrug. Side om side med en fremadskridende produktion går en jævn opadgående prisbevægelse på de forædlede varer, der fremstilles gennem husdyrholdet.

Under disse for landmanden glædelige og gunstige forhold indtræffer landboforeningens jubilæumsår 1912. Intet under at man da får lyst at samles til en lille festlighed for at glæde sig over de resultater, der gennem fælles indsats er nået i det forløbne tidsrum. Jubilæet fejres ved en middag på Brædstrup Gæstgivergaard den 11. april 1912 efter afholdt generalforsamling med en lang dagsorden, der virkede fremmende på appetitten ved festmåltidet.

Bestyrelsen havde overvejet at udgive et festskrift i dagens anledning, men havde dog foretrukket at overlade til den kendte andelsbonde, proprietær J. Petersen, Aastrupgaard, at holde festtalen og deri markere de vigtigste begivenheder i landboforeningens hidtidige historie.

Jubilæumsfesten, hvori deltog 330 mennesker, forløb på smukkeste måde. I jævne bramfri ord indledte formanden talerækken med en hilsen til kong Frederik den ottende, hvorefter foreningens tidligere formand talte for fædrelandet. Hermed var stemningen etableret og proprietær J. Petersen kunne holde den egentlige festtale i en atmosfære af spændt forventning. Denne forventning synes tilfulde at være bleven indfriet. — I de følgende taler vekslede alvor og gammen. Det jydske lune fornægtede sig ikke, men satte sin kolorit på de ypperlige festbidrag, der burde gengives her, om ikke den nødvendige begrænsning forbød det. Vi må derfor nøjes med følgende smagsprøve:

Jens Hansen, Petersbjerg: »Det er udmærket, vi ved Landboforeningens Hjælp er bleven i Stand til at tjene mere ved vort daglige Arbejde. Men hvad nytter det, naar vi saa samtidig spiser mere og bruger mere til Klæder og Fornøjelser. Vi maa lære at spare (en røst fra Salen: Vi begynder i Morgen!) — Ja, det siger du hver Dag, men jeg vil opfordre de Unge til at begynde i Dag, saa de har lidt i Sparekassen, naar de skal sætte Bo.«

Da talernes række var tilende, ryddedes salen, og man sluttede festen med en lystig svingom. Alt i alt en munter afbrydelse i dagligdagens stræb. — På hjemturen måtte festdeltagerne vade i et tykt lag sne.

EN NY HVERDAG

Der har været stor efterspørgsel efter foreningens konsulenter til andre opgaver. Allerede 1911 har Hedegaard fået ansættelse i Siam, og er bleven afløst af landbrugslærer H. H. Sønnichsen, Lyngby. Også formændene synes for nogles vedkommende at have været lidt urolige i sædet. Allerede efter 6 års tjeneste ønsker Søren Skovbølling sin afsked. Det ses af forhandlingsprotokollen, at foreningens medlemmer har været noget utilbøjelige til at bevilge den — ikke just fordi der manglede egnede afløsere, men fordi alt var i god gænge under det nuvæ-

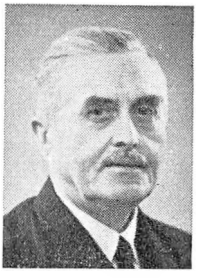

H. H. Sønnichsen konsulent

rende lederskab, og formanden hverken savnede vitalitet eller tillid.

Men Søren Skovbølling holdt på sit, og generalforsamlingen valgte gårdejer Mikael Mikkelsen, Haarup, til ny formand den 25. oktober 1912. Også om ham kunne det med sandhed siges, at han var en mand af folkets midte. At han nød stor tillid i egnen viser den omstændighed, at man valgte ham til medlem af folketinget til trods for, at han ikke deltog i vælgermøderne forud for valget. Hans daglige færd i den hjemlige kreds var præsentation nok.

Mikael Mikkelsen, Haarup, fmd. 1912—18

I landboforeningsarbejdet meldte der sig stadig nye opgaver. Omsætning af avlsdyr blandt foreningens medlemmer var et af de problemer, der formentlig kunne formidles ved landboforeningens hjælp på en for medlemmerne gavnlig måde ved afholdelse af auktioner. Tanken blev taget op og realiseret i begyndelsen af året 1913. Ved generalforsamlingen i oktober samme år kunne Søren Thygesen oplyse, at der i det forløbne tidsrum havde været afholdt 12 auktioner med en omsætning på 50.000 kr. Imidlertid kom krigen i 1914, og auktionsvirksomheden måtte midlertidigt indstilles.

På landboforeningens initiativ dannedes ved et møde den 17. april 1914 en fællesledelse for egnens kvægavls- og kontrolforeninger med konsulent sammen med landboforeningen.

Det kunne ikke undgås, at landboforeningens virksomhed led et afbræk under verdenskrigen 1914—18, hvorved man stadig søgte at yde medlemmerne den bedst mulige støtte under de vanskelige situationer, der opstod. Den store statsudskrivning af korn og de minimale tilførsler af oliekager gjorde fodersituationen vanskelig, ligesom manglende tilførsler af kunstgødning hindrede fuld udnyttelse af jordens ydeevne. Selvom priserne på landbrugsprodukter var gode, betød det dårlige produktionsgrundlag alt for ringe omsætning, hvorimod mange landmænd fristedes eller nødtes til at realisere deres besætnin-

ger. Disse sidste omstændigheder gav formanden anledning til følgende betragtninger ved generalforsamlingen den 27. oktober 1917: »Landbrugets Stilling i Tiden og Fremtiden er meget ugunstig. Jeg har aldrig set saa mørkt paa Forholdene som nu. Men trods det saa er Danmark vel nok det Land af alle neutrale, som føler Savnet mindst. Landmanden skal rationere sine egne Beholdninger saadan, at han ikke staar til Foraaret og mangler Saasæd og Foder til Heste. Pas paa Gødningen saa godt som muligt, da der kun er smaa Udsigter til Indførsel af Kvælstof. Og andet Gødningsstof bliver sikkert dyrt«. Formanden omtalte landboforeningens arbejde, der forsåvidt havde gået sin rolige gang, uden nogen særlig forstyrrelse.

R. P. Petersen
konsulent 1916—19

Der var igen sket et konsulentskifte, idet konsulent Sønnichsen fratrådte 1916 og efterfulgtes af assistent P. Pedersen, Studsgaard. — Af nye opgaver optoges kursus i regnskabsføring, der iøvrigt var noget omstridt. Men formanden »beroligede« gemytterne med, at man efter hans bedømmelse måtte vente indført regnskabspligt for landmænd.

I disse krigsår fik man også gennemført en systematisk undersøgelse af jordens behov for tilførsel af kalk, der viste sig at være ret udbredt. Til dækning heraf dannedes bl. a. Halle Mergelselskab, der fra lejerne i Halle og Nimdrup på tipvognsspor kørte mergelen ud på landmændenes marker.

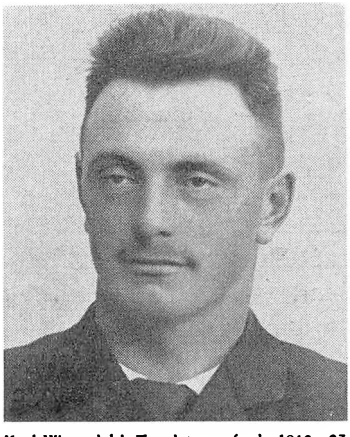

Karl Warmdahl, Troelstrup, fmd. 1918—23

Ved verdenskrigens afslutning i 1918 skiftede landboforeningen igen topledelse, idet gårdejer Karl Warmdahl, Troelstrup, afløste Mikael Mikkelsen. Konsulent P. Pedersen havde opnået stillingen som afdelingsbestyrer ved Danske Landboforeningers Frøforsyning i Skanderborg og blev afløst af konsulent Thorvald Hansen, der dog kun aflagde en »Gæstevisit«, idet han efter et års forløb fik anden stilling. — Medens de hidtidige konsulenter altså synes at have

haft lidt rigeligt med bisselæder i støvlerne er man mere heldig med den nye, som blev konsulent Chr. Pedersen, Aalborg.

Det blev altså denne nye ledelses opgave at søge genoprettet det arbejde, krigen havde standset. Dertil kom, at den nye formand var særdeles arbejdsivrig og idérig og havde let ved at øge opgavernes tal. Mere vanskeligt synes det at have været at skaffe midlerne til deres gennemførelse. Foreningskontingenter har aldrig været populære blandt bønder — især da ikke, når de skulle forhøjes. Mon det forresten ikke er en skavank vi alle dage har haft. Vi har nok kunnet forstå, at der var visse opgaver, der nødvendigvis måtte løses i fællesskab. Men vi har nok været tilbøjelige til at bruge den lille tabel, når omkostningerne skulle beregnes.

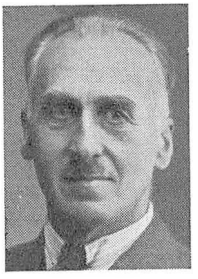

Chr Pedersen
konsulent 1919 -48

Denne efterkrigstid var i mange henseender en urolig tid for landbrugserhvervet. Strejker satte ind og kulminerede i foråret 1920, da landmændene selv måtte møde i havnene og laste eksportbådene for at hindre fordærvelse af eksportvarerne. Priserne var underkastet store svingninger og ret stor usikkerhed prægede landbrugsproduktionen.

Men landboforeningens virksomhed fortsattes og udbyggedes. Man bed tænderne sammen. I 1920 nedsattes et ungdomsudvalg til varetagelse af landboungdommens dygtiggørelse gennem forskellige konkurrencer, såsom pløjnings-, såenings-, jorddyrknings- og dagbogsføringskonkurrencer, ligesom et ungdomshold til bedømmelse af dyrene ved dyrskuerne blev etableret. — Mange jorder var endnu på dette tidspunkt vandlidende, og der blev på landboforeningens initiativ organiseret hjælp og vejledning for de medlemmer, der ønskede dræningsarbejde foretagne.

Man kan ikke bebrejde den danske bonde, at han har misrøgtet fædrelandets jord eller forsømt sin egen personlige dygtiggørelse. De her foreliggende dagbogsblade fortæller om en indsats af arbejde og energi, der har bragt en vældig fremgang i jordens ydeevne og skabt grundlaget for fremgang i økonomi og kulturliv i alle danske hjem. Karakteristisk for den indstilling der var rådende i bondebefolkningen er følgende udtalelse af formanden — Karl Warmdahl — ved foreningens 60 års jubilæum: »Jeg vil ønske, at Medlemmerne ligesom i sidste Ned-

gangsperiode nu i den Nedgangsperiode, vi er inde i, vil stå sammen om vore gamle Landbrugsorganisationer, saa vi kan støtte hinanden og løfte i Flok til Gavn og Velsignelse for den enkelte som for hele det danske Samfund.«

OG SÅ ER DET HUSMODERENS TID

I disse landboforeningens første årtier, hvor man »spiste grød 21 gange om ugen«, var husmoderens gerning måske mere enkel, end den siden er blevet det. Ikke just fordi, der var færre opgaver at tage vare på. Kvinderne fremstillede selv af hjemmeavlede produkter både mad og klæder til husbehov. Men det var noget, man kunne. Det havde den unge bondekone lært i sit barndomshjem. Nu er der imidlertid sket en udvikling, der har bevirket, at mange af disse huslige gøremål er overtaget af større mere fabriksmæssige virksomheder. Husmoderen er bleven mere henvist til at gøre indkøb end tidligere. Det gælder da om at have den rette varekundskab og kunne vælge de ting, der har den største værdi pr. prisenhed. Man har brug for sagkundskabens støtte under den udvikling, der foregår, og som siden er fortsat i rivende tempo. — Hvad er da mere naturligt end, at landboforeningen støtter husmødrene i deres stræben efter at dygtiggøre sig til at klare de nye opgaver, der tid efter anden dukker frem. Det sker i året 1928, da der startes med afholdelse af husholdningskursus. At ledelsen af dette nye arbejde lægges i husmødrenes hånd er en naturlig ting, og derfor nedsættes et udvalg på 3 medlemmer til at varetage denne gren af landboforeningens arbejde. Udvalget kom til at bestå af:

Ingeborg Møller, Vinding
Gudrun Jakobsen, Troelstrup, og
Johanne Laursen, Brædstrup.

Siden da er husmødrenes samvirke udbygget i takt med tidens udvikling. Og det er gået stærkt. Ligesom ude i landbruget, er husmoderens medhjælp efterhånden blevet mere af teknisk art. Unge piger i huset findes kun få steder, og derfor må al anden hjælp tages i brug. Dette til trods er landhusmoderen i nutiden udsat for et arbejdspres, der fordrer kræfter og sindsro, om balancen skal kunne bevares. — Der synes at være gået menneskelige værdier tabt i landbohjemmet under den proces, det har

været underkastet. Spørgsmålet er så: Kan der findes nogen fuldgod erstatning herfor?

I året 1923 afløser gårdejer Iver Iversen, Burgaarde, Karl Warmdahl som formand for landboforeningen. I sin første beretning til medlemmerne fremsætter Iver Iversen følgende betragtninger: »Dyrskuet var i Aar noget lille. Folk ræsonnerer som saa: Kan det betale sig at fremstille dyrene? Det er et forkert Synspunkt at anlægge. Mange gode Dyr bliver sikkert hjemme. Kom med dem! Vi kan selvfølgelig ikke alle naa Toppen. Men for at fremstille paa de store Skuer maa vi dog først frem paa de lokale. Og husk dette: Skal vore Bedrifter forrente sig er det som Helhed en Betingelse, at vi fremelsker en god Kreaturbestand.«

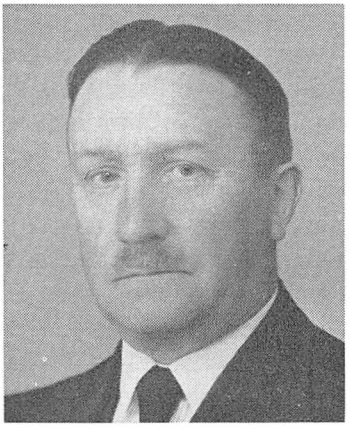

Iver Iversen, Burgaarde, fmd. 1923—39

Om konkurrencerne udtalte formanden: »Denne Gren af Arbejdet vilde ikke lykkes i Aar, da den af Planteavlsudvalget fordrede Tilslutning ikke naaedes. Det daarlige Vejr har vel gjort sit til, at Folk har tabt Lysten til Konkurrencerne. Men vi maa vogte os for Slendrian. Konkurrencerne har deres store Betydning. De sætter Fart i Arbejdet og vækker Interessen hos de Unge. Maaske skal vi have nye Former frem. Lad os lægge os i Selen, saa vi maaske næste Aar atter kan rejse det faldne Mod!«

Den nye formands »Tiltrædelsesprædiken« er altså en appel til medlemmerne om at slutte op om foreningens arbejde. Dette kunne nok også være nødvendigt; thi tiden der fulgte beredte landbrugerne adskillige vanskelige år.

»DEN ÆRLIGE KRONE«

Ved verdenskrigens udbrud i 1914 måtte Danmark ligesom mange andre lande på grund af altfor stærk efterspørgsel efter guld til indløsning af pengesedler ved lov suspendere Nationalbankens pligt til at indløse dens sedler med guld. Man havde da papirvaluta indtil 1917, da guldindløseligheden igen trådte

i kraft for atter at blive suspenderet i 1919. Denne frie kronesejlads bevirkede imidlertid vanskeligheder for erhvervslivets dispositioner. Men i stedet for at lægge kronekursen fast på et passende niveau, vedtog regeringen den skæbnesvangre lov i december 1924, som påbød Nationalbanken at sænke dollarkursen med 14 øre halvårligt — dog således, at kursen godt måtte falde stærkere. Denne bestemmelse bevirkede, at spekulationen i den danske krone fik fine vilkår. Amerikanske kapitalejere kunne købe danske kroner, anbringe dem til forrentning i dansk bank og efter et års forløb igen købe dollar til en pris, der var *mindst* 28 øre mindre, end da transaktionen begyndte. Denne fidus fandt dollarejerne hurtigt ud af, og resultatet blev den danske krones himmelflugt.

Men dette var nu ikke just en speciel fornøjelse for den danske landmand, der jo, eftersom kronen steg i værdi overfor vore eksportlandes valutaer, fik færre kroner hjem for sine varer, men måtte udrede sine danske ydelser med samme antal kroner som hidtil. Om dette forhold siger landboforeningens formand Iver Iversen i sin beretning på generalforsamlingen den 8. marts 1927: »Vi har for Tiden Byrder nok allesammen og ikke mindst her paa denne Egn. Vi fik Elektriciteten og Mergelen i Tiden med den lave Krone. Det svier til os nu. Det vil knibe Landbruget stærkt, da dette altid er underkastet Verdensmarkedets Priser, og Priserne for vore Varer vil sikkert ikke stige foreløbig — dog maaske den lave Flæskepris, som sikkert grunder sig i den stærkt forcerede Produktion. De store Skatter virker stærkt trykkende, og det skulde dog ikke gærne være saadan, at de Mennesker, der vil gøre et godt og ærligt Arbejde, skal gaa fra Hus og Hjem paa Grund af de forskellige store Pengeudskrivninger. Vi maa haabe, at vort nuværende Styre her i Landet maa udvise den største Sparsommelighed, saa vort Erhvervsliv kan reddes.«

Disse udtalelser af formanden dækker de virkelige forhold på daværende tidspunkt. Man ynder nok i visse kredse at affærdige bonden med den stående kliché: »Bønderne jamrer sig altid.« Men der kan nu nok fremvises eksempler på, at man også udenfor bøndernes egen kreds havde meget ringe tiltro til disses økonomiske habitus. Da landboforeningen i året 1925 oprettede en kassekredit til finansiering af foreningens auktioner og herfor tilbød solidarisk hæftelse for beløbet, som androg

50.000 kr., måtte man underskrive en kontrakt med banken af følgende ordlyd i punkt 3: »at Banken uanset Bestemmelsen i Punkt 2 uden Varsel kan forlange det til enhver Tid skyldige Beløb med Renter betalt, saafremt Foreningen maatte komme under Konkursbehandling, eller saafremt Renten ikke maatte blive erlagt prompte til Forfaldstid, hvorhos Banken er berettiget til naarsomhelst at forlange *yderligere Sikkerhed end den, der ligger i Medlemmernes solidariske Hæftelse.*«

Det ville være trist at tænke den tanke, at 500 medlemmer i Thyrsting-Vrads Herreders Landboforening ikke tilsammen skulle være gode for 50.000 kr.

De bevægede tider omkring kronens pariføring mildnedes lidt — men også kun lidt og kort — allersidst i tyverne, efter at lovgivningsmagten havde forsøgt at få »den ærlige krone« respekteret også i statshusholdningen. — Men havde vi end økonomiske vanskeligheder herhjemme, var de større i lande, der havde deltaget i verdenskrigen. Selvforsyningstanken fik ny næring. Man omgav sig med toldmure og indførselsrestriktioner af forskellig art. Her i Danmark anvendte vi al vor flid til en udvidelse af produktionen, fordi fortjenesten pr. produktionsenhed var så ringe, så der skulle mange enheder til at give et ordentligt udbytte. Derfor ramte de svigtende udførselsmuligheder dansk landbrugs livsnerve. Lidt anskuelsesundervisning giver følgende oplysninger: I året 1929 aftog Tyskland 253.000 stk. kreaturer fra Danmark. I 1932 var dette tal faldet til 17.000 stk. Kreaturpriserne faldt til 7—10 øre pr. pund for gode kvaliteter. Flæskenoteringen var i 1932 nede på ca. 60 øre pr. kg og smørprisen på 1,50 kr. pr. kg.

På denne baggrund skildrer formanden for landboforeningen situationen ved generalforsamlingen den 13. marts 1932 i følgende sætninger: »Landbruget befinder sig for Tiden i en Nødstilstand. Tvangsauktionerne er bleven almindelige. Det gaar ud over os alle, fordi vi befinder os i den samme Baad. Smørprisen er idag 48 Øre lavere end paa samme Tid i Fjor. Der er sket et katastrofalt Fald i Kreaturpriserne ligesom Flæskeproduktionen i Forhold til Kornpriserne er en decideret Underskudsforretning.«

Og formanden fortsætter sine betragtninger ved efterårsgeneralforsamlingen samme år således: »Det er en trist Opgave at skulle sige noget om Landbruget i en Tid som den, vi nu er

inde i, hvor Landbruget er en Underskudsforretning. Man faar let den Tanke, om det kan nytte noget med al det Slid og Slæb herude paa Landet. Men der kommer jo nok andre Tider efter disse, og saa skal det nok vise sig, at de Landbrug, der har Avlen og Produktionen i Orden, har de bedste Betingelser for at komme igennem Krisen. Det vil blive nødvendigt at omlægge Produktionen noget efter Tiden. Vi maa saaledes indskrænke Købet af Foderstoffer og Korn«.

Det er dystre betragtninger, landboforeningens formand her fremsætter. Men desværre tegner de et korrekt billede af landbrugets virkelige situation. At man i tyverne og trediverne tillige havde mund- og klovsygen, kvægtuberkulosen og den smitsomme kalvekastning at slås med skulle ikke gøre stillingen mere opmuntrende.

Men man lagde ikke hænderne i skødet. Med sejg udholdenhed fortsattes arbejdet i forening og bedrift — ganske som formanden i sin nys omtalte beretning havde opfordret til, og ivrigt og dygtigt støttet og opmuntret af foreningens konsulent Chr. Petersen samt andre tilkaldte landbrugskyndige talere. Ungdomsarbejdet tager et nyt opsving, idet det landbrugsfaglige kursus for unge landmænd nåede et deltagertal på 90. Ligeså genoplives de unge dommerhold ved dyrskuerne, efter at have ført en tilbagetrukken tilværelse under mund- og klovsygeepidemierne, der havde forårsaget et afbræk i dyrskuevirksomheden. Oprettelse af svinekontrolforeninger blev drøftet, og bekæmpelse af kvægtuberkulosen iværksat.

Den svære landbrugskrise mildnedes noget i sidste halvdel af trediverne, så man kunne samles til en lille festlighed på landboforeningens 75 års jubilæumsdag den 11. april 1937. På festdagen modtog landboforeningen en kongelig hilsen i form af et ridderkors til foreningens dygtige formand gennem mange år gårdejer Iver Iversen, Burgaarde. Jubilæumsfesten, der afholdtes på Hotel Brædstrup Kro kl. 17,30, havde samlet mange deltagere fra land og by og forløb på smukkeste måde med tale, sang og samtale, hvilket aftenens dirigent, forretningsfører A. Stokholm havde sin store andel af æren for.

Af festtalerne skal her bringes følgende uddrag efter referat i Horsens Folkeblad:

For Kongen

Dommer Lützen: Ved en saa sjælden Lejlighed som en be-

tydende Forenings 75 Aars Jubilæum, maa det være naturligt at indlede Festen med at drikke en Skaal for Hs. Majestæt Kongen, der som bekendt ogsaa staar overfor et Jubilæum: 25 Aars Regeringsjubilæum. Ved sine mange Rejser gennem Danmark har Kongen vist sin dybe Samhørighed med det danske Folk. Lykkeligst var Kongen, da han tog imod Sønderjyderne, der vendte tilbage til det gamle Land. Vi aabner denne Fest ved at ønske, at Hs. Majestæt Kongen maa faa endnu en lang og lykkelig Regeringstid til Gavn for det danske Folk. (Nifoldigt Hurra og »Kong Kristian«).

For Danmark:

Politimester Borchorst talte smukt for Danmark. Om Danmarks smukke Klædedragt, naar Foraaret kommer, naar Løvet grønnes, og Planterne vokser ude paa den danske Ager. Da føler vi navnlig Glæden over at være Danske og knyttet til Danmarks Jord. Vi udtaler Haabet om, at lysere Tider maa oprinde, og at vi maa faa at se et Folk i Enighed, i Uselviskhed og Samdrægtighed — et Folk, der vil forsvare sit Land og værne om sin Frihed og Selvstændighed. — Danmark leve!

For Flaget

Dommerfuldmægtig Møller talte stærkt og godt for Flaget. De to store Dannebrogsflag, der flankerer Scenen var det første festlige Indtryk i Aften. Vi ærer og agter dette Flag. For os er Dannebrog ikke slet og ret et Stykke Stof i smukke Farver. Det er et Symbol, et Samlingsmærke, der bør værnes mod Misbrug. Det er Misbrug, naar det vajer over snart enhver Iskagebod og naar det stikkes ud for at standse Rutebilen. Men det er paa sin Plads, naar det idag har vajet over Brædstrup By for at markere denne Fest for Landbrugets Mænd. Fra at være et Krigsflag er Dannebrog blevet et Fredens Symbol, og naar vi omtaler Dannebrog, bør det stedse være ud fra Digterens Ord: Vi søger stedse de jævneste Udtryk for store og stærke Følelser. — Dommerfuldmægtigen sluttede sin Tale med at synge Rygaards Sang for Flaget.

Dommer Jensen fremsagde derefter en Prolog skrevet i Dagens Anledning af Agent Schougaard, Kathrinedal. — Der var Kraft og Styrke baade i Prologen og i den gamle, ranke Dom-

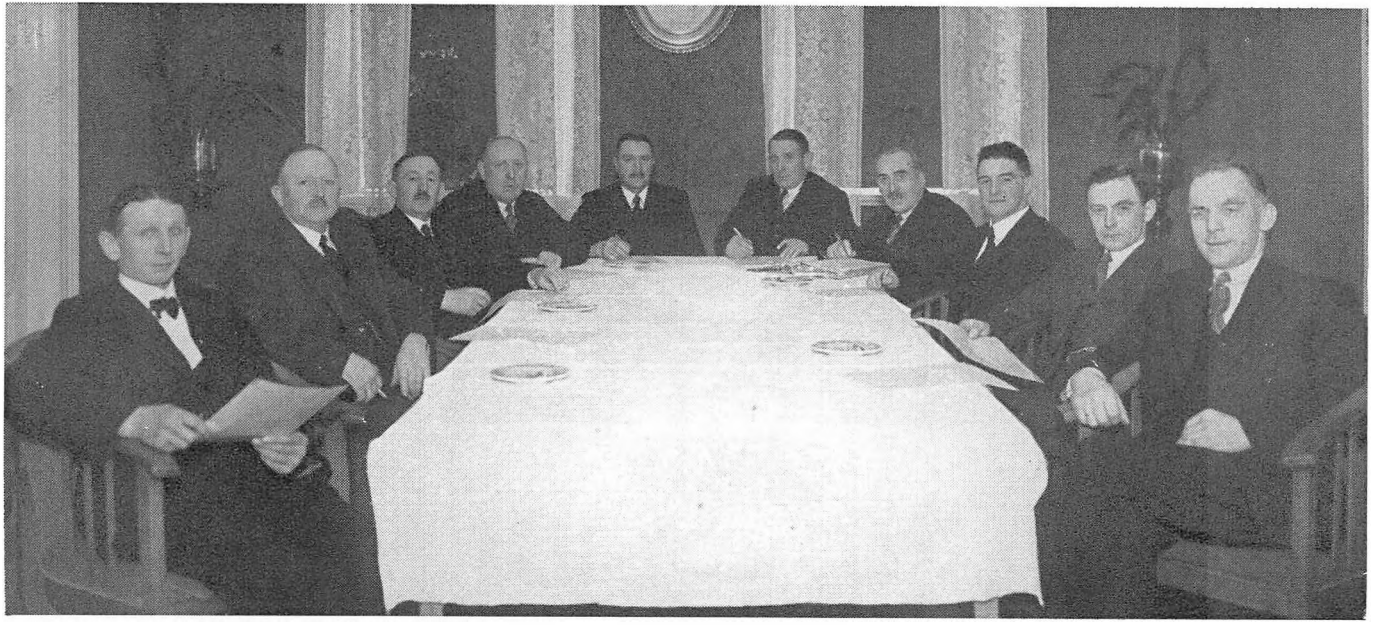

Jubilæumsbilledet i 1937.

Fra venstre: Hans Arp, Thyrsting. Ejner Holst, Dauding. Jørgen Mortensen, Sdr. Vissing. Niels Laursen, Brædstrup. Iver Iversen, Burgaarde. Hans Møller, Vinding. Konsulent Chr. Pedersen, Brædstrup. Peder Damgaard, Aale. Ejner Jensen, Aastrup. Andreas Larsen, Træden.

mers Fremsigelse af denne Hyldest til Danmark og Bonden. Stærke Bifald hilste Oplæsningen.

I sin Festtale, der nu fulgte, sagde *Forretningsfører Stokholm* bl. a.: »Den 11. April 1862 er en Mindedag for Foreningens Medlemmer, og naar vi ser tilbage paa Landboforeningens Historie er der mangt og meget i denne, der fylder vore Sind med Stolthed. Denne Egns Befolkning har skabt noget, der er værd at efterligne. Det er naturligt, at vi idag tænker tilbage paa de Mænd, der med Sognefoged Jens Rasmussen i Spidsen startede Thyrsting-Vrads Herreders Landboforening. Den kom til Verden i en Tid, hvor Landbruget ogsaa havde sine Vanskeligheder, men hvor man forstod Sammenholdets Betydning. Læser vi i de gamle Forhandlingsprotokoller, ser vi, at der har været afholdt en Mængde Diskussionsmøder, hvor vigtige Problemer blev taget op til Debat og siden til Løsning«.

Formanden indledte sin Tale til Gæster og Medarbejdere med følgende Ord: »Naar vor Forening fejrer sin 75 Aars Dag, saa fester vi ikke for de Kaar, dansk Landbrug nu arbejder under idag. Men vi fester for det, der skete for 75 Aar siden. De Mænd, der rejste denne Forening saa rigtigt for Fremtiden, at det gjaldt om at dygtiggøre danske Landbrugere, og for at opnaa dette skulde der løftes i Flok«. Derefter rettede formanden en hjertelig tak til institutioner og enkeltmænd, der havde vist landboforeningen interesse og bevågenhed og været den til støtte med råd og dåd gennem de mange år.

Mange talere havde derpå ordet for i alvor og gammen at hylde foreningen og dens hædrede formand. — Dagen blev en festlig opmuntring til morgendagens gerning.

DEN NYERE TID

Det ville være forkert at hævde, at man i Thyrsting-Vrads Herreders Landboforening lagde sig til hvile på sine laurbær efter jubilæumsfesten. Tiden, der fulgte blev rig på opgaver. Også på dramatik. Kort efter at Iver Iversen var trådt tilbage og Jakob Frandsen, Dauding, trådt til på formandsposten udbrød verdenskrig nr. 2, hvorunder Danmark var besat i 5 år. At dette skabte problemer også for dansk landbrug, siger sig selv. Men — man måtte jo færdes på jorden — selvom den var

gloende. Produktionen blev stærkt hæmmet af manglende tilførsler til dens opretholdelse. Man måtte finde på råd, og heller ikke her svigtede opfindsomheden. Ensilagen, som vi nok havde lugtet til før i tiden, men ikke havde fundet lugtende særlig godt, blev midlet til erstatning af de manglende og dyre oliekager. Og forsøgene lykkedes så godt, så grønfoderensilagen efterhånden er ved at fortrænge både roer og kraftfoder til vore kreaturbesætninger. En hel revolution i miniatureudgave betegner ensilagens fremmarch i det danske landbrug. Og når Handelsministeren skæver til sin valutakasse, bør han sende en venlig tanke til de konsulenter, bønder og maskinfabrikanter, der har gjort ensilering af grøntfoderafgrøder og roetop populær i dansk landbrug. At metoden så måske snart skal afløses af tørringssystemer til fremstilling af foderpiller må blive fremtidens hovedpine. — Veerne har indfundet sig.

Jakob Frandsen, Dauding, fmd 1939—48

Til de sidste 25 års indsats gennem samvirke mellem bønder og videnskabsmænd hører kampen mod husdyrtuberkulose og smitsom kalvekastning. — Kampen er kronet med sejr — et nyt vældigt fremskridt er nået!

Dagen i dag har vi alle lejlighed til at opleve på nært hold, så den hører ikke med til historieskrivning endnu — ville nok også fylde for mange sider. Men inden dette tilbageblik slutter, kan der være anledning til at gøre opmærksom på et problem, der også har optaget og stadig optager sindene blandt bønder. Det er generationsskiftet i landbohjemmene, der her tænkes på. Den ærlige krones dage er forlængst forbi. Vor nuværende krone er endogså meget uærlig og fortsætter sin uhæderlighed tilskyndet af kræfter, der ikke her skal åbenbares. — Der skal mange uærlige kroner til, når unge mennesker skal erhverve en ærlig arbejdsplads. Et forsøg på at lette dette vanskelige generationsskifte i landbruget er gjort af landboforeningen og Brædstrupegnens Kredsforening i fællesskab, idet man har formået pengeinstitutterne i Brædstrup til at give løfte om billige

lån til unge, der stifter hjem og selv har lagt en grund gennem opsparing hertil. — Tiden har vanskeligheder. Men den er interessant med alle sine problemer. En og anden af de fratrådte kunne nok ønske sig nye kræfter og gå i kampen med.

EN JUBILÆUMSHILSEN

Det virke, der således er udfoldet i Thyrsting-Vrads Herreders Landboforening og i de enkelte bondehjem i dens virkeområde gennem det forløbne hundredår, har sin del af æren for den højnelse af folkets økonomiske og kulturelle kår, der er sket i samme tidsrum. — Imidlertid er bonden ikke bleven samfundets kælebarn. Andre samfundsklasser har gennem dygtigt og ofte hårdhændet organisationsarbejde forstået at forbedre levevilkårene for sig, omend det er gået ud over den svage part, der i dette tilfælde er det erhvervsliv, der må producere og sælge i konkurrence med fremmede landes statstilskud til hjemlandets produktion af samme vare. Den danske bondes sociale stilling er ikke forbedret i nær den udstrækning, det er sket for øvrige medborgere. Buen er spændt for hårdt for landbohjemmene. Det er ikke manglende vilje og energi, der er årsag til den svigtende økonomi i dansk landbrug i dag, men det er byrdernes vægt, der er større end muligheden for at bære. Den stærke vandring fra land til by taler sit tydelige men vemodige sprog om manglende forståelse for den gren af dansk erhvervsliv, der hjembringer hovedparten af den valuta, der er livsnødvendig for vort samfund. — Dette vil dog ikke få bonden til at give op. — Tiden, der gik, og dagen i dag viser, at danske landmænd kæmper en utrættelig kamp mod de vanskeligheder af forskellig art, der stadig melder sig. Den, der én gang for alvor har anammet duften af den grødefulde muld, er bundet og kan ikke svigte. Men han kan tynges i knæ. Den strukturændring, der er i gang i retning af større brug og mekanisk erstatning af manglende menneskelig arbejdskraft, er vel en uundgåelig følge af de vilkår, der er blevet vort landbrug til del. Men er det end et middel til mildning af øjeblikkets vanskeligheder, er det dog et tveægget sværd. Ingen kan med glæde medvirke til nedlæggelse af bestående bondehjem. Uanset størrelse udgør ethvert af disse en af vort folkesam-

funds mange små grundpiller. En sund virkeplads tabes, hvergang et dansk landbrug nedlægges. Derfor bør denne vej betrædes med yderste varsomhed, og danske landmænd bør forenes i en fælles stræben for at vinde forståelse for nødvendigheden af, at der gives sådanne kår for landbohjemmene, at de kan bevares. Det drejer sig ikke her om nedsættelse af arbejdstid eller forlængelse af ferie. Bondens fulde arbejdskraft — og det gælder både mand og hustru — er til rådighed for bedriften. *Så* bør det også være. Men skal denne positive indstilling kunne bevares, må der tilvejebringes et mere rimeligt forhold mellem arbejdsindsats og udbytte.

Bonden selv vil i fremtiden som i fortiden gå foran i bestræbelserne herfor, og det må håbes, han må opnå det nødvendige følge. Man bør herunder erindre sig det gamle og sande ord, at enighed gør stærk. Måske vil visse kredse stadig være interesseret i at hindre en samling om de opgaver, der skal klares, om Landbohjemmene skal kunne bevares. Det tjener imidlertid Brædstrupegnens bondebefolkning til ære, at der ud af dens hundredårige historie kan læses, at man her har forstået noget af samarbejdets kunst — værdien af at kunne løfte i flok — at det er samling om saglige opgaver, der tæller. Historien siger os, at man i sine bestræbelser for at nå fremad altid i første række har rettet kravene mod sig selv — om dygtiggørelse, om flid og om forstandig økonomi inde og ude. Den danske bondes placering i verdensbilledet er ikke ilde. Han er klar til kappestrid på lige vilkår. Det skal han ikke høre ilde for. Og det skal være vort jubilæumsønske for den ærværdige hundredårige, at der stadig i Thyrsting-Vrads Herreders Landboforening må arbejdes efter samme sunde grundindstilling, som har båret det hidtidige virke. — For den indsats, der er øvet i tiden, der gik, vil vi hilse jubilaren med Aakjærs strofer:

»Tak Bonde med din Sædekurv!
Lad Landet grønnes i dit Spor,
saa vi med Stolthed Aar for Aar
tør pege paa den danske Jord.
Saalænge DU i Furen gaar,
saalænge DU har Arbejd' kær,
skal Danmark lægge Fold til Fold
i Sol og Blæst og Bygevejr.«

FORENINGENS FORMÆND

En forenings trivsel afhænger i ikke ringe grad af de mænds indsats, som er valgt til at lede den. Ved gennemlæsningen af foreningens protokoller og ved at følge, hvad foreningen gennem årene har sat i gang, får man en tydelig fornemmelse af den ildhu, de skiftende formænd har lagt i deres opgave. Interesserne har været forskellige, forudsætningerne for at løse opgaverne vel også, men det er under alle formændene stedse gået fremad, snart på et felt, snart på et andet i takt med tidens krav. For at eftertiden ikke skal glemme disse mænd og deres indsats, skal her gives en kort oversigt over deres virksomhed, idet der iøvrigt henvises til det almindelige historiske afsnit.

Foreningens første formand var kammerråd Synnestvedt, Vinding Nygaard. Desværre har det ikke været muligt at opspore noget om ham, men foreningens livlige virksomhed i hans formandstid viser, at han har været meget initiativrig. Hans indlæg i debatterne afslører samtidig, at han har været en dygtig og kundskabsrig landmand. Han var formand for foreningen 1862—69.

Foreningens næste formand var mølleejer H. Holst, Bredvad Mølle, senere fabriksejer, Kloster Mølle. Holst, som blev valgt første gang i 1869, var formand i 3 perioder. Han fratrådte første gang allerede i foråret 1870 og efterfulgtes da af løjtnant Hansen, Matrup. Hansen fraflyttede kort efter valget egnen, og Holst blev genvalgt allerede i efteråret 1870 og var formand til 1873. I 1877 blev Holst genvalgt for sidste gang og var formand til 1887. Holst var i 1872 medunderskriver af en indbydelse til et delegeretmøde i Horsens, som førte til stiftelsen af Foreningen af jydske Landboforeninger. Holst blev indvalgt

i F. a. j. L.s første bestyrelse, men havde kun sæde heri et år. I 1873 trak Holst sig på grund af sygdom tilbage (se ovenfor), og blev afløst af forpagter S. Hansen, Ørneborg. Denne blev allerede året efter afløst af forpagter Th. Westenholz, Matrup, som var formand 1874—77. Westenholz havde allerede inden valget til formand vist sin store interesse for foreningens virksomhed og havde flere gange støttet foreningen med præmier til dyrskuer m. v.

I 1887 valgtes Kr. Thulesen, Lillebjerre, Aale, til formand. Thulesen var født den 25. april 1852 i Ferup. Han var ejer af Lillebjerre 1877—89. Kr. Thulesens virksomhed blev brat afsluttet, idet han i begyndelsen af 1889 blev dræbt ved en færdselsulykke.

Hans efterfølger var Kr. Jensen, Bjerregaard, Aale. Kr. Jensen var født den 25. september 1851 i Aale. Han var ejer af Bjerregaard fra 1874—1918. Kr. J. var formand 1889—94, en meget vanskelig periode, hvor det politiske spillede en stor rolle.

Ole Troelsen, Aale, der er den næste i rækken, var formand i årene 1894—1906. Han var født den 16. januar 1862 i Aale. På grund af faderens død overtog Troelsen i en ret ung alder ledelsen af gårdens drift, og kom af den grund ikke så meget ud at se andre forhold. Han tilbragte dog et par vintre på højskole. I 1893 overtog han Lykkebjerg i Aale, og drev den indtil sin død i 1934. Ole Troelsen var betroet mange offentlige hverv. Således var han i 2 perioder medlem af Aale sogneråd, i en årrække af amtsrådet, i bestyrelsen for Horsens Andelsslagteri 1892—1918 (formand 1913—18), formand for Aale Andelsmejeri 1894—1916 m. m.

Herefter overtog Søren Skovbølling, Haarup, formandspladsen 1906—12. Søren Skovbølling var født den 23. oktober 1868 i Haarup. Han uddannede sig til sin gerning ved ophold på Vestbirk Højskole og på Dalum Landbrugsskole. I 1898 overtog han sin kones fødegård i Haarup, og drev den indtil sin død i 1929. Skovbølling tog ligesom sin forgænger i formandsstolen livlig del i sognets og egnens liv. Således kan det nævnes, at han var medlem af sognerådet i 12 år (heraf 6 som formand), formand for Aastruplund Andelsmejeri, formand for Horsens Andelsslagteri i en del år og for Midtjysk Mejeriforening i 2 år. Det var i Skovbøllings tid, at foreningen igen ansatte en konsulent efter næsten 30 års forløb.

Mikael Mikkelsen, Haarup, var formand i årene 1912—18. Mikkelsen blev indvalgt i bestyrelsen første gang i 1899 og sad der til 1905. Fra 1920—24 var han næstformand for foreningen. Mikkelsen var gennem årene medlem af de fleste af foreningens udvalg, således indvalgtes han i 1920 i husdyrbrugsudvalget som repræsentant for mejeriinteresserne. Han tog ligeledes meget del i andet offentligt arbejde. Han var således indvalgt i folketinget og senere i landstinget, ligesom han en tid var sognerådsfmd., medlem af amtrådet og fmd. for V. O. H.

Hans efterfølger var Karl Warmdahl, som var formand i årene 1918—23. Karl Warmdahl er født den 27. februar 1880 i Testrup. Han er uddannet ved landbruget, og har været elev på såvel højskole som landbrugsskole. Warmdahl var ejer af Troelstrup Overgaard 1908—23. K. W. medvirkede ved de systematiske jordbundsundersøgelser og kortlægning af vandlidende og kalkfattige arealer på Brædstrupegnen i årene 1913—14, ligesom han tog ivrig del i arbejdet indenfor regnskabsforeningen. Warmdahl var en tid medlem af bestyrelsen for Horsens Andelssvineslagteri.

Iver Iversen, Burgaarde, valgtes til formand i 1923, og var formand uafbrudt indtil 1939. Han er dermed den, der har beklædt formandsposten i den længste samlede periode.

Iver Iversen var født den 17. september 1877. Han døde den 10. juli 1958. Iver Iversen beskrives som en nobel og retlinet personlighed, en mand, man altid vidste, hvor man havde. Iversens formandstid faldt i de vanskelige kriseår i 30'erne, hvilket naturligvis var med til at præge foreningens virksomhed. Alligevel arrangerede foreningen i disse år et stort antal udflugter og fester med stor tilslutning. Det fortælles, at Iversen ved sådanne lejligheder var det festlige midtpunkt. Iversen deltog meget i offentligt arbejde, således kan nævnes, at han en overgang var formand for V. O. H., for Søbæk Andelsmejeri, i bestyrelsen for Brædstrup Bank og i sognerådet i flere perioder.

Jakob Frandsen, Dauding, blev hans efterfølger i 1939, og han var formand indtil 1948.

Jakob Frandsen var født den 15. marts 1887 på Dauding Vestergaard, som han overtog i 1911 og drev indtil 1958. Frandsen supplerede sin uddannelse ved det praktiske landbrug med et ophold på Ladelund Landbrugsskole. Også inden Frandsen valgtes som formand for foreningen, havde han taget livlig del

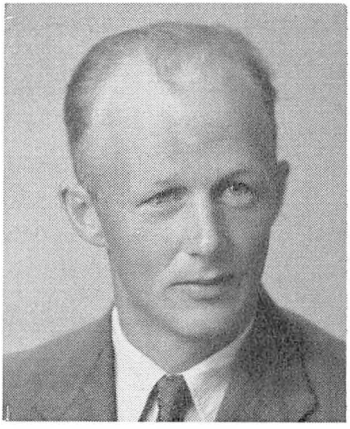

Gårdejer Hans Askhøj, Tønning

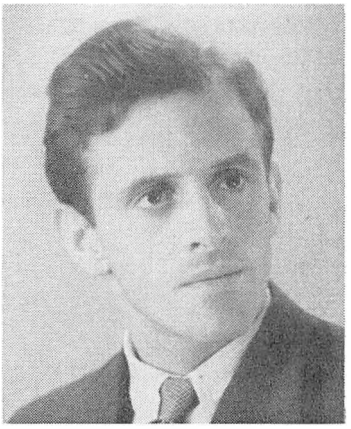

Gårdejer Aksel Frandsen

i foreningens arbejde, bl. a. som dommer ved foreningens dyrskuer og som kåringsdommer. Han tog ivrig del i egnens liv og var bl. a. i en meget lang årrække (26 år) formand for Brædstrup Andelsmejeri, ligesom han var i bestyrelsen for Horsens Andelsslagteri (12 år) og for Midtjydsk Smøreksportforening. Han afgik ved døden i 1959.

I 1948 efterfulgtes Jakob Frandsen af Hans Askhøj, Almindegaard, Tønning. Hans Askhøj er født den 11. april 1910 i Tønning Præstegård. Han har været på efterskole og på Graasten Landbrugsskole. Askhøj har været ejer af Almindegaard i Tønning fra 1947. Allerede i 1936 begyndte Askhøj sin karriere indenfor det landøkonomiske arbejde, idet han da indvalgtes i foreningens ungdomsudvalg, hvori han havde sæde, indtil han valgtes som foreningens formand, de sidste år som formand for udvalget. Askhøj satte meget hurtigt efter sin tiltrædelse ind på at få en ordning af spørgsmålet om ansættelse af en husdyrbrugskonsulent, og allerede året efter ansattes som omtalt andet sted N. Mariegaard som konsulent for foreningen.

I 1957 fratrådte Askhøj efter eget ønske formandspladsen og efterfulgtes af den nuværende formand. Aksel Frandsen, Føvling, er født den 12. september 1922 i Aale. Han er alsidig uddannet indenfor landbruget og har været på højskole 2 vintre og på Korinth Landbrugsskole. Han overtog sin ejendom i Føvling i 1950. Frandsen indvalgtes i foreningens bestyrelse i 1953, og har endvidere en del år været medlem af ungdomsudvalget.

FORENINGENS SEKRETÆRER

En ikke ringe del af foreningens virksomhed varetages af foreningens sekretær. Således har det været lige fra foreningens start og til i dag. Det er derfor rimeligt, at de mænd, der i deres virksomhed, bl. a. ved føring af foreningens protokoller, har været med til at skabe grundlaget for at denne bog kan skrives, får en særlig omtale.

Som det vel er typisk for den tid, er foreningens første »skrivere« hentet udenfor landbrugserhvervet. Den allerførste sekretær var prokurator Hviid, Brædstrup, der dog kun fungerede i kort tid og derefter efterfulgtes af lærer N. C. Rom, Føvling. N. C. Rom var med en enkel kortere afbrydelse i 1868, hvor den daværende formand Synnestvedt selv bestred hvervet, sekretær og kasserer for foreningen indtil 1874.

Niels Christian Rom er født den 4. august 1839 i Brøndbyøster. Han var lærer i Bryrup fra 1859—66 og i Føvling fra 1866—75. Rom var landskendt for sit arbejde for husflidsagen, og han har skrevet flere bøger om dette emne. Han foranledigede en husflidsforening startet på egnen og arrangerede i flere år husflidsudstillinger på dyrskuet. I 1875 flyttede han til København, hvor han startede Roms Forlag, som endnu eksisterer.

Proprietær J. Petersen, Aastruplund

I 1875 overtog lærer J. Petersen, Føvling, sekretærposten. Jakob Petersen var født den 17. august 1847 i Kahve og blev efter endt seminarieuddannelse lærer i Føvling. På grund af svagt hjerte trak Petersen sig ret tidligt tilbage fra lærerger-

Lærer Fr. Ravn, Tønning

gerningen og købte Aastrupgaard, som han drev i en årrække. Efter hans død den 2. september 1928 blev det sagt, at hermed var een af den danske andelsbevægelses mest virksomme mænd gennem en lang årrække gået bort. Hans virksomhed indenfor organisationsarbejdet var i korte træk: Medstifter af og første formand for Andelsmejeriet Aastruplund, formand for Midtjydsk Mejeriforening fra dens stiftelse i 1894 og indtil 1926. Herudover medstifter af og bestyrelsesmedlem af en hel række af udvalg og organisationer, navnlig på mejeribrugets område.

J. Petersen tog også meget aktiv del i den lokale landboforenings arbejde og var bl. a. sekretær for foreningen 1875—78 og næstformand 1894—1906. Ved festen som holdtes i anledning af foreningens 50 års jubilæum holdt Petersen festtalen. Talen bragtes senere som kronik i Horsens Folkeblad, og den er bl. a. brugt som kildemateriale ved udarbejdelsen af denne bog.

Som den tredie i rækken af skolelærere, som har ført pennen for landboforeningen, overtog herefter lærer Fr. Ravn, Tønning, hvervet. Ravn havde i en lang årrække forinden været revisor for foreningen og var i 9 år (1878—87) sekretær. Frederik Ravn var født den 6. september 1832 i Rørup skole på Fyn og tog lærereksamen på Jelling Seminarium. Ravn tog meget del i egnens kulturelle liv og var bl. a. medstifter af et privat orkester. Han døde den 26. oktober 1896, og ligger begravet på Tønning kirkegård.

Som den første og eneste landmand overtog Ulrik Hansen, Burgaarde, i 1888 sekretærposten.

Gårdejer Ulrik Hansen, Burgaarde

Ulrik Hansen var født den 7. oktober 1843 i Burgaarde. Han havde været en vinter på højskole, inden han i 1871 overtog Burgaarde Mølle med tilhørende landbrug, som han drev fra 1871—1907. Også andre end landboforeningen havde bud efter Hansen, bl. a. var han i 10 år sognerådsformand. Foruden at være sekretær for foreningen sad han i 1884—86 i bestyrelsen. Ulrik Hansen gjorde et stort arbejde for foreningen igennem de 20 år, han fungerede som sekretær, og ved hans afgang overvejede man da også at udnævne ham til æresmedlem. Det endte dog med, at man i stedet for gav ham en gave som tak for hans arbejde. Han døde den 28. maj 1939.

I 1907 oprettede foreningen som omtalt andet sted en fast konsulentplads, og herefter har sekretærarbejdet påhvilet de skiftende konsulenter.

EN KORT OMTALE AF FORENINGENS KONSULENTER

1. S. C. A. Tuxen, f. 14. maj 1848 i København.

Tuxen var konsulent og landbrugslærer i foreningen i vinterne 1871/72 og 1872/73. Tuxen er nærmere omtalt under afsnittet om ungdomsarbejdet.

2. P. Larsen (nærmere data foreligger ikke) var i årene 1878/79 ansat til at yde vejledning på gårdene og på mejerierne.

3. Hemming Hansen, f. 21. februar 1882 i Haarlev. Han blev landbrugskandidat i 1906 og efter at have været assistent i Horsens Lbf. og landbrugslærer, var han i 1907—08 konsulent for foreningen. Herefter var han i nogle år landbrugslærer og er nu skovejer og bor i nærheden af Vejle.

4. Peder Pedersen Hedegaard, f. 23. august 1882 i Bovbjerg. Konsulent i foreningen 1908—11, hvorefter han rejste til Siam. Han vendte hjem igen og ernærede sig som praktisk landmand.

5. Hans Henrik Julius Sønnichsen, f. 9. december 1877 på Marienlund pr. Hadsund. Landbrugskandidat 1908. Efter at have været lærer på Lyngby Landboskole fik han ansættelse som konsulent for foreningen i 1911. I 1916 købte han Østergaard i Slagballe og fratrådte sin stilling. 1918 fraflyttede han egnen og bosatte sig senere på Lundshøjgaard ved Malling.

6. Rasmus Peter Michael Pedersen, f. 14. februar 1887 i Lerdrup ved Gylling. Landbrugskandidat 1913. Ansattes som konsulent for foreningen i 1916. I 1919 blev han afdelingsbestyrer for D. L. F. i Skanderborg.

7. Thorvald Hansen (nærmere data foreligger ikke) var ansat i foreningen fra $^{1}/_{4}$ 1919 til $^{1}/_{11}$ 1919.

8. Christen Pedersen, f. 26. juli 1887 i Starup ved Varde. Landbrugskandidat 1916. Derefter lærer 1916—17 og assistent forskellige steder. 1918—19 konsulent for husmandsforeningerne i

Aalborg amt. I 1919 blev Pedersen konsulent for foreningen, og han beklædte denne stilling helt indtil 1947. Han var altså ansat i foreningen i 28 år og har derfor været med til at præge foreningen på afgørende måde. Pedersens indsats er navnlig faldet på planteavlens område og ikke mindst på regnskabsføringens område. Igennem en hel del år havde foreningen et ret stort regnskabsarbejde i gang, og ikke mindst på dette felt kom Pedersens akkuratesse og sirlighed til sin ret. Da Pedersen fratrådte sin stilling i 1947, blev han stærkt hyldet for sit arbejde i foreningen og fik en erindringsgave som tak for sin indsats.

Ved sin fratræden overtog Pedersen kassererposten for Tørring-Brædstrupegnens kvægavlsforening, og blev ansat som direktør for Ring-Føvling Sparekasse.

Johs. Krogh Møller

9. Johannes Krogh Møller, f. 21. september 1915 i Gribstrup. Landbrugskandidat 1940. Assistent ved Hedeselskabet 1940—41. Husdyrbrugskonsulent for foreningen og for Thyrsting-Vrads Herreders Fællesledelse 1942—45 og samtidig bestyrer af Hedeselskabets kontor i Brædstrup. Derefter assistent ved Hedeselskabet i Roskilde.

10. Knud Lyager, f. 1. december 1915 i Store Fuglede. Landbrugskandidat i 1944. Assistent for Skanderborg Amts Husmandsf. 1944—45 og i Thyrsting-Vrads Herreders Ldf. 1945—47. Fra 1947 konsulent i planteavl og regnskabsføring for foreningen.

11. Niels Mariegaard, f. 26. oktober 1916 i Gjølstrup. Landbrugskandidat 1941. Husdyrbrugskonsulent i foreningen 1949—55. Nærmere omtalt under husdyrbrugsarbejdet.

12. Kristian Rikard Sørensen, f. 30. august 1927 i Gunderup pr. Tistrup. Husdyrbrugskonsulent fra 1955—.

HUSDYRBRUGET

På den tid, da landboforeningen blev stiftet, stod dansk landbrug netop på tærsklen til den store omstillingsproces fra at lægge hovedvægten på salg af planteprodukter og over imod en større produktion af forædlede husdyrprodukter. Det var derfor meget naturligt, at noget af det første, den nystartede forening tager sig af, er foranstaltninger til forbedring af kreaturbestanden. Foreningens første indsats på dette felt var indkøb af 3 tyre af malkerace til cirkulation rundt i sognene indenfor foreningens område. Ligeledes blev der købt 8 væddere, som senere blev afhændet ved en auktion blandt medlemmerne.

Også på anden måde interesserede man sig for husdyrbrugsproblemerne. Ved et diskussionsmøde den 28. november 1862 drøftede man bl. a. fodermidler til kvæget. Meningerne var her stærkt delte, men der blev bl. a. givet udtryk for den opfattelse, »at kun rige folk havde råd til at give meget kraftfoder; thi hvorfra skal de kontante indtægter komme, når man giver kvæget sit korn og så intet har at sælge?« Fodringsproblemerne er i det hele taget ofte til debat. I forbindelse med en diskussion om dyrkningsproblemer ved avl af roer, drøfter man den 30. januar 1863, hvilke roer, der er bedst at fodre med. Der var almindelig enighed om, at kålrabi var at foretrække for turnips, men der var den ulempe med kålrabi, at de vanskeliggjorde kærningen. »Giver man mere end 1 skp., kan der slet ikke fremstilles smør«. Den daværende formand, kammerråd Synnestvedt går i 1868 stærkt ind for brugen af kraftfoder, navnlig af linkager eller hørfrøkager. Han anfører, at han bruger at koge linkager og blande dem med grutning. Anvendt i passende mængde giver det bedre smør. Han møder

stærk modstand fra Mads Ulstrup, Vinding, som mener, at man først og fremmest skal holde sig til hjemlige fodermidler. Anledningen til diskussionen er de utilstrækkelige foderbeholdninger efter den dårlige høst i sommeren 1868. Mads Ulstrup mener, at de herved opståede fodringsproblemer bedst løses ved at fodre køerne med lyng. Han oplyser, at han har fodret en ko med $^1/_6$ lyng, og den gav en måned efter kælvning tilstrækkelig smør og mælk til 6 personer og endda 1 lispund smør til salg hver måned. Synnestvedt påstår, at man hellere må stifte gæld end undlade at bruge kraftfoder. Man bør bruge så meget kraftfoder, som man kan skaffe.

Spørgsmålet om smørrets kvalitet er ofte til debat. På den tid eksisterede der to kategorier af smør, det gode og værdifulde herregårdssmør og det langt ringere bøndersmør. Ved et møde den 26. januar 1864 bliver det foreslået, at man skulle samle fløden i et fællesmejeri. Herved ville bondens fortjeneste stige med 1 mark pr. ko daglig. Det blev endvidere drøftet, om man burde sende voksne døtre ud for at lære mejerivæsen, men en besindig mand maner til forsigtighed, såfremt man vil tale med kvinderne om de dele. Resultatet af drøftelserne bliver, at man i forbindelse med foreningens andet dyrskue den 12. juni 1865 arrangerer en smørudstilling med en præmiesum på 50 rdl.. Følgende blev tilkendt præmier: 1. pr. Broberg, Nedergaard, Synnestvedt, Vinding Nygaard og H. Hansen, Føvling. 2. pr. Jørgen Jensen, Petersbjerg, B. Hansen, Haarup, og Henning Mikkelsen, Haarup. Herudover uddeltes 6 tredieprædmier og en del reservepræmier. Bedømmelsen blev foretaget af gårdejer Jørgen Jensen, Petersbjerg, forpagter Karstens, Thyrstinggaard, lærer Fr. Ravn, Tønning, og gårdejer And. Lassen, Troelstrup.

Disse smørudstillinger er op gennem 70'erne en fast tradition på dyrskuet, men overflødiggøres senere af andelsmejeriernes fremkomst.

Husdyrenes sundhedstilstand har man også ret tidligt interesseret sig for. I det almindelige historiske afsnit her i bogen er således refereret en diskussion, man den 30. januar 1863 havde om: »Hvad er årsagerne til kalvekastning, og hvormed kan den forebygges?« Dyrlæge Rohde, Brædstrup, som indleder om dette emne, anfører som eventuelle årsager til kastning bl. a. fodring med giftige planter eller fordærvet foder.

Da Thomas Eskesen fremfører sin teori om, at kalvekastning er smitsom, drager Rohde professor Stockfleths navn ind i debatten, idet denne havde doceret, at kalvekastning ikke var smitsom. Som middel mod kalvekastningen anviser nogle af diskussionsdeltagerne at ryge stalden med enebær eller tjære, ligesom det skulle være gavnligt at hænge en død ræv op ude i stalden. Hvis intet andet hjælper, kan man få en klog mand til at læse over køerne. Det sidste forslag bliver dog af formanden afvist som værende overtro. Først i 1896 beviste professor Bang ved rendyrkning af kalvekastningsbakterier, at det var Thomas Eskesen, der havde haft ret i den førte diskussion. Desværre kom der til at gå yderligere næsten 50 år før man fik et virkeligt effektivt bekæmpelses arbejde mod denne svøbe sat i gang.

Arbejdet indenfor foreningen er efterhånden kommet ind i faste rammer, og på husdyrbrugets område er foreningens væsentligste indsats i årene fremover dyrskuerne. Perioden omkring og lige før århundredskiftet er rig nok på nydannelser indenfor husdyrbruget. I 1882 oprettes Hjedding Andelsmejeri. I 1887 startede Horsens Andels-Svineslagteri sin virksomhed som den første af sin art i Danmark, og endelig kan nævnes, at Vejen og Omegns Kontrolforening begyndte sin virksomhed i 1895. Alle disse begivenheder er milepæle i dansk husdyrbrugs historie og har naturligvis også ret hurtigt fået betydning for denne egn.

Som nævnt er foreningens direkte indsats i disse år først og fremmest afholdelse af dyrskuerne. Naturligvis er husdyrproblemerne fortsat til debat på foreningens talrige diskussionsmøder. Da det senere bliver mere almindeligt, at man inviterer foredragsholdere til møderne, tales der også jævnligt om husdyrbrug. Der er dog visse ting, der tyder på, at man mest har holdt sig til drøftelser og diskussioner, og ikke har fået sat noget egentlig i gang. I alt fald anker N. N. Sørensen, Føvling, på generalforsamlingen i 1913 over, at der tages for lidt hensyn til husdyrbruget. Han anbefaler, at man skal arrangere en slags staldbedømmelse i lighed med de bedømmelser, der allerede i flere år har fundet sted på markbrugets område. Den daværende konsulent Sønnichsen fraråder dog dette, idet han mener, at det vil være en for dyr foranstaltning, da det kræver ansættelse af en assistent. Der blev dog nedsat et ud-

valg til at arbejde med sagen, men derved blev det vist foreløbig. — Udvalget, som blev nedsat, kom til at fungere som foreningens første husdyrbrugsudvalg.

Herefter kommer der mere gang i husdyrbrugsarbejdet. Man sætter ind på flere områder. En af de ting, udvalget ret omgående tager sig af, er tilskyndelse til oprettelse af kvægavlsforeninger. Allerede det første år, udvalget eksisterer, oprettes der seks nye kvægavlsforeninger. De fleste af disse foreninger har været i gang før, men har tilsyneladende ligget stille i nogle år. Det oplyses endvidere, at man har rettet henvendelse til Horsens Andelsslagteri om at skaffe en god orne til egnen. Samtidig sætter udvalget et ret omfattende oplysningsarbejde i gang. Emnerne er her avl og fodring af kvæg og svin. I nogle år er det næsten en fast regel, at foredragsholderen ved generalforsamlingerne er en husdyrbrugskyndig mand. Således er taleren ved efterårsgeneralforsamlingen i 1913 den navnkundige daværende konsulent, senere professor Lars Frederiksen. I 1916 har man ved forårsgeneralforsamlingen bud efter forst. N. Bredkjær, Tune. Han slår meget kraftig til lyd for øget tilslutning til kontrol- og kvægavlsforeninger. »Der findes ikke en ko, der er så dårlig, at den er for ringe til at trække til en god tyr«. Ved efterårsgeneralforsamlingen samme år er foredragsholderen forst. Morten Nielsen, Sydsjællands Landbrugsskole. Han taler om: Husdyrbrugets stilling. Hans konklusion er, at det er gode tider for husdyrbruget! Som bevis herfor bruger han bl. a., at man for et pund smør kan købe 12,2 pund kager.

Året efter taler forst. Fenger, Korinth, om fodringsproblemer. Han oplyser, at han fodrer sine svin med $^3/_4$ pd. korn om dagen, og at han kan fede en gris op med 150 pd. korn plus grovfoder! Målet er at komme ned på 100 pd. korn pr. gris! Iøvrigt omtaler Fenger de fordele der er ved at »nedsylte« roetop! Malkekvægets fodring belyses også, og der gives følgende anvisning: De første 15 pd. mælk kan køerne give af roer og halm, men så skal der æggehvideholdigt foder til. Sådan lød recepten altså før Lars Frederiksens normer kom frem.

I 1920 udvides husdyrbrugsudvalget, så det nu kommer til at bestå af 11 mand. Begrundelsen for den store udvidelse er, at man ønsker flere interesser repræsenteret. Udover de tidligere nævnte indvælges 3 mejeriinteresserede, 3 hesteavlsin-

teresserede og 2 svineavlsinteresserede. Denne udvidelse har bl. a. til resultat, at mejeriprodukternes forbedring bliver taget op til debat, dels ved oplysende foredrag herom, men interessen herfor giver sig også direkte udtryk i handling. I 1922 sendes en rundskrivelse ud til alle mejerier indenfor foreningens område med en henstilling om, at man gør en indsats til forbedring af mejeriprodukternes kvalitet, og at man går over til ændrede afregningsmetoder. Man ønsker her en større hensyntagen til mælkens fedtindhold, ligesom man ønsker en kvalitetsafregning indført. Henstillingen ser ud til at have givet frugt ret omgående. I alt fald oplyses det på generalforsamlingen i 1923, at mejerierne nu har indført reduktaseprøven.

Det hører med til god landbrugsskolelærdom at vide, at det var i slutningen af tyverne, at prof. Lars Frederiksen på grundlag af et meget stort forsøgsmateriale udarbejdede sine normer for fodring af malkekøer. Disse normer har nu næsten 40 år senere stadig fuld gyldighed. Det siges ofte, at en videnskabelig »sandhed« kun kan ventes at blive fire år gammel. Det er derfor imponerende, at disse praktisk udformede teorier fortsat holder stik under de ændringer i fodringsforholdene, der er sket, siden de blev udarbejdede.

En anden ting, der må imponere, er den hurtighed, hvormed brugen af disse normer har fundet ud til praktikeren. Forsøgene begyndte i 1922 og var stort set afsluttet i 1928. Allerede i 1926 er foreningens konsulent travlt beskæftiget med ved afholdelse af kurser rundt om i foreningen at undervise i brugen af Lars Frederiksens tabeller. Det oplyses, at ca. 100 af egnens landmænd deltog i disse kurser.

Omkring 1930 sporer man en øget indsats på svineavlens område. Ved generalforsamlingen i efteråret 1929 drøfter man således betimeligheden af at oprette et andelsslagteri i Brædstrup. I 1930 oprettes forsøgsstationen Godthåb ved Skanderborg. Foreningen får her rådighed over et par stier til afprøvning af grise fra foreningens medlemmer. Der nedsættes et kåringsudvalg for søer og orner, som straks begynder sin virksomhed. I 1931 starter man med køb af gode sogrise til fordeling mellem medlemmerne. Ved forårsgeneralforsamlingen i 1931 fremsætter godsejer Westenholz, Matrup, forslag om oprettelse af en slags kontrolforeninger for svin, idet han mener.

at man indenfor svineavlsarbejdet er langt bagefter kvægbruget.

I 1934 stiftedes Foreningen til husdyrbrugstuberkulosens bekæmpelse i Brædstrupegnen. I foreningens formålsparagraf står, at formålet er at virke til bekæmpelse af TB og andre smitsomme sygdomme hos husdyrene samt at virke fremmende på hygiejne i husdyrbesætningerne.

Foreningen omfatter landboforeningen og de mejerier på egnen, som ønsker at slutte sig til. Repræsentantskabet udgøres af landboforeningens formand og formanden for hvert mejeri. Følgende mejerier blev tilsluttet: Kathrinedal, Søbæk, Voervadsbro, Brædstrup, Thyrsting og Aastruplund. Foreningens bestyrelse udgjordes i de første år af Iver Iversen, Burgaarde, formand, dyrlæge M. Andersen, Brædstrup, og konsulent Chr. Pedersen. Sidstnævnte var sekretær for foreningen.

Det er ikke stedet her at give nærmere omtale af det gigantiske arbejde, der her blev taget op, men et par enkeltheder bør medtages. I de første år skete bekæmpelsen på frivilligt grundlag, men med støtte fra staten. Det centrale i arbejdet var kollektive tuberkulinprøver, organiseret gennem mejerierne, og første gang betalt af mejerierne. Den videre bekæmpelse bestod herefter i en fuldstændig afsondring af reagenterne eller eventuel bortsalg af disse. Besætningsejerne havde i de første år ingen pligt til at foretage disse bekæmpelsesforanstaltninger. Når en besætning var tjenlig dertil, blev den optaget i det af Mejeriernes Fællesorganisation førte register over tuberkulosefrie besætninger. Under denne frivillige ordning nåedes følgende resultater:

1935: 102 rene besætninger indenfor de 6 mejerier
1939: 500 rene besætninger indenfor de 6 mejerier af ialt 1296 besætninger.
1941: 645 rene besætninger indenfor de 6 mejerier eller 53,7 pct. af samtlige besætninger.

I 1942 vedtog man en 6 årsplan for tuberkulosebekæmpelsen. Hovedpunkterne i denne plan var, at man indførte et fradrag i overskudsbetalingen for andelshavere, som ikke havde ladet besætningen tuberkulinprøve inden 1. januar 1943 med en påfølgende afsondring eller bortsalg af reagenterne. Fradraget skete efter følgende skala:

I året 1943: 5 øre pr. 100 kg leveret mælk
I året 1944: 10 øre pr. 100 kg leveret mælk
I året 1945: 15 øre pr. 100 kg leveret mælk
I året 1946: 20 øre pr. 100 kg leveret mælk
I året 1947: 25 øre pr. 100 kg leveret mælk

Fradragsbeløbene blev tilbageholdt af mejerierne og senere tilbagebetalt de andelshavere, som inden udløbet af 6-års perioden kunne fremlægge attest på, at deres besætning var fri for kvægtuberkulose. De ikke tilbagebetalte beløb tilfaldt mejeriet og skulle anvendes til formål, som tog sigte på tuberkulosens bekæmpelse. Ved et møde i oktober 1946 kunne den daværende formand, Jakob Frandsen, Dauding, meddele, at nu var besætningerne på Brædstrupegnen hundred procent fri for TB.

I 1952 trådte en ministeriel bekendtgørelse i kraft, hvori det hed, at: »Mejerier, der har ret til brug af lurmærket på smør og ost, må kun modtage mælk fra kvægbesætninger, der er optaget i det af De danske Mejeriers Fællesorganisation førte register over tuberkulosefrie kvægbesætninger«. Der var hermed passeret en milepæl i dansk husdyrbrugs historie: Kvægtuberkulosen var udryddet! Fremover er opgaven at forhindre ny smitte.

Det glædelige resultat betød dog ikke, at foreningen blev arbejdsløs. Allerede i 1942 henstillede Hans Mikkelsen, Haarup, på et møde i foreningen, at man tog bekæmpelsen af den smitsomme kastning op. I 1944 påbegyndtes bekæmpelsesarbejdet af denne meget tabsvoldende kvægsygdom. I 1946 oplyses det, at denne bekæmpelse fremover er organiseret på ganske tilsvarende måde, som tilfældet havde været for tuberkulosebekæmpelsen. Ved et møde i 1950 anker kredsdyrlægen over, at det hidtidige arbejde har givet for små resultater, og han henstiller, at man fremover gør noget mere effektivt.

Der foreligger ikke skriftligt materiale til belysning af denne sags videre udvikling på denne egn, men som det er almindelig bekendt, er vi også der nået til vejs ende, så nutidens opgave er begrænset til at hindre ny smitte.

I 1942 ansætter foreningen sin første husdyrbrugskonsulent. Han fratræder dog allerede sin stilling i 1945. I 1949 får man igen en konsulent i husdyrbrug, idet N. Mariegaard da ansættes. Herefter sættes en hel del arbejde i gang. Man starter bl. a. med en systematisk fodringsvejledning for kvæg og svin.

Tilslutningen hertil ligger i nogle år på mellem 40 og 50, men har senere stagneret noget. Arbejdet med fodringsvejledning er yderligere udbygget gennem igangsættelse af svinekontrol under Fælleshusdyrbrugsudvalget. Dette arbejde begyndte ganske småt i 1958, men udviklede sig i årene derefter i hurtig takt, så der nu (1961) er 4 kredse med ialt 220 deltagere.

AUKTIONERNE

I tilknytning til omtalen af husdyrbrugsarbejdet vil det være naturligt, at give en kort fremstilling af de af foreningen etablerede auktioner.

I 1912 førte drøftelser om betimeligheden af, at foreningen skulle iværksætte auktioner til, at man ved efterårsgeneralforsamlingen nedsatte et udvalg til at arbejde med sagen. Udvalget havde følgende sammensætning: Søren Skovbølling, Haarup, N. Bank, Aale, S. Kjær, Træden, H. Sørensen, Sdr. Vissing, R. Kristensen, Velling, S. Thygesen, Vinding, og A. Hansen, Aale.

Foreningens første auktion blev holdt den 29. januar 1913 på købmand Kopp's grund i Brædstrup. Ved efterårsgeneralforsamlingen i 1913 oplystes det, at der i løbet af året har været afholdt 12 auktioner med en omsætning på ca. 50.000 kr.

Landboforeningen fortsatte med disse auktioner til helt ind i 40'erne, men det fremgår af protokollerne, at man har haft mange vanskeligheder med dem. De har da også i tidens løb været indstillet mange gange af forskellige grunde. Omsætningen har i nogle år været temmelig stor. Således oplyser auktionsudvalgets daværende formand, Rs. Rasmussen, Aastrup Nygaard, ved generalforsamlingen i 1929, at de 15 auktioner, som man indtil da havde afholdt det år, havde haft en omsætning på 234.000 kr.

BYGNINGSUDVALGET

Lige efter den sidste verdenskrig var der et enormt behov for øget landbrugsbyggeri. For at medvirke til at der ikke skulle ske for mange fejlinvesteringer på dette felt, nedsatte landboforeningerne i Skanderborg amt et bygningsudvalg. Dette udvalg antog marts 1946 konsulent Arne B. Rådum som byg-

ningskonsulent for Skanderborg amts landmænd. Konsulentens opgave skulle være at udarbejde projekter for nybygninger samt være behjælpelig med ombygninger og istandsættelser af bestående bygningsanlæg. Konsulenten har haft fuldt op at gøre i alle årene, og har ved sit arbejde været medvirkende til at højne landbrugsbyggeriet på denne egn.

Rådum fratrådte sin stilling ved udgangen af året 1961. Pladsen er herefter opslået ledig, men er endnu ikke besat.

I det i 1946 nedsatte udvalg indvalgtes herfra Jakob Frandsen og Svend Eriksen, begge Dauding. Foreningens nuværende repræsentanter i udvalget er Jens Munk Jensen, Velling, og Vagn Jensen, Addit.

FÆLLESUDVALGET FOR FJERKRÆAVLEN I SKANDERBORG AMT

Af foreningens forhandlingsprotokoller fremgår det, at foreningen gennem nogle år har haft et fjerkræudvalg. Udvalget blev opløst i 1938. Der foreligger ikke materiale til belysning af udvalgets virksomhed.

Arbejdet med fjerkræet er nu overgået til Fællesudvalget for Fjerkræavlen i Skanderborg Amt. Dette udvalg ansætter en konsulent, som står til rådighed for alle fjerkræholdere indenfor amtet. Udvalgets nuværende konsulent er Bent Heilesen, Ørskov.

HUSDYRBRUGSARBEJDETS ORGANISATION OG MEDARBEJDERE

Gennem de første mange år tager foreningens samlede bestyrelse sig af det arbejde, man finder fornødent at sætte i gang på husdyrbrugets område. Efter at man fra 1907 til stadighed har haft en konsulent ansat i foreningen, påhviler arbejdet og initiativet vel i første række ham.

Det første husdyrbrugsudvalg blev nedsat i 1913 og kom til at bestå af: N. N. Sørensen, Føvling, J. P. Jensen, Brædstrup, og Chr. Christensen, Tønning.

I 1920 blev udvalget betydelig udvidet, idet det udover de tidligere nævnte kommer til at bestå af:

Mejeriinteresserede: J. Petersen, Villa Pax, Brædstrup, Mikael Mikkelsen, Haarup, mejeribestyrer Rasmussen, Søbæk.

Hesteavlsinteresserede: Ole Olesen, Brædstrup, Andreas Bonde, Dauding, Hans Møller, Vinding.

Svineavlsinteresserede: Jens Ejlersen, Vinding, Niels Steffensen, Addit.

Allerede i 1904 drøftede man muligheden af at ansætte en husdyrbrugskonsulent, men først i 1942 blev tanken en realitet, idet agronom Johs. Krogh Møller da antages som konsulent i husdyrbrug. Krogh Møller var samtidig bestyrer af Hedeselskabets kontor i Brædstrup. Da dette kontor i 1945 nedlagdes, fratrådte Møller stillingen og er nu ansat ved Hedeselskabets afdeling i Roskilde.

Husdyrbrugsarbejdets organisering har op gennem tiden ofte været til debat. Der har flere gange været forhandlinger om et eventuelt samarbejde med naboforeningerne Tørring og Omegns Ldf. og Vrads Herreds Ldf. om løsningen af dette spørgsmål. Da Hans Askhøj i 1948 blev formand for forenin-

Konsulent Niels Mariegaard

Konsulent Kr. R. Sørensen

gen, bragte han straks løsningen af dette spørgsmål i forgrunden. Der blev bl. a. indledt forhandlinger med fællesledelsen og kvægavlsforeningen for at undersøge mulighederne for ansættelse af en husdyrbrugskonsulent i fællesskab. Forhandlingerne endte dog i denne omgang uden resultat, og enden på det hele blev, at landboforeningen løste opgaven i samarbejde med Vestbirk Højskole. I efteråret 1949 tiltrådte N. Mariegaard stillingen som husdyrbrugskonsulent for landboforeningen og lærer på højskolen. Med dette skridt havde man opnået en for en forening af denne størrelse meget effektiv konsulenthjælp på dette felt. På grundlag heraf fik man da også sat et ret omfattende husdyrbrugsarbejde i gang.

Niels Mariegaard er født den 26. oktober 1916 i Gjølstrup. Han havde inden sin ansættelse i foreningen været assistent ved Skælskøregnens Ldf. og D. L. F. samt konsulent for Bondestandens Ldf., Haarby. I 1955 fratrådte Mariegaard stillingen og overtog en stilling som husdyrbrugskonsulent for Holbæk Amts Ldf.

Ved Mariegaards fratræden blev spørgsmålet om samarbejde til forskellige sider taget op pånyt. De meget langvarige forhandlinger, der blev ført om spørgsmålet, resulterede i at foreningen i samarbejde med Tørring og Omegns Ldf. og Vrads Herreds Ldf. nedsatte et fælleshusdyrbrugsudvalg med 3 mand fra hver af foreningerne. Det skyldes ikke mindst Hans Askhøjs utrættelige arbejde for denne sag, at anstrengelserne kronedes med held.

Blandt de muligheder for samarbejde, der ved denne lejlighed var fremme i diskussionen, var også et eventuelt samarbejde med husmandsforeningerne. Fra landboforeningernes side tilbød man, at der skulle nedsættes et udvalg med repræsentation fra de 3 landboforeninger og fra husmandsforeningerne indenfor området. Under dette udvalg skulle al husdyrbrugsarbejde sortere, og udvalget skulle ansætte medhjælp i fornødent omfang. Udgifterne skulle fordeles mellem de deltagende foreninger efter medlemstallet. Desværre kunne husmandsforeningerne ikke gå ind for denne løsning, og forhandlingerne endte derfor uden resultat.

Fra landboforeningen indvalgtes Aksel Frandsen, Føvling, Svend Andersen, Aastrup, og Peter Sørensen, Dauding, i det nye fælleshusdyrbrugsudvalg. Peter Sørensen har fra starten været formand for udvalget. Under dette udvalg sorterer i dag al husdyrbrugsarbejdet indenfor de 3 landboforeningers område. Udvalget har to konsulenter til sin rådighed. Det er konsulenterne S. K. Larsen, Tørring, og Kr. R. Sørensen, Vestbirk.

Søren Kr. Larsen, Tørring, er født d. 5. decbr. 1903 i Lime pr. Skive. Han blev ansat som konsulent i planteavl og husdyrbrug i Tørring og Omegns og Vrads Herreds Ldf. i 1933 efter først at have været konsulent for Brande-Thyregod Ldf. og lærer ved Vesterlund Efterskole.

Kristian R. Sørensen er født den 30. august 1927 i Gunderup pr. Tistrup. Efter at have været assistent i Vestjyllands Fællesledelse tiltrådte han stillingen som husdyrbrugskonsulent under Fælleshusdyrbrugsudvalget i 1955. Ligesom Mariegaard er Sørensen tillige lærer på Vestbirk Højskole.

FORENINGENS DYRSKUER

Afholdelse af dyrskuer har gennem alle årene haft en meget central placering i foreningens virksomhed. Af denne grund fortjener dyrskuevirksomheden at få en ret udførlig omtale.

På den ekstraordinære generalforsamling, som afholdtes i Brædstrup Thinghus den 19. juni 1862, blev det af møller H. Holst, Bredvad Mølle, foreslået, at man skulle holde et lille dyrskue »for at vise Beboerne, hvilke Tyre, der er de bedste, og Folk blive mere opmærksom på de Tyre, som finder en hæderlig Omtale«. Efter en del diskussion blev forslaget vedtaget. Til at bedømme tyrene valgtes mølleejer Holst, kroejer Lundsgaard, Nr. Snede, og gårdejer N Tholstrup, Vinding.

Til at bedømme væddere valgtes: Gårdejerne H. Hansen, Føvling, B. Hansen, Nedenskov, og Frants Larsen, Føvling.

Protokollen nævner kort og godt, at dyrskuet blev afholdt fredag den 4. juli kl. 2 eftermiddag i Brædstrup.

Dette var dog kun den spæde begyndelse. Den 28. november diskuterede man, som omtalt andetsteds, fremgangsmåder til forbedringer af husdyrracerne. Man var da enige om, at det fornemste middel hertil var afholdelse af dyrskuer, og fredag den 26. juni 1863 holdtes foreningens første egentlige dyrskue med præmieuddeling m. v. Dyrskuet fandt sted på Chr. Bjerres toft med tilhørende skov i Brædstrup. Uden på præmielisten står udtrykkelig anført, at dette er foreningens første dyrskue. Til skuet var indmeldt følgende antal dyr: 12 hingste, 16 tyre, 159 køer, 19 væddere, 18 får, 3 orner og 15 søer, ialt 268 dyr.

Af vedtægterne for de første dyrskuer fremgår det, at begrebet race ikke var så fasttømret som nu. Det hedder simpelt-

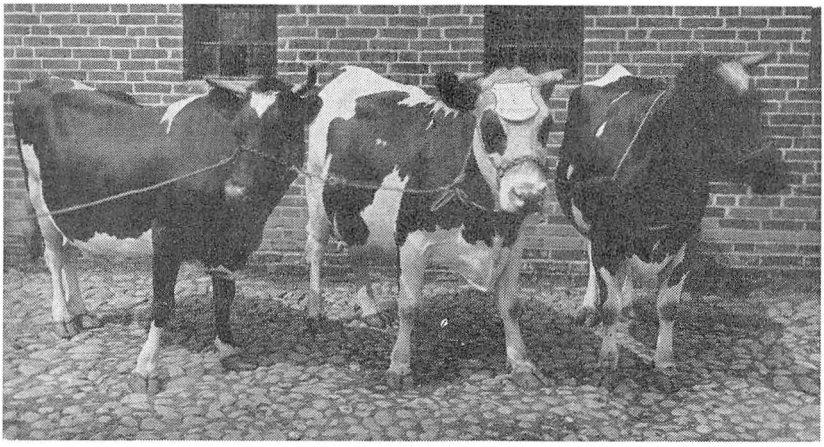

Sortbroget kosamling fra omkring 1910. Den fik 1. præmie

hen i vedtægterne for det første skue, at hingste af enhver race kan fremstilles. Ved alle de andre kategorier af dyr er racen slet ikke nævnt.

Med hensyn til udstilling af køer gælder det forhold, at ejerne af større kvægbesætninger skal stille med et antal i forhold til besætningens størrelse. Således skulle der fra en besætning på 15 køer fremstilles 2, af over 30 køer 3, og af over 50 køer stilles 4. Hver enkelt dyr bedømmes, men der tilkendes kun en præmie, som beregnes efter samlingens opnåede gennemsnitspoints.

Der fandtes ret strenge regler for udstillernes dispositioner med de præmierede dyr. Således forpligter man sig til at beholde præmiebelønnede dyr i mindst et år, og til at benytte dem til tillæg. Endvidere er man pligtig til at udstille præmiebelønnede dyr på det følgende års dyrskue, og hingste og tyre skal da møde med en fortegnelse over bedækkede hopper og køer. Overholdes disse bestemmelser ikke, skal ejeren tilbagebetale præmien. Af foreningens protokoller fremgår det, at disse regler er blevet håndhævet ret strengt, idet præmier ret ofte er fordret tilbagebetalt på grund af overtrædelser.

Præmiebelønnede dyr af heste og hornkvæg blev brændemærkede med præmiebetegnelsen. Dyr, som ikke opnåede præmie, men blev skønnet fortrinlige, blev brændt med mærket TVL, såfremt ejeren ønskede det. — Præmiebeløbene var ret store. Således var 1. præmien til 1 hingst ved det første skue

40 rigsdaler, for en hoppe 12 rd., 1 malkeko 20 rd., 1 vædder 10 rd., 1 orne 10 rd. og 1 so 8 rd. Ialt blev der til det første dyrskue udbetalt 320 rigsdaler og 2 mark i præmier. Hertil kom 141 rd. og 4 mark, som af forskellige grunde ikke blev udbetalt, således at den samlede præmiesum var 462 rd. Heraf betalte statskassen i henhold til lov af jan. 1862 et tilskud på 162 rd. Udover disse pengepræmier var der af etatsråd Westenholz, Mattrup, skænket et ret stort beløb, som blev tildelt 8 forskellige udstillere under navn af Mattrups opmuntringspræmier.

Fremgangsmåden ved bedømmelsen og præmieringen var noget anderledes, end vi kender det fra vore dages dyrskuer. I annoncen vedrørende afholdelsen af dyrskuet hed det: Følgende præmier uddeles såfremt dertil værdige dyr bliver stillede:

A	For hingste	7 præmier til 115 rd.
	For tillægshopper	8 præmier til 55 rd.
B	For tyre	6 præmier til 45 rd.
	For malkekøer	17 præmier til 91 rd.
C	For væddere	11 præmier til 51 rd.
	For får	11 præmier til 31 rd.
D	For orner og sogrise	6 præmier til 20 rd.

Præmieangivelsen i den trykte præmieliste er fortløbende således, at man f. eks. til køer har uddelt 7. præmie. I det første år kunne der dog godt være flere dyr indenfor samme præmiegruppe, hvilket ikke er tilfældet i de nærmest følgende år. Der findes en ret udførlig omtale af de retningslinjer, man gik frem efter ved bedømmelse af kvæget.

Følgende skrivelse blev forinden dyrskuet udsendt til dommerne:

Regler og kendetegn til pointsbedømmelse for en god malkeko, som normalko betragtet.

1. En ko af malkeracen, hvad enten den er stor eller lille, må være fint bygget, især i kroppens forreste del, den må efter sin størrelse have korte, fine ben, hvoraf de bageste må være mere bøjede end lige, halsen tynd, ryggen lige, halen lang og hårrig.
2. Hovedet må være smalt og spidstilløbende til mulen, pan-

den smal med spidse tynde horn, øjnene små og livlige samt hele ansigtet bære præg af godmodighed.

3. Malketegn: Yveret skal være stort med fint hårlag og besat med små filtede skæl, rundt, men ikke kødfuldt, spidst yver er sjældent så godt som rundt. Patterne hverken for store eller små, mælkeårerne store, i omfang som en finger og ende langt henimod brystet med et stort hul. At mellemrummet mellem de 2 sidste ribben er stort, at man f. eks. på en stor ko kan lægge 3 fingre imellem, må også henhøre til et godt malketegn.
4. Huden løs og tynd og hårlaget fint at føle på.
5. Spejlets størrelse ansættes højst med 12 points.

En tyr af malkerace skal have en kropbygning forholdsvis som koen, dog må krydset have fornøden bredde og bagkroppen fornøden dybde. De øvrige kendetegn som ved koen.

Pointsansættelsen for køer højest:

1. Kropbygning	12
2. Hoved, øje, horn o. s. v.	8
3. Malketegn, yver o. s. v.	12
4. Hud og hårlag	6
5. Spejlets størrelse og skælafsætning	12
Ialt	50

Pointsansættelsen for tyre højest:

1. Kropbygning	16
2. Hoved o. s. v.	10
3. Hud og hårlag	10
4. Spejlet	14
Ialt	50

Den store interesse for dyrskuet, som tilslutningen det første år tyder på, har tilsyneladende ikke kunne holde. Til det andet dyrskue den 12. juni 1865 var der således anmeldt følgende antal dyr: 17 hingste, 27 hopper, 16 tyre, 74 malkekøer, 29 væddere, 17 får, 10 svin, ialt 180 dyr. Til det fjerde dyrskue i 1868 var der kun indmeldt 103 dyr.

Som ventelig var, har man gentagne gange i årenes løb foretaget ændringer i dyrskuets vedtægter og udstillingsregler. Således var det i årene 1869—74 en forudsætning for at kunne

udstille malkekøer, at disse mødte med afkom under 3 år. I 1879 holdes der dyrskue i Brædstrup med 122 dyr og bidyrskue i Nr. Snede, hvor der var udstillet 70 dyr. Måske er dette bidyrskue et tegn på den løsrivelsesproces, som førte til, at Vrads Herreds Landboforening blev stiftet i 1880. Ved en tidligere lejlighed havde man haft et særligt skue i Nr. Snede, idet der den 26. september 1869 afholdtes et skue for hedefår. Tilslutningen hertil var dog ikke stor, idet der var fremstillet 3 væddere, 7 får og 4 lam.

I 1869 oplyses det, at dyrskuet blev holdt på Thygesons Plads og senere er nogle af skuerne holdt på Enevold Jensens mark i Brædstrup (1889) og i Brædstrup skov (1890).

I 1880 er der for første gang udstillet fjerkræ på dyrskuet. Til gengæld er der først i 80'erne ingen svin udstillet på skuet.

I 1887 bestemmes det, at hornkvæget skal bedømmes i 2 klasser: 1. Ren jydsk race (sorte eller sortbrogede, grå eller gråbrogede). 2. Blandet race. Der vælges et sorteringsudvalg til at afgøre, hvilken af klasserne dyrene skal bedømmes i. Allerede i 1898 ændres dette derhen, at køer af blandet race ikke kan præmieres. Samtidig åbnes der mulighed for at udstille samlinger af jydsk race.

Ved dyrskuet i 1891 oprettes en særlig afdeling for husmandskøer af jydsk race. Husmændene kan dog også vælge at udstille i skuets almindelige afdelinger for jydsk kvæg.

I årene 1895—1901 bliver der i forbindelse med dyrskuet afholdt præmiemalkning for drenge, først for drenge indtil 14 år gamle, senere for drenge indtil 16 år gamle. Som betingelse for at kunne deltage i konkurrencen blev stillet, at drengene skulle møde med bevis for, »at de malker til stadig brug hjemme«. Ved generalforsamlingen i 1902 vedtoges det at lade præmiemalkningerne bortfalde og i stedet lade mejeriforeningerne tage sig af denne sag.

Som det er omtalt i et andet afsnit, blev de første kontrolforeninger på denne egn oprettet i 1901 og 1902. Allerede i 1903 drager man i de reviderede dyrskuevedtægter konsekvenser heraf, idet der oprettes et hold for »smørkøer«. For at køerne kan udstilles i dette hold, kræves, at de har været underkastet kontrol. Iøvrigt sker der i 1903 den ændring, at der i dyrskuevedtægterne for første gang tales om rødt dansk kvæg. Hornkvæget kan da udstilles i følgende afdelinger: 1. Rent

jydsk kvæg, 2. Rødt dansk kvæg, 3. Andre rene racer. I 1911 føres denne linje videre, idet der da indføjes i vedtægterne, at malkekvæg udstilles i 2 afdelinger. Afd. I Dyr fra kontrollerede besætninger. Afd. II Dyr fra ukontrollerede besætninger. Dyr i afd. II kan højst opnå 2. pr. For at kunne udstille i afd. I kræves, at køerne har været under konrtol i mindst 2 år. Samtidig ændres bedømmelsesreglerne, så man fra da af går over til en mere enkel skala.

Tyre	1.	Størrelse , bygning og præg indtil	20 points
	2.	Afstamning { ophavets ydelse / ophavet i almindelighed }	20 points
Køer	1.	Størrelse, bygning og ensartethed	20 points
	2.	Afstamning (som for tyre)	10 points
	3.	Køernes ydelse (efter en skala)	

Ved udregningen af ydelsespoint »tages der skønsomt hensyn til foderets sammensætning og mængde«. I 1914 vedtages, at kun tyre, som møder med oplysning om ophavsmødrenes ydelse, kan fremstilles.

Hvornår man definitivt er gået over til at forlange, at dyrene møder med afstamnings- og ydelsesoplysninger, står ikke helt klart, men det er i alt fald tilfældet i de vedtægter, som er udarbejdet i 1929. I de sidste år de ukontrollerede køer er med, må foreningen selv udrede præmierne til disse, idet der ikke blev ydet statstilskud hertil fra omkring 1920. Begrundelsen for alligevel at tage dem med, er den »at man ønsker at gøre dyrskuerne mere fyldige«.

Tilslutningen til dyrskuerne har naturligvis gennem de 100 år været svingende og var omkring 1920 nede i en bølgedal, hvorfor Iver Iversen i begyndelsen af sin formandsperiode ivrer stærkt for at skabe bedre tilslutning.

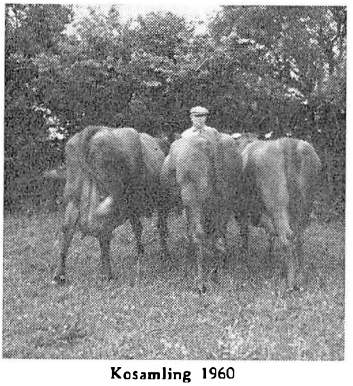

Kosamling 1960

Ved en gennemgang af de forskellige husdyrgruppers repræsentation gennem disse 100 år tegner der sig et tydeligt billede af den betydning, man til enhver tid har tillagt dette eller hint husdyr. Således var f. eks. fårene ret stærk i forgrunden igennem de første

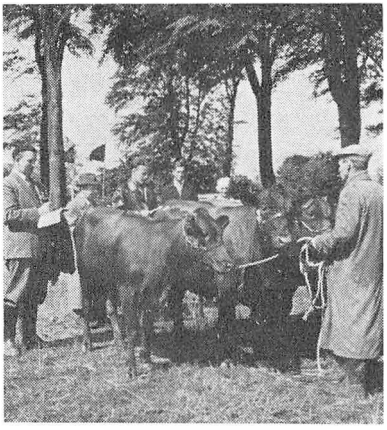

Dyrskuedommere i arbejde

mange år, ikke mindst så længe de vestlige egne i Vrads herred endnu var knyttet til foreningen. Ligeledes havde skuet i mange år en afdeling for bukke og geder. Malkekvæget har gennem hele perioden været stærkt fremme paa skuerne. Det, der her falder i øjnene, er de racemæssige forskydninger, der er sket, fra sortbroget jydsk over imod rødt dansk, og nu, i de allerseneste år, er de sortbrogede rykket lidt frem igen, ligesom »de gule«, jerseykøerne, gennem de allerseneste år har været pænt repræsenteret på skuet.

I mange år var hesteudstillingen af betydeligt omfang, og det er vel ikke for meget sagt, at hestene helt op imod vore dage, har været regnet for at være en særlig pryd for vore dyrskuer. Mange vil være af den mening, at tilbagegangen i hestenes antal er et af de ofre, vi har måtte bringe på teknikkens alter.

Gennem mange år blev der ud over hestefremstillingen på dyrskuet holdt særlige plageskuer. Et sådan plageskue blev første gang afholdt i 1865 efter forslag af dyrlæge Rohde, Brædstrup, der fandt, at alt for mange værdifulde hingsteplage blev kastreret, før de havde nået at vise, hvad de kunne udvikle sig til. Disse plageskuer blev gennem mange år en fast tradition i forbindelse med efterårsgeneralforsamlingen. Plageskuerne blev holdt helt til ind i 1940'erne.

Svineudstillingen har de fleste år ikke været særlig stor på skuet. I nogle år først i 80'erne var der slet ingen svin udstillet i Brædstrup. Det største fremmøde af svin var i nogle år omkring midten af 30'erne, hvor der fremstilledes ca. 55.

Fjerkræet blev første gang taget med i 1880 og har vel

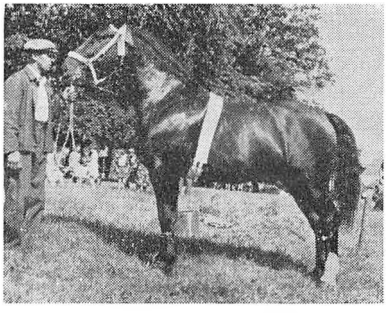

Een af de få, der er tilbage

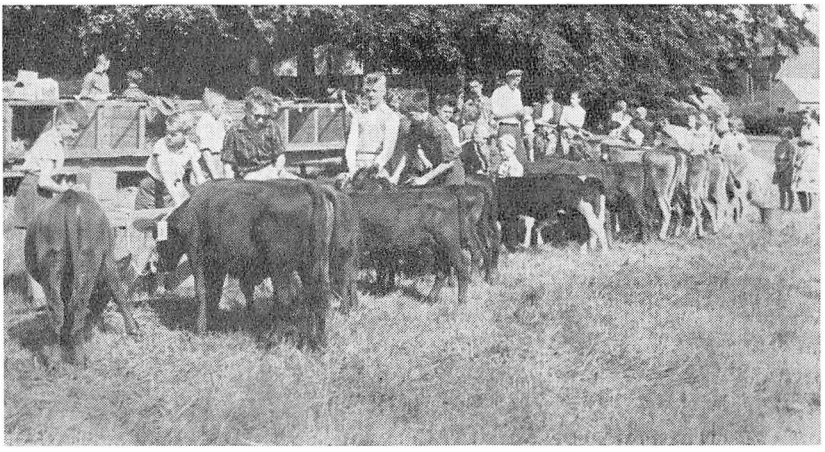

Børnedyrskuets brogede mangfoldighed

været med de fleste år siden, men aldrig i noget særligt stort antal.

Som en helt speciel afdeling havde man i nogle år op imod 1960 en udstilling af fedekvæg på skuet. Formålet hermed var at medvirke til en kvalitetsforbedring af fedekvæget.

Ud over de her nævnte husdyr, har der, navnlig efter at børnedyrskuer er blevet en fast tradition i forbindelse med det egentlige dyrskue, været udstillet et ret stort udsnit af zoologien på Brædstrup dyrskuet.

Fra 1947 har dyrskuet været afholdt af landboforeningen og Brædstrup Kredsforening i fællesskab.

I forbindelse med dyrskuet har det fra det allerførste skue været en regel, at der også skulle være fest. Der er altså gammel tradition for, at dyrskuet i Brædstrup er et festligt møde mellem land og by. I 1863 blev bedømmelsen af dyrene akkompagneret af hornmusik — i dag smelder en grammofon døgnets melodier via en højttaler ud over pladsen. — Dengang som nu mødes man i teltet på pladsen om et veldækket bord. I 1863 om et koldt bord, hvor hver »kouvert« betaltes med 3 mark, i dag en anden opdækning og en anden mønt og pris, men alligevel det samme. Stilen har vel vekslet lidt gennem tiderne. Hør blot her referatet fra dyrskuet i 1872: »Vejret var godt, så man allerede begyndte at samles på pladsen om morgenen kl. 6, kl. 7,30 kunne bedømmelsen begynde. Kl. 9 afbrød 3 kanonskud dommerne i deres virksomhed og samlede bestyrelsen og

dommerne til en frokost i skoven.« Præmieuddelingen blev i samme pompøse stil indledt med et nifoldigt leve for Hs. Majestæt Kongen.

Det eneste, der indtil nu har kunnet fratage egnens landmænd lysten til at holde dyrskue og folkefest, er krigens ulykker, som 3 gange i dette åremål har meldt sig, og de ret hyppige mund- og klovsygeepidemier og dermed følgende forbud mod at holde skuet.

Måtte denne egns landmænd fortsat værne om denne 100-årige tradition, som givetvis har gjort sit til at bringe husdyrbruget frem til det stade, det har i dag.

Dyrskuet i tal, opgjort så vidt muligt i 25 års perioder:

1863

12 hingste
26 hopper
16 tyre af blandet oprindelse
139 køer af blandet oprindelse
19 væddere
18 får
3 orner
15 søer

268 ialt

Præmiesum 462 rd.
Heraf staten 162

1888

7 hingste
8 hopper
14 tyre
42 køer af jydsk race
14 køer af blandet race (farveangivelser rødbroget-blåbroget, sort, blå!)
10 orner
11 søer
17 numre høns

113 ialt

Præmiesum 1000 kr.
Heraf staten 500 kr.

1913

1 hingst
23 hopper
18 tyre af jydsk race
10 tyre af rød race
63 jydske køer
10 røde køer
2 gulgrå køer
29 jydske kvier
21 røde kvier
7 orner
24 søer

1935

8 hopper
1 familiesaml. heste (5)
4 tyre af jydsk race
15 tyre af rød race
19 køer af jydsk race
55 køer af rød race
32 kvier af rød race
15 orner
33 søer
5 samlinger af ungsvin
1 vædder

6 væddere
2 gedebukke
5 geder
10 numre fjerkræ

259 dyr ialt

Præmiesum 1483 kr.
Heraf staten 750 kr.

Af 153 stk. hornkvæg mødte 1913 55 med regnskab.

1 får
12 numre fjerkræ

205 dyr ialt

Præmiesum 1000 kr.
Heraf staten 500 kr.

1961

2 hingste
5 hopper
13 køer af S. d. M.
28 køer af R. d. M.
23 kvier af S. d. M.
45 kvier af R. d. M.
17 jerseykøer
2 jerseykvier
6 orner
15 søer
2 samlinger af ungsvin
3 numre fjerkræ

167 dyr ialt

Præmiesum 2057 kr.
Heraf faglige fonds ca. 550 kr.

SVINEAVLEN

Udover fremstillingen på foreningens dyrskuer har der aldrig været noget større svineavlsarbejde i gang indenfor landboforeningen.

Den første begyndelse til et organiseret fremstød på dette felt gøres i 1930, hvor der nedsættes et udvalg til kåring af søer og orner. Dette udvalg bestod af Hans Møller, Vinding, Rs. Rasmussen, Aastrup Nygaard, og Hans G. Arp, Thyrsting.

Samme år oprettedes forsøgsstationen Godthaab ved Skanderborg, hvortil landboforeningen er tilsluttet, og hvor den fra starten havde rådighed over 2 stier til afprøvning af grise fra foreningens medlemmer. Det første år kåringsudvalget eksisterede, blev der kåret 4 orner og 30 søer. Der blev samme år sendt 6 forsøgshold til afprøvning på Godthaab.

For at medvirke til højnelse af egnens avlsmateriale opkøbte landboforeningens kåringsudvalg gennem nogle år sogrise på avlscentre til fordeling mellem foreningens medlemmer. Sogrisene videresolgtes til medlemmerne til almindelig handelspris, hvorved der reelt blev givet et tilskud på 15 kr. pr. gris (1931). Der blev i 1931 indkøbt og fordelt 40 sogrise.

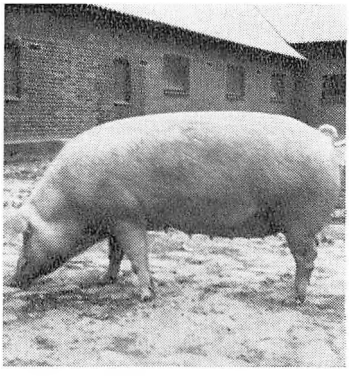

Typisk so af i dag

Kåringsarbejdet har aldrig været af større omfang, og har ikke gennem de seneste år haft voksende tilslutning. Egnens landmænd har heller ikke i større om-

fang udnyttet mulighederne for at få afprøvet grisenes arvelige anlæg på forsøgsstationen Godthaab. Ialt er der i årene 1930—60 indsendt 104 hold fra foreningens medlemmer.

De første svineavlscentre i Danmark blev oprettet i 1896. I året 1900 fandtes der 103 sådanne avlscentre. Ifølge landboforeningens protokol blev der i 1903 nedsat et udvalg til at føre tilsyn med svineavlscentret på Stids Mølle, der dengang blev drevet af landbrugskandidat Jespersen. Udvalget kom til at bestå af Mikael Mikkelsen, Søren Skovbølling og Niels Andreasen, alle Haarup. Næste gang vi i det tilgængelige materiale støder på oplysninger om avlscentre her på egnen er i 1932, hvor der oprettes avlscenter på Aastrup Nygaard, der dengang ejedes af Rasmus Rasmussen. Avlscentret er senere nedlagt. Iøvrigt har følgende avlscentre gennem årene virket indenfor foreningens område:

Thv. Nielsen, Træden, oprettet 1938, senere nedlagt
R. P. Nielsen, Godthaab, Vinding, oprettet 1939, senere nedlagt
Erling Jensen, Troelstrup, oprettet 1957.

I øjeblikket eksisterer der således kun et avlscenter i området. Fra disse avlscentre er der gennem årene ved salg af orner til private orneholdere og ornecentraler, og ved salg af gylte til egnens landmænd spredt gode arvelige anlæg ud i egnens svinebestand.

I det lokale svineavlsarbejde, som omfatter kåring og tilsyn med svinebesætninger, deltager i 1961 følgende: Thv. Nielsen, Træden, Sigurd Nielsen, Føvling, Rodvigsballe Avlsgaard og Ejner Jensen, Dauding.

Det sidste nye skud indenfor arbejdet med svineavlen er det i 1959 nedsatte udvalg for tilsyn med egnens ornecentraler. I dette udvalg er repræsenteret landboforeningerne Tørring og Omegns, Vrads Herreds og Thyrsting-Vrads Herreders samt husmandsforeningerne indenfor det område, de 3 foreninger dækker. Udvalget fører tilsyn med ornematerialet i de tilmeldte ornecentraler, opkøber de nødvendige orner til centralerne samt administrerer slagteriernes tilskud til orneindkøb. Såvidt det kan skønnes, har udvalgets arbejde allerede givet gode resultater. Thyrsting-Vrads Herreders Landboforenings repræsentant i udvalget er Svend Andersen, Aastrup, som for øvrigt er formand for udvalget.

KVÆGAVLEN

Landboforeningens hovedindsats på dette område har hele tiden været afholdelse af dyrskuer. Herudover har foreningen gennem sin medvirken i forskellige udvalg, eventuel som direkte initiativtager til nedsættelse af udvalg, været delagtig i mange af de foranstaltninger til kvægavlens fremme, som har virket på denne egn. Ligeledes har foreningens konsulenter gennem alle årene varetaget de faglige arbejder, som kvægavlen omfatter. Således kan nævnes, at foreningens konsulent gennem næsten alle årene har været sekretær for Fællesledelsen — både før og efter sammenslutningen med Tørring. Som omtalt andre steder, har foreningen i flere tilfælde virket som formidler ved oprettelsen af kvægavls- og kontrolforeninger. Af andet egentligt kvægavlsarbejde kan nævnes kåringsarbejdet. Så vidt det kan spores, påbegyndtes dette arbejde i 1914 efter oprettelsen af fællesledelsen. Ifølge indberetning til Foreningen af jydske Landboforeninger i 1915 er dette arbejde i begyndelsen organiseret af kvægavlsforeningerne, hvis kåringsudvalg har foretaget kåringerne sammen med landboforeningens konsulent. I 1923 fremgår det af landboforeningens forhandlingsprotokol, at arbejdet da er organiseret på den måde, at kåringsudvalget består af en mand fra landboforeningen, en mand valgt af fællesledelsen og en mand fra den lokale kvægavlsforening.

Som en videre udvikling af kåringsarbejdet kan henregnes tilsynet med kvægbesætninger, eller som det hedder: »Besætninger under tilsyn«. Denne foranstaltning blev startet af Foreningen af jydske Ldf. i 1914 og har senere fået et meget stort omfang. Det kan således nævnes, at der i regnskabsåret 1960—

61 i Jylland var 2382 besætninger med under det lokale tilsyn i fællesledelserne og 173 besætninger under tilsyn af F. a. j. L.

Af en indberetning til F. a. j. L. i 1918 fremgår det, at besætningen af jydsk race tilhørende Rs. Emanuel, Træden, da er med under F. a. j. L.s tilsyn. Det oplyses, at besætningen har været under kontrol siden 1902—03.

Man skelner mellem F. a. j. L.s tilsyn og det såkaldte lokale tilsyn, som sorterer under fællesledelsen eller landboforeningernes husdyrbrugsudvalg. Hvornår tilsynsarbejdet på denne egn blev startet fremgår ikke klart, men arbejdet har efter områdets størrelse haft og har stadig en stor tilslutning. I kontrolregnskabsåret 1960/61 var der således 19 besætninger fra foreningens område med i dette arbejde. Navnene på disse er hvert år offentliggjort i foreningens årsberetning, hvortil der henvises.

Af besætninger indenfor foreningens område er besætningerne tilhørende Arne Andersen, Træden Højgaard, og Peter Sørensen, Dauding, med under F. a. j. L.s tilsyn.

En anden foranstaltning, som foreningens konsulenter gennem årene har taget sig af, er føring af familiestambøger over kvægbesætninger. Der er anlagt og bliver ført familiestambøger i alle besætninger, som er tilknyttet tilsynsarbejdet. Herudover føres der stambøger over et ret stort antal besætninger, således, at der i øjeblikket føres 48 familiestambøger af foreningens konsulent. Hvornår dette arbejde er startet, har jeg ikke kunnet spore, men en del familiestambøger er anlagt i begyndelsen af 40'erne, da Krogh Møller var husdyrbrugskonsulent for foreningen. Det største antal af bøgerne er dog anlagt af konsulent N. Mariegaard.

KONTROLFORENINGSARBEJDET

I 1895 oprettedes som den første i Danmark Vejen og Omegns Kontrolforening. Landmændene indenfor Thyrsting-Vrads Herreders Landboforening har ret hurtigt taget denne nye foranstaltning op. I 1901 oprettedes Aale Kontrolforening og året efter oprettedes Ring-Føvling og Tønning-Træden Kontrolforeninger. Desværre foreligger der ikke beretninger fra de første år.

I 1914 oprettes Fællesledelsen for Brædstrupegnens Avls- og Kontrolforeninger med tilslutning af 9 kvægavlsforeninger, 4 kontrolforeninger og landboforeningen. Den første bestyrelse bestod af: Valgt af landboforeningen: Søren Skovbølling, Haarup. Valgt af Avls- og Kontrolforeninger: J. P. Jensen, Brædstrup, og Marius Bølling, Føvling.

Landboforeningens konsulent fungerede som konsulent for fællesledelsen. Denne ordning fortsætter indtil 1932, da en ny tilskudsordning fremtvinger en nyordning, idet statstilskuddet gøres betinget af, at fællesledelsen omfatter mindst 10 kontrolforeninger. I foråret sker derfor en sammenlægning med Tørring kredsens fællesledelse. Marius Bølling, Føvling, blev formand for den nye fællesledelse, som fra da af hedder Thyrsting-Vrads Herreders Fællesledelse. I den første tid er konsulent C. P. Müller, Tørring, sekretær for den nye fællesledelse, men da han fraflytter egnen overtager landboforeningens daværende konsulent, Chr. Pedersen, posten som sekretær. Efter sammenslutningen kom fællesledelsen til at omfatte 12 kvægavls- og 12 kontrolforeninger samt 3 landboforeninger. I 1951 sker der en reorganisering af kontrolforeningsarbejdet på Brædstrupegnen, idet man da danner en sammenslutning af

egnens kontrolforeninger i en forening kaldet Brædstrupegnens Kontrolforening. På dette tidspunkt virkede der 9 foreninger indenfor det sammensluttede område. Antallet af foreninger har vekslet lidt i årene derefter. I 1959 gik Brædstrupegnens kontrolforening over til at få ført regnskabet på hulkort, efter at man i et par år forsøgsvis havde haft Grædstrup-kredsen med under dette nye system. Fra da af arbejder der 4 assistenter i foreningen. Herudover er der ansat det til enhver tid nødvendige antal prøveudtagere.

Ved generalforsamlingen i 1952 vedtoges det at udvide fællesledelsens bestyrelse, så kredsforeningerne indenfor området også blev repræsenteret. Ved den omfattende nyordning af landboforeningernes husdyrbrugsarbejde, som fandt sted i 1955, overtog det nye Fælleshusdyrbrugsudvalg det meste af det arbejde, der hidtil havde sorteret under fællesledelsen, og fællesledelsen i sin hidtidige form blev nedlagt. Samtidig nedsattes et udvalg til varetagelse af kontrolforeningsarbejdet. Dette udvalg, som kaldes Landbo- og Husmandsforeningernes Samarbejdsudvalg, har ligelig repræsentation fra landbo- og husmandsforeningerne indenfor området.

Begrundelsen for nedsættelsen af det sidstnævnte udvalg hviler dog på et lidt løst grundlag, og det har derfor ikke haft nogen større betydning.

Nedennævnte opstilling viser den skete udvikling i tilslutning og ydelsesresultater:

År	Antal foreninger	Antal årskøer	kg mælk	pct. fedt	kg smør
1912—13	2	765	2996	3,70	124
18—19	3	707	2065	3,77	87
22—23	4	1296	2916	3,70	120
30—31	11	4859	3605	3,85	155
40—41	11	4199	2667	4,04	121
50—51	14	6851	3856	4,20	182
60—61	12	8014	4252	4,45	212

FRA BYTYR TIL „KUNSTIGE" KVÆGAVLSFORENINGER

Koen har været menneskets gode ven i årtusinder og vil sikkert blive ved at være det langt frem i tiden.

Tyren har været et redskab til fornyelsen og vedligeholdelsen af kobestanden. Det vigtigste krav til tyren har dengang i bytyrens tid, som langt frem i tiden, været, at han var ferm til bedækningen, noget målbevidst avlsarbejde har der sikkert ikke været tale om. Forudsætningerne derfor var vel heller ikke til stede.

Den første form for fælles tyrehold, vi kender, er fra landsbyfællesskabets tid, hvor man havde den såkaldte bytyr. Det var på gadestævnet, der blev taget bestemmelse om, hvem der skulle fodre tyren i det følgende år, det var en pligt, der gik på skift mellem landsbyens gårde.

Efter udskiftningen skete fornyelsen af koholdet vel nok mest ved privat tyrehold. Tyren kunne tillige gøre god fyldest som trækdyr.

Som et kuriosum kan nævnes, at ledelsen af Thyrsting-Vrads Herreders Landboforening i stiftelsesåret 1862 forsøgte at genoplive skikken med bytyren, eller bedre er det vel at sige, at de var forud for deres tid og dannede en slags forløber for de egentlige kvægavlsforeninger.

Foreningen vedtog nævnte år at indkøbe tre gode tyre, som skulle fordeles rundt i området. Beslutnin-

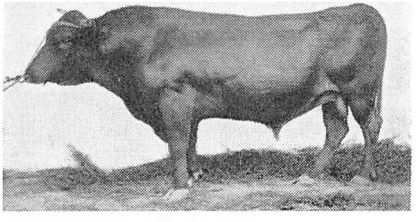

Absalon Ejlekær, f. 1899, stb. 419

gen blev også ført ud i livet. Det blev overladt kroejer Lundsgaard, Nr. Snede, at indkøbe tyrene, og de blev fremstillet for medlemmerne den 3. oktober 1862. Tiden har nok ikke været moden til dette fremskridt, thi allerede den 13. maj 1864 blev de solgt ved auktion for henholdsvis 42, 41, 41 rigsdaler, mens indkøbsprisen var 65, 60, 30 rigsdaler. Den billigste var kun $1^{1}/_{4}$ år gammel og kunne derfor først tages i brug i juni 1863 — et vidnesbyrd om, at kvæget den gang var senere udviklet end nu. — Tyrene havde i mellemtiden cirkuleret rundt i sognene med ophold en måned hvert sted. Den ene havde haft sognene Voerladegaard - Træden - Sdr. Vissing og Ring under tilsyn af A. Lassen, Troelstrup. Den anden i sognene Ejstrup, Nr. Snede, Hammer og Linnerup med kroejer Lundsgaard som tilsynsførende. Den tredie blev tildelt Aale, Føvling, Thyrsting og Ring sogne, og her var det sognefoged Jens Rasmussen, Brædstrup, der havde tilsynet.

Eksperimentet havde sikkert haft mere livskraft, hvis man havde haft midler til at kunne placere en tyr i hver by, eller man havde animeret bønderne til selv i fællesskab indenfor passende områder at indkøbe gode tyre, og de kunne dermed være bleven pionér på et område, der senere ville få stor betydning for dansk kvægavl. Skal man drage en lære af historien, må det vist være, at det, der opbygges fra neden, er det mest livskraftige.

Kvægavlsforeningerne, som vi kendte dem, før foreningerne med kunstig sædoverføring slog dem ud, har deres oprindelse i firserne. Den første oprettedes på Sjælland i 1884 og samme år oprettedes 2 i Jylland (Hald og Hørning i Randers amt). Rigtig fart i oprettelsen af kvægavlsforeninger kom der først efter, at husdyrloven af 1. april 1887 var kommet og åbnede muligheder for, at der kunne ydes statstilskud til kvægavlsforeninger, der opfyldte bestemte krav. Da kvægavlsforeningerne var på deres højdepunkt, fandtes omkring 1200 fordelt landet over.

På egne, hvor man har haft en dygtig og målbevidst ledelse af foreningerne, har de haft stor betydning for den pågældende egns kvægbestand. Indirekte har de haft betydning derudover, idet de blev centre, hvorfra andre egne hentede deres avlsmateriale.

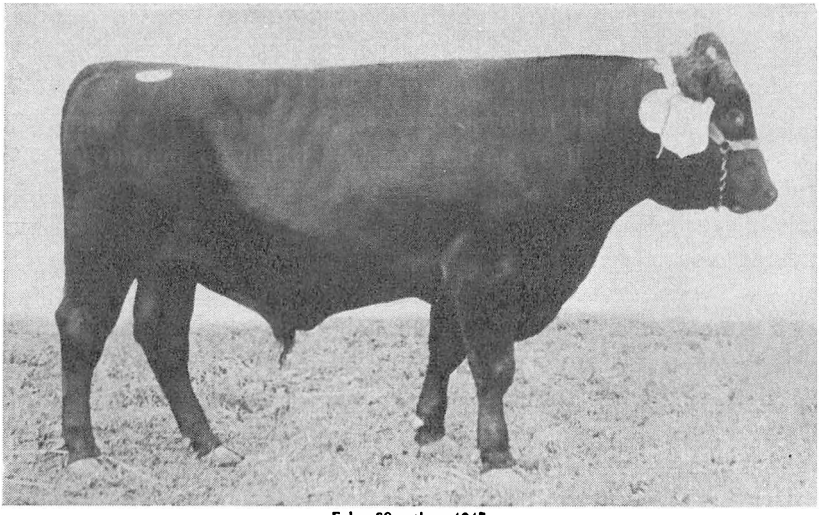

Eske 89, stbg. 4047

Hvornår man er kommet med i arbejdet her på egnen, er svært at påvise. Ved gennemgang af statsskuekommissionernes beretninger kan man finde, hvornår de enkelte foreninger har udstillet første gang på statsskuet. En sådan fremstilling var en betingelse for, at man kunne få statstilskud til tyren. Man kan vel så gå ud fra, at foreningen er stiftet to-tre år i forvejen.

Følgende foreninger har fremstillet tyr første gang i angivne år: Aale 1891, Tønning-Træden 1892, Dauding 1898, Føvling 1898, Haarup 1901, Vinding 1901, Sdr.Vissing 1901, Aale for r. d. m. 1902, Træden 1902, Ring 1904 og Grædstrup 1904. Alle de nævnte foreninger med den ene undtagelse var for kvæg af jydsk race. I året 1902 må der have været både Tønning-Træden og Træden Kvægavlsforeninger, da begge foreninger udstiller tyre dette år.

Det forbavser sikkert ingen, der kender udviklingen på egnen, at det var lærer J. Pedersen, der var formand for Føvling Kvægavlsforening.

Ved forårsgeneralforsamlingen i 1913 blev der nedsat et udvalg, bestående af N. N. Sørensen, Føvling, J. P. Jensen og Chr. Christensen, Tønning, der skulle gøre et arbejde til husdyrbrugets fremme. Den 1. oktober samme år holdt udvalget møde, og her vedtog man at ville forelægge den kommende generalforsamling et forslag om, at søge oprettet een eller to kvægavlsforeninger og dertil købe en rød og en broget tyr. Om for-

slaget er ført ud i livet har ikke kunne konstateres, men der har en overgang eksisteret en Brædstrup og Omegns Kvægavlsforening for broget kvæg.

Da Brædstrupegnens Fællesledelse oprettedes i 1914, indmeldtes der 9 kvægavlsforeninger, og det er navnene ovenfor, der går igen, dog er Haarup og Aale for sortbroget ikke med. Om de nævnte foreninger har været i gang uafbrudt siden første start, er vist tvivlsomt for nogens vedkommende.

Krisen først i trediverne var ikke til gavn for kvægavlsforeningerne, og da man samtidig gik i gang med udryddelsen af kvægtuberkulosen og lidt senere også med den smitsomme kastning, kom de yderligere i modvind, og dødsstødet fik de ved oprettelsen af kvægavlsforeningerne med kunstig sædoverføring, hvoraf den første i verden oprettedes på Samsø i året 1936.

I 1938, da man her startede den kunstige sædoverføring, fandtes der 6 almindelige kvægavlsforeninger på egnen. Deres navne og dødsår noteres her som et minde om en epoke i dansk kvægavl: Sdr. Vissing-Vinding Østermarks 1941 (oprettet 1917), Dauding for R. d. M. 1942, Træden 1943, Dauding 1945, Grædstrup Vestersogns 1946, Aastruplund og Omegns oprettedes i 1929 og holdt stand helt til 1952.

Udviklingen her på egnen har i store træk været den samme, som i det øvrige land.

TØRRING-BRÆDSTRUPEGNENS KVÆGAVLSFORENING

Den 7. februar 1938 stiftedes Tørringegnens Kvægavlsforening m. k. s. efter at Tørring og Omegns Landboforening havde gjort forarbejdet, altså er også kvægavlsforeningen et barn af landboforeningen. I referatet fra foreningens bestyrelsesmøde den 12. marts 1938 er under punkt 7 noteret: »Da man på Brædstrupegnen er i færd med at starte en lignende forening, vedtog man at udsætte afgørelsen m. h. t. arbejdets igangsættelse sålænge til denne forening er en kendsgerning, og så optage en forhandling med denne om samarbejde.

Den 31. marts samme år var et udvalg, bestående af N. J. Mortensen, Sdr. Vissing, Chr. Christensen, Tønning, og forpagter Jakobsen, Thyrstinggaard, i Tørring for at forhandle om

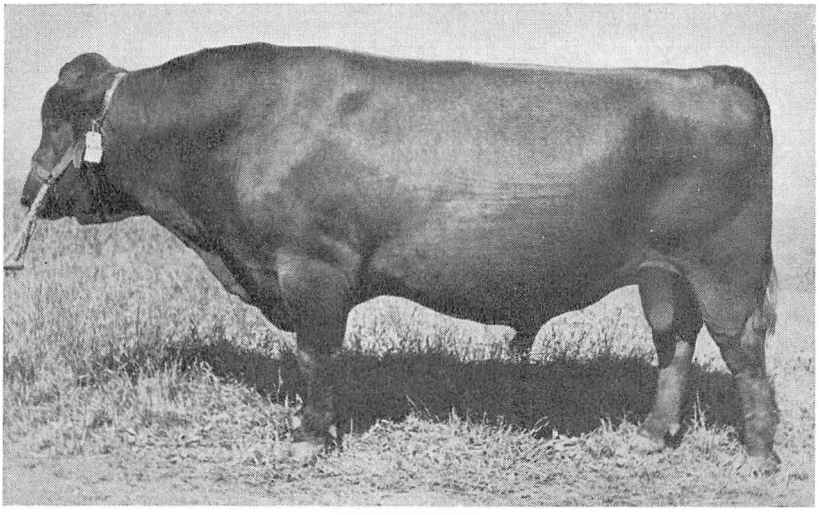

Kørbitz Eske, stbg. 3981

samarbejde, men da Brædstrupforeningen endnu ikke var dannet, blev mødet kun af orienterende art. Den endelige beslutning om samarbejde blev vedtaget den 16. maj 1938. I foreningens første tid søgte man at bevare illusionen om, at det stadig var to foreninger i samarbejde, men denne opfattelse svarede ikke til virkeligheden og kunne ikke opretholdes i længden. Sammenslutningen har absolut været til gavn for hele foreningens område.

Eske 89 var den første tyr, som købtes af foreningen. Prisen var 1200 kr. kontant og 1500 kr. på vilkår. Da han var købt som kalv og ikke kunne bedække foreløbig, købtes senere en ældre tyr, Hørup Flux, til midlertidig brug. Der var tidligere købt en anden tyr, som imidlertid ikke ville bedække i kunstig skede, hvorfor man først kom i gang med insemineringsarbejdet i juli måned 1938.

Fra en beskeden begyndelse med 192 medlemmer og 773 indtegnede køer, er der sket en rivende udvikling, så foreningen sidste år havde ca. 3600 medlemmer med ca. 29.000 inseminerede køer. Der startedes med en enkelt tyr og nu ejer foreningen 27 tyre. — Foreningens historie skal ikke skrives ved denne lejlighed, men der kan nok være grund til en vurdering af dens betydning for egnen.

De almindelige foreninger havde højst kunnet forårsage en

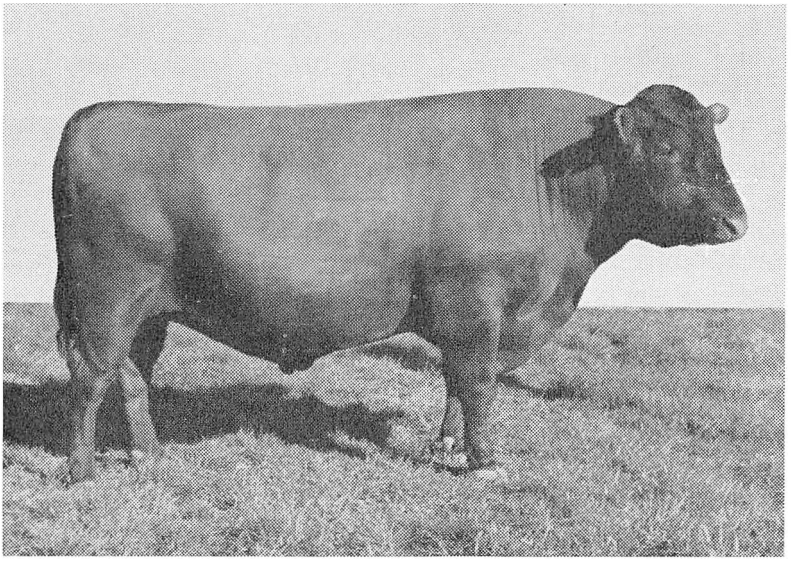

Egholm Højvig, reg. 25858

svag fremgang i kvaliteten af egnens kvægbestand, dels blev altfor få køer holdt til foreningernes tyre, dels havde disse små foreninger for få pengemidler til at kunne købe tyre af tilstrækkelig god kvalitet. Derimod har den kunstige forening haft en meget stor betydning og været midlet til at bringe kvægbestanden her på egnen fuldt på højde i kvalitet med en hvilken som helst anden egn i landet.

Mon ikke det fælles tyrehold, der begyndte med bytyren, her har fundet sin endelige form? Denne form for fælles tyrehold har betinget, at man har kunnet iværksætte afkomsprøverne, der har været medvirkende til den hastige stigning i kobestandens forøgede ydelsesanlæg. Den betinger, at en hvilken som helst ko i Danmark kan insemineres ved en hvilken som helst tyr i Danmark uden større besvær. Man kan næsten sige verden i stedet for Danmark. De enkelte foreninger er nu samlet i en hovedforening. Denne samling giver større slagkraft og magter økonomisk store opgaver til yderligere fremme af landets kvægbestand: Undersøgelser af malkbarheden af de enkelte tyres afkom, deres evne til at give afkom med høj proteinprocent i mælken, bekæmpelse af ufrugtbarhed m. v.

Tyren er stadig midlet og ikke målet, men der stilles nu mange flere krav til midlet end på bytyrens tid, og der kommer

stadig nye krav til, som det bliver de nye mænds og tyres opgave at tilfredsstille.

Det ville være morsomt, at kunne præsentere en bytyr ved siden af en moderne toptyr, det kan af gode grunde ikke gøres, men prøv at sammenligne ovenstående billeder af Egholm Højvig og Kørbitz Eske med æres- og førstepræmietyren fra århundredskiftet, og derved få et indtryk af, hvad der er nået i de sidste tresindstyve år. Prøv så at lade fantasien fremstille billedet af en tyr, der eksteriørmæssigt ligger ligeså langt til modsatte side af 1900 tyren, mon så ikke vi er nær ved bytyrens udseende bortset fra kuløren, der den gang kunne være både det ene og det andet.

UNGDOMSARBEJDET

Som omtalt i det historiske afsnit om foreningens virksomhed, satte man på et meget tidligt tidspunkt ind på at dygtiggøre ungdommen. Det var vel dengang som nu af afgørende betydning, at man så tidligt som muligt fik kontakt med de unge, som senere skulle føre udviklingen videre. Det var nok i den henseende ikke uden betydning, at egnens skolelærere i disse år var så nær knyttet til foreningens virksomhed.

I de første mange år indgik ungdomsarbejdet som et almindeligt led i den af den samlede bestyrelse ledede virksomhed. Først efter en lang årrække nedsattes der et ungdomsudvalg til at lede arbejdet.

Allerede i 1869 indbyder man de unge til at deltage i en landbrugsfaglige aftenskole. Af »Program for den af Thyrsting-Vrads Herreders Landboforening oprettede landeukonomiske undervisning i Brædstrup« fremgår det, at undervisningen har strakt sig over 2 gange 3 timer om ugen i 5 vintermåneder. »Undervisningsfagene må kun indbefatte, hvad der kan støtte det praktiske Aggerbrug, saasom Aggerdyrkning, Kemi, Husdyrenes Behandling, Plantelære, Bogføring o. s. v.« Det oplyses, at betalingen ikke må overstige 5 mark om måneden. Der foreligger ingen oplysninger om, hvor stor tilslutningen til denne aftenskole har været, eller hvem der har ledet undervisningen. Der er dog ingen tvivl om, at forsøget er faldet ud til bestyrelsens tilfredshed. Ved et diskussionsmøde, som afholdtes den 20. januar 1870 i Bredstenbro Kro af Horsens Landbrugsforening og Thyrsting-Vrads Herreders Ldf. i forening, har man følgende emne på dagsordenen: »Faaer vor mandlige Ungdom den tilbørlige Uddannelse i theoritisk Agerbrug«. Indlederen var land-

boforeningens formand, der oplyste, at den iværksatte undervisning havde vist: »at der virkelig var Trang til en sådan Uddannelse, hvorom de mange smaa Højskoler ogsaa vidnede«. Lærer Rom stiller forslag om, at man skulle ansætte en ung landbrugskandidat til at undervise ungdommen om vinteren og til at rejse om og »gaae Jordbrugerne tilhaande med Raad og Daad mod et rimeligt Vederlag« om sommeren. Diskussionen om dette forslag endte med, at det blev overladt til forslagsstilleren at rette en henvendelse til Landbohøjskolen »om en saadan dygtig, ung Landbrugskandidat med Lyst og Lærergaver var at faae, og paa hvilke Betingelser«.

Roms henvendelse må åbenbart have givet et positivt resultat. Ialtfald fremgår det af forhandlingsprotokollen, at man i marts 1871 vedtager at ansætte en landbrugskandidat som landbrugslærer og vejleder for foreningens medlemmer. I efteråret 1871 ansættes landbrugskandidat S. C. A. Tuxen til at bestride denne plads og *hermed har Thyrsting-Vrads Herreders Landboforening ansat den første lokale konsulent i Danmark.*

Tuxen skulle mod en betaling af 125 rdl. samt fri kost og logi give 4 timers daglig undervisning i 6 vintermåneder. Eleverne skulle betale 10 rdl. for undervisningen. Resten af udgifterne blev afholdt af foreningen. Der blev undervist i fagene: Agerdyrkningslære, agerbrugskemi, husdyrlære, plantelære, mejerifaget, landmåling samt i regning og retskrivning.

S. C. A. Tuxen var født den 14. maj 1848 i København (død 1924). Han var således kun 23 år gammel, da han blev ansat som Danmarks første lokale konsulent. Efter at have virket et par vintre i foreningen, blev han redaktør af Ugeskrift for Landmænd. Derefter var han overlærer på Næsgaard Agerbrugsskole og var endelig en del år forstander for Malling Landbrugsskole og for Næsgaard Agerbrugsskole.

Efter at Tuxen havde opsagt sin stilling, ligger denne form for ungdomsarbejde stille i nogle år, indtil man i 1878 ansætter landbrugskandidat P. Larsen. Om ansættelsen hedder det i referatet fra et bestyrelsesmøde den 26. oktober 1878: »Ifølge Generalforsamlingen den 19. Marts 1878 har Bestyrelsen antaget Hr. Landbrugskandidat P. Larsen fra 1. Nov. 1878 til Maj 1879 for en Løn af 600 Kr., saaledes, at han berejser Distriktet efter en af Bestyrelsen lagt Plan og holder 3 à 4 Møder paa de deri benævnte Steder og iøvrigt er Medlemmerne behjælpelig

med Raad og Vejledning. I April Maaned efter Rekvisition at assistere med Nivellering o. s. v., ligesom han altid er villig til at give den forønskede Vejledning ved Mejeri og Stald.« Altså en egentlig konsulentvirksomhed.

Herefter har foreningen tilsyneladende ikke haft noget egentligt ungdomsarbejde i gang, før man omkring århundredskiftet foranstalter præmiemalkninger for drenge i forbindelse med dyrskuet.

I 1900 oplyses det, at man har afholdt regnskabskursus, men det fremgår ikke, om der har deltaget unge i disse kurser.

Efter at foreningen i 1907 igen har ansat en konsulent, starter man med 14 dages kursus rundt om i foreningen.

Herefter er protokollen i flere år fuldstændig uden oplysninger om ungdomsarbejde, indtil det i 1919 oplyses, at man har vedtaget at afholde 2 maskinkursus, eet i Aale og eet i Brædstrup. Samme år vedtog man at vælge et hold unge dommere til dyrskuet. Denne form for oplæring har været anvendt igennem mange år, og er nu igen blevet en fast tradition på dyrskuet. I det hele taget sættes der omkring 1920 en del ungdomsarbejde i gang, således starter man en konkurrence i dagbogsføring, og man får iværksat en landbrugsfaglig undervisning. Til at tage sig af alle disse ting nedsætter man et ungdomsudvalg. I en del år er konkurrencer et vigtigt led i ungdomsarbejdet, man holder konkurrencer i såning, pløjning, udtynding af roer m. m. m. Også markvandringer og længere udflugter begynder man at arrangere først i 20'erne. Det lader dog til, at arbejdet ret hurtigt har aftaget i omfang igen, hvilket bl. a. fremgår af nogle beklagende udtalelser ved generalforsamlingen i 1929.

Ved generalforsamlingen i 1932 nedsættes der et ungdomsudvalg med følgende medlemmer: Søren Madsen, Thyrsting, Arne Frandsen, Træden, Kristian Frandsen, Træden, Thorvald Mortensen, Sdr. Vissing, og Sigurd Skovbølling, Haarup. Udvalget får allerede i den følgende vinter etableret aftenskoler i 5 byer med ialt 90 elever.

I 1933 bliver der efter forslag af ungdomsudvalget truffet den ordning, at deltagerne i ungdomsudvalgets arrangementer skal indmeldes som medlemmer af landboforeningen. Medlemskortene får den særlige påtegning: »Landøkonomisk Ungdomsarbejde.« Medlemsbidraget skulle indgå i foreningens kasse,

men til gengæld forpligtede landboforeningen sig til at stille rigelige pengemidler til rådighed for udvalget — alt efter omfanget af det arbejde, der sættes i gang. Samtidig træffes den ordning, at ungdomsudvalget selv vælger halvdelen af sine medlemmer og selv vælger formand.

Den opblussende interesse for aftenskolen har dog hurtig igen vist en dalende tendens. Ved generalforsamlingen i 1938 oplyses det, at undervisningen ligger stille på grund af for ringe tilslutning. Der bliver stillet forslag om, at man går over til at holde dagskole i stedet for.

Som noget særlig karakteristisk for den tid kan nævnes, at man i slutningen af 30'erne og ind i 40'erne afholder en hel del mønstringskursus, hvor de unge undervises i den kunst at fremføre en hest.

I 1940 havde man en studiekreds i gang. Ligeledes indledes samme år et samarbejde med Brædstrup Kredsforening om ungdomsarbejdet. Fra kredsforeningen blev følgende indvalgt i ungdomsudvalget: Folmer Knudsen, Troelstrup, Gunnar Poulsen Dauding, og Kresten Jensen, Føvling.

Først i 40'erne får arbejdet med den landbrugsfaglige undervisning et stort opsving. Således var der i vinteren 1940/41 over 200 deltagere i dagskolen. Antallet er dog ved krigens afslutning igen dalet til ca. 40.

Ungdomsudvalgets arbejde fra krigens afslutning og frem til i dag har så nogenlunde fulgt de samme spor. Man har afholdt dagskoler og forskellige kurser om vinteren, og om sommeren markvandringer, kvæg- og svinebedømmelser, pløjekonkurrencer og udflugter m. m. Tilslutningen til dagskolen er i denne periode dalet i takt med afvandringen af unge fra landbruget fra mellem 50—60 og ned til det halve. Som en naturlig følge af den stigende mekanisering af landbruget har i denne periode været afholdt en del maskinkursus. — Den slags kurser er altid sikker på ungdommens interesse.

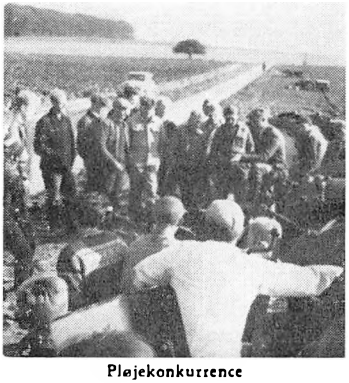
Pløjekonkurrence

I de allerseneste år har man opgivet at arrangere længere udflugter, idet man ikke har kunne få

tilstrækkelig tilslutning hertil. I stedet for arrangerer man aftenudflugter til forskellige steder i omegnen.

Ved siden af det her nævnte undervisnings- og kursusarbejde, har ungdomsudvalget også i en årrække arrangeret møderækker for de unge og for egnens landmænd. Disse møder er i reglen ret godt besøgt, i de seneste år med 80—200 tilhørere.

Landboforeningens nuværende medlemmer af ungdomsudvalget er: Jens Munk Jensen, Velling, Børge Lund Kristensen, Haarup, Kr. Sommer, Brædstrup, Hans Holst, Dauding. Sekretær for udvalget er konsulent Kr. R. Sørensen, Vestbirk.

AMTSUNGDOMSUDVALGET

Efter henstilling fra »Fællesudvalget for Jyllands Landboungdom« nedsatte de landøkonomiske- og husholdningsfaglige foreninger i Skanderborg amt i april 1957 et udvalg, som i dåben fik det lidt uhåndterlige navn »Fællesudvalget for landøkonomisk ungdomsarbejde i Skanderborg amt«. I daglig tale kaldet Amtsungdomsudvalget. Opfordringen til at nedsætte dette udvalg var begrundet i at »Fællesudvalget for Jyllands Landboungdom« havde fået bevilget forskellige effekter fra Produktivitetsudvalgets Ungdomsudvalg. Det drejede sig om skrivemaskiner, duplikatorer, husholdningsredskaber i kassesæt, værktøjssæt til 4-H arbejdet o. m. a. Disse effekter blev fordelt amtsvis, og det var derfor nødvendigt, at have et udvalg til at administrere dem. Udvalget fik fra starten følgende sammensætning: 2 medlemmer valgt af husmandsforeningerne, 2 medlemmer valgt af husmandsforeningernes husholdningsudvalg, 2 medlemmer valgt af husholdningsforeningerne og 2 medlemmer valgt af landboforeningerne. Senere er udvalget efter henstilling »ovenfra« blevet udvidet med 2 unge repræsentanter, en pige og en karl.

Man var fra starten enige om, at udvalget skulle have andre opgaver end at administrere ovennævnte effekter. De øvrige opgaver blev ved det stiftende møde formuleret således:

1. Afholdelse af amtskonkurrencer indenfor de forskellige arbejdsgrupper.
2. Indstilling af deltagere til de forskellige ungdomslejre.
3. Ansøgning og fordeling af tilskud til ungdomsarbejdet.

Endvidere hed det: Senere kan forskellige andre opgaver evt. tages op, f. eks.:

1. Afholdelse af amtsungdomsdage og stævner.
2. Udflugter til udlandet.
3. Eventuelt fodermesterkonkurrencer og andre konkurrencer, hvor det kan være vanskeligt at samle deltagere nok i de lokale foreninger.

Udvalgets arbejde har fra starten og til nu holdt sig inden for disse opgaver. Man har arrangeret årlige amtspløjekonkurrencer, man har arrangeret 2 udflugter for hele amtets landbo-ungdom (en til Sjælland og en til Norge), man har givet indstilling til ungdomslejre m. v. Det hidtil største arrangement, man har taget sig af, var afholdelse af en amtsungdomsdag på Bygholm Landbrugsskole i september 1961.

Landboforeningen har fra starten været repræsenteret i udvalget. Den nuværende repræsentant er Jens Munk Jensen, Velling.

Når der her er givet denne ret udførlige omtale af dette udvalg, som ikke direkte er foreningens, er begrundelsen den, at udvalgets arbejde i så høj grad berører ungdomsarbejdet på det lokale plan. Meget af det ungdomsarbejde, der udføres i de lokale foreninger, må allerede nu, men sikkert endnu mere i fremtiden passes ind i en større plan. Det er derfor af stor betydning, at man er klar over dette amtsudvalgs eksistens og dets beføjelser, som der her er gjort rede for.

Jernbanegade med landboforeningens ejendom

LANDBOFORENINGEN OG DENS „HOVEDSTAD" BRÆDSTRUP

Brædstrup by har hele tiden været landboforeningens naturlige centrum. Det var her den i 1862 blev stiftet i det gamle Thinghus; det er her, dens bønder har været samlet til generalforsamlinger, dyrskuer og fester. I hine tider kom de vel til fods eller i hestekøretøjer, om vinteren ofte i hestetrukne slæder. I dag er det bilen, der fører dem hertil, men det er stadig den smukke og gæstfrie Brædstrup, »Byen i bakkelandet«, der er »hovedstaden«.

I Brædstrup har foreningens administration fra 1907 haft sæde, i de første år i skiftende konsulenters privatbolig, fra 1919 i foreningens eget hus i Jernbanegade.

Landboforeningen har altid haft et godt forhold til sin »hovedstad« og dens borgere. Der er her ikke tale om det store skel mellem land og by. Man erkender, at man gensidigt har brug for hinanden. Det er en fordel for egnens bønder, at der midt imellem dem er en tilpas stor by, hvor de kan gøre deres handel, ikke mindst med tidligere tiders trafikforhold har dette

været af stor betydning. Bondens vel er på den anden side af afgørende betydning for en by af Brædstrup's størrelse: »Når bonden har penge.....!«

Der har på mange områder eksisteret et fortrinligt samarbejde mellem Brædstrup by's borgere og institutioner og landboforeningen. Fra den allerførste tid har byens borgere været medvirkende ved tilrettelæggelsen af mange af foreningens arrangementer, og i den allerførste bestyrelse sad flere Brædstrupborgere. Specielt i forbindelse med dyrskuearrangementerne har der hele tiden eksisteret et samarbejde, men også ved andre lejligheder har man i fællesskab løst mange opgaver. Det gælder således i forbindelse med den årlige ringridning, hvor egnens landmænd har været rådgivende og behjælpelig med tilrettelægningen. Det ville i denne forbindelse være forkert ikke at nævne de store amtsudstillinger, som har fundet sted i Brædstrup i 1913 og i 1931. Amtsudstillingerne var først og fremmest byens værk og er vel endnu dens stolthed. Der går endnu frasagn om det storstilede arrangement i 1931 med kongebesøg og andet stort. På denne udstilling var der også en afdeling med en landbrugsudstilling, bl. a. med bygninger og maskiner. Specielt var der gjort meget ud af et modelhønseri fra Vissinggaard, der da betegnedes som Nordeuropas største hønseri. Til at bistå ved etableringen af landbrugsudstillingen

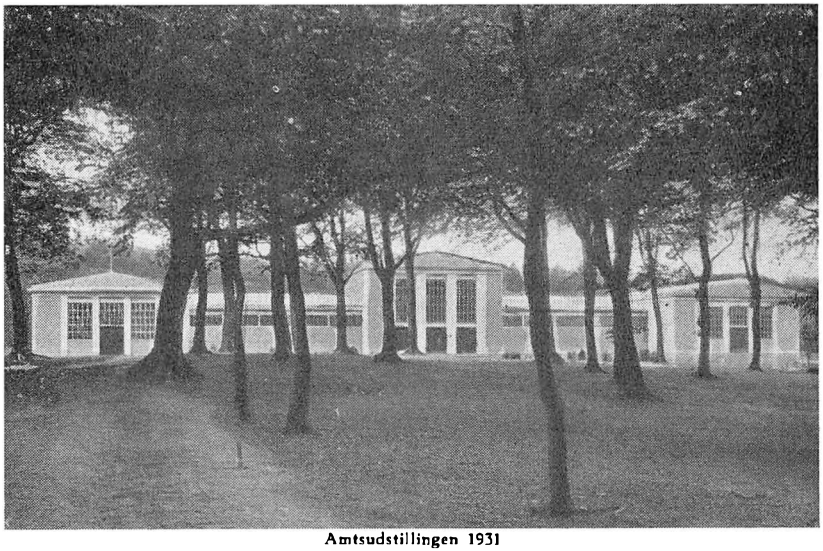

Amtsudstillingen 1931

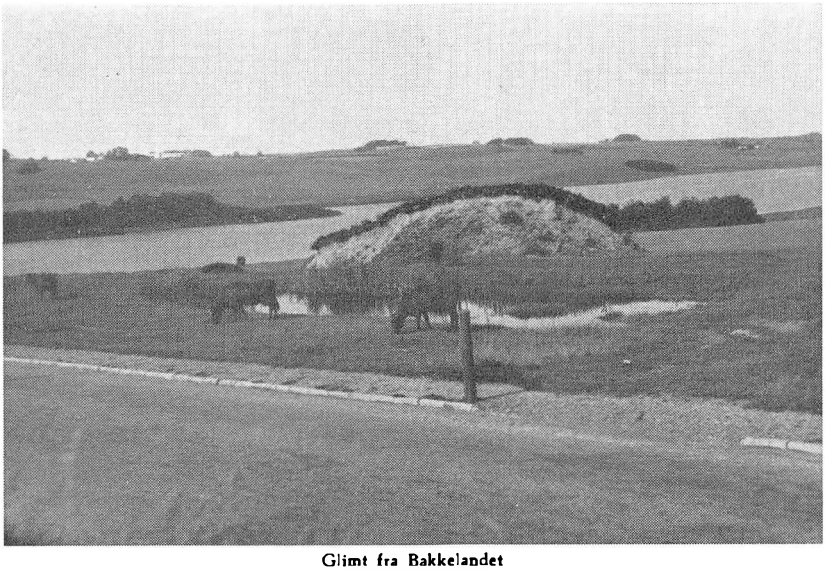

Glimt fra Bakkelandet

var nedsat et udvalg med landboforeningens formand i spidsen og med foreningens konsulent som sekretær.

Foreningens dyrskuer har i en meget lang årrække været afholdt på den nuværende dyrskueplads. Parken og dyrskuepladsen blev i 1935 for en mindre sum overdraget til håndværker- og borgerforeningen af universalarvingen efter frk. Trap de Thygeson. Ved overdragelsen blev der lavet den bestemmelse, at landboforeningen fremover har ret til at afholde sine dyrskuer på pladsen.

I 1950 fik dyrskuepladsen en »ansigtsløftning« i form af et omfattende planeringsarbejde — igen et positivt resultat af samarbejdet mellem land og by!

PLANTEAVLEN

Virkningen af de store landboreformer viste særligt en overordentlig stor virkning i det 19. århundrede. I begyndelsen fik udviklingen naturligvis, som al udvikling, et langsomt forløb. Bonden var nok blevet en fri mand, men landsbyfællesskabets traditioner bandt, traditioner på driftsmæssige områder tillod ikke væsentlige ændringer, og virkede nærmest hæmmende på den faglige udvikling. Dertil kom de gode afsætningsforhold med gode priser, der ikke ansporede til yderligere forøgelse af produktionen.

De efterhånden varierende prisforhold øgede forståelsen for mere effektiv drift og gjorde det klart, at intensiv drift kunne betale sig.

Interessen blandt landmændene for samarbejde udover det snævre landsbyfællesskab, førte til dannelsen af de landøkonomiske foreninger, hvor man samledes til diskussionsmøder for udveksling af erfaringer.

Samme forår, foreningen er stiftet, har der været afholdt diskussionsmøder om planteavlsspørgsmål, møder, der blev afholdt jævnligt igennem en årrække. En del af disse møder er refereret meget omhyggeligt i foreningens protokoller. Morsom og interessant læsning er det at se hvilke spørgsmål, der har været under debat, nogle spørgsmål har haft interesse for den tid, andre har først kunnet løses senere.

Ind i det 19. århundrede bestod sædskiftet af det såkaldte kobbelbrug med helbrak og 4—5 kornafgrøder efter hinanden. Da kunstgødning kun brugtes af få og ofte i meget små mængder, er det klart denne driftsform sled hårdt på jordens reser-

ver, og resulterede i små høstudbytter samt medførte ukrudtsbefængt jord, særlig var senegræs en plage.

Ved det første diskussionsmøde, hvor der drøftedes kunstgødning, blev berørt spørgsmål vekseldrift kontra brak, jordbehandling, roer, kløver, kalkning og mergling samt grøngødning — dræning er ikke omtalt.

Redskaberne til jordbehandling — og håndredskaber — var af simpel konstruktion og krævede stor kraft i anvendelsen. I 1865 blev der stillet forslag om at man skulle indkøbe gode håndredskaber af jern og holde auktion over dem.

Den tunge hjulplov, der havde været anvendt over en længere periode, krævede et forspand på 4 heste. Der havde været gjort meget for at få den udskiftet, men ikke med særligt held, grunden var vel den, at de nye plove var dyre efter den tid. I 1869 afholdtes den første prøvepløjning med jernplove fremstillet af egnens smede, mere eller mindre fremstillet efter engelsk model. Pløjningen blev bedømt og desuden måltes trækkraften.

I 1865 drøftedes om tærskemaskinen er hensigtmæssig til de mindre agerbrug.

I 1869 begyndte foreningen at uddele præmier for de bedste roemarker; disse konkurrencer fortsatte til i 1870'erne, hvor man gik over til præmiering af veldrevne husmandsbrug, et arbejde, der fortsattes i mange år, indtil det overgik til husmandsforeningerne efter deres oprettelse.

Deltagerne i disse konkurrencer lå meget spredt, og med daværende trafikmuligheder var bedømmelsen en tidskrævende og bekostelig historie.

GØDNING

Staldgødning er vel det første gødningsmiddel, der har været anvendt i landbruget. I dansk landbrug blev staldgødning ikke samlet og opbevaret hver for sig. Ajlen blev samlet ved strøning af tørvejord eller lyngtørv i grebningen og bragt på møddigen sammen med den faste gødning. I 1865 foreslår apoteker Gundorph, at ajlen opsamles i lukket beholder, så den ikke fortyndes med regnvand og tagdryp.

Gødningens opbevaring var under debat, der agiteres for god pasning af møddingen. Det drøftedes om møddingen burde være

under tag, en løsning, som mange mente var for kostbar at realisere.

Det første diskussionsmøde omhandlede »hvorvidt har erfaring lært, at kunstig gødning betaler sig«. — Flere havde anvendt fosforsur kalk, og mente, at der var god virkning; virkningen af 300 pund pr. td. ld. mentes at svare til 20 læs staldgødning. Andre gødninger var i handelen, men meningerne om deres værdi var delte, og udbud af patentgødninger, der ofte ikke var ret gode, var vel ofte tilfældet. Det var særligt de store gårde, der anvendte kunstgødning, medens det praktisk taget aldrig blev brugt på små ejendomme. Grunden hertil lå både i manglende tiltro samt antagelig mangel på kapital.

Der blev givet udtryk for at gode kunstgødninger var egnede til oparbejdelse af jordens tilstand, så den større avl kunne give bedre og mere gødning, idet staldgødning regnedes for at indeholde det, jorden manglede.

Grøngødning var under debat og har været anvendt i forbindelse med halvbrak, hvor blandsæd blev pløjet ned hen på forsommeren.

Der blev foreslået anvendelse af bælgplanter mellem kornafgrøderne, men der skulle skiftes med kløver og ærter, idet kløveren gik ud, når den kom for tit. En diskussionsdeltager mente visse bredbladede planter tager næring fra luften, her er sikkert tænkt på bælgplanterne, hvis evne til assimilering af frit kvælstof dog først bevistes ca. 25 år senere.

I 1906 valgtes det første planteavlsudvalg og i 1908 optoges forsøgsarbejdet. De første forsøg bestod af 10 gødningsforsøg og 6 kalkforsøg, gødningsforsøgene havde oprindeligt det største omfang, desuden havde foreningen i mange år en demonstrationsmark, der blev drevet som et 8 marks sædskifte.

Gødningsforsøgene har haft en ikke ringe betydning for skabelsen af almindeligt kendskab til de forekommende kunstgødninger, og til oplysning om anvendelsen under forskellige jordbundsforhold og til de forskellige afgrøder.

Gødningsmængder og udbringningstider har ændret sig betydeligt i de forløbne 100 år. Ser vi på udbringningstiden for staldgødning, var det indtil for få år tilbage en god regel, at dette bragtes ud og nedpløjedes sent på efteråret for at spare det ret store kvælstoftab, der sker, medens jordtemperaturen er ret høj. Dette er ved at ændre sig en del, vor tids anvendelse

af kostbare maskiner under forhold, hvor der ofte falder store mængder nedbør, medfører ofte tab af tid ved fastkørsel samt stærkt slid, og gør, at man må overveje, om det ikke er klogest og billigst at købe sig til rette med det kvælstoftab, der er sket ved den tidlige udbringning. Forståelsen for anvendelse af kunstgødning har stadig været i stærk stigning, ikke mindst efter århundredskiftet.

Den første indkøbte gødning var Peru-Guano, der er fuglegødning, der indeholdt ammoniakkvælstof, fosforsyre og lidt kali, men forekomsterne af Guano svandt hurtigt ind og dermed importen.

Konsulent Knud Lyager

For 100 år siden anvendtes som nævnt en del fosforsur kalk, der var benmel, som var en lidt langsom gødning, men gav gode udslag på de udpinte og kalkfattige jorder. Derefter anvendtes Thomasfosfat og senere de lavprocentige fosforsyregødninger, og nu fås superfosfat med højere fosforsyreindhold.

Senere lærte erfaringen at anvendelse af kaligødning gav god virkning. I begyndelsen var det lavprocentige varer, der gik under navnet Karnallit og Kainit, men stigende fragtudgifter har medført fremstilling af mere højprocentige varer.

Superfosfat og kali udbydes nu i handelen i forskellige blandingsforhold, hvilket er forbrugerens ønske i forbindelse med besparelse af arbejdskraft. Desuden er der nu fuldgødninger i handelen, som indeholder kvælstof, fosforsyre og kali. Forsøgene viser, at denne gødning har givet omtrent samme udbytte, som hvis jorden var tilført superfosfat, kali og kalkammonsalpeter på samme tid. Det bliver prisudviklingen, der skal bestemme, om vi fremtidig skal anvende fuldgødning.

Den første egentlige kvælstofgødning, der kom i handelen, var Chilesalpeter, der var enerådende på markedet indtil nutidens produktion af kalksalpeter med luftens frie kvælstof som kvælstofkilde begyndte.

Af andre kvælstofgødninger nævnes svovlsur amoniak, UAN-

30 og Urea. I de senere år har der været en del interesse for flydende vandfri ammoniak, og resultatet af forsøgene konkluderer i, at der er en gevinst ved anvendelse heraf.

Der er ovenfor kun nævnt de tre hovednæringsstoffer, kvælstof, fosfor og kali, men det havde længe stået klart, at planterne havde behov for et antal stoffer, der optages i små mængder, men var ligeså betydningsfulde som de tre hovednæringsstoffer.

Et betydelig fremskridt i kendskabet til disse mikronæringsstoffer er nået i de senere år. Gulspidssygen i byg skyldes mangel på kobber, og blot tilførsel i små mængder kan afhjælpe sygdommen i øjeblikket.

»Kalkning eller mergling giver en rig far, men fattig søn«, blev der sagt, inden man lærte at afhjælpe lyspletsygen med mangan på stærkt kalkede jorder. Mange er de landmænd, der af bitter erfaring fik lært hvilken skade, der opstod efter stærk kalkning. Mangel på bor opstår næsten altid efter kalkning, og efter stærk kalkning reduceres udbyttet stærkt på kålroer og sukkerroer.

De nævnte mangelsygdomme er ret almindelige, men kan i dag forebygges ved brug af kunstgødning, som er iblandet mikronæringsstoffer. I dag er vi tilbøjelige til at anvende stadig større mængder kalk, og opstår mangelsygdomme, kan vi gribe ind.

JORDBUNDSUNDERSØGELSER

Undersøgelser af jorden er først nævnt i planteavlsudvalgets protokol 1911, hvor konsulenten skulle udføre reaktionsanalyser for medlemmerne. Det fremgår ikke af materialet, at der har været foretaget analyser i større omfang før 1916, hvor der har været foretaget systematiske undersøgelser i Aale og Tønning sogne.

Reaktionsundersøgelsen blev foretaget ved azotobakterprøven, som blev anvendt sammen med en kolorimetrisk bestemmelse, indtil fremkomsten af den elektrometriske metode, som anvendes i dag. Reaktionen angav ikke den gang, og heller ikke i dag, hvor store mængder kalk der bør anvendes — her spiller jordtype samt de afgrøder, hvorpå hovedvægten lægges ind på, hvor store mængder kalk, der bør anvendes. Ønskes det oplyst,

hvor stor mængde kalk, der skal anvendes for opnåelse af bestemt reaktion, kan dette fås ved titreringsprøve.

Senere fremkom metoder til bestemmelse af flere næringsstoffer. De første var fosforsyre- og kaliundersøgelserne, der i praksis hurtigt vistes interesse. Tidligere måtte man udelukkende støtte sig til forsøg; nu kan landmanden få oplysning om jordens indhold af næringsstoffer på en hurtig måde, men forsøgene må ikke forlades — uden forsøg er jordbundsundersøgelser intet værd, da forsøgene er grundlaget for udnyttelsen af laboratorieundersøgelserne. Af andre undersøgelser kan nævnes undersøgelser for kobber, mangan, magnesium og bor.

PLANTEAVLEN

Avlen af korn er steget stærkt efterhånden som vekseldriften er blevet mere almindelig, hvilket bl. a. skyldes det stadig stigende forbrug af kunstgødning. Dertil kommer forædlingsarbejdet, der i begyndelsen bestod i udvalg af enkeltplanter, men denne vej i forædlingsarbejdet kunne ikke fortsætte, og man gik derfor over til tiltrækning af nye stammer ved krydsning.

Fra gammel tid avledes kornsorter, der var hårdføre og nøjsomme. Her skal nævnes nogle af de vigtigste sorter fra foreningens stiftelse til nu: Gammel dansk rug var særdeles hårdfør og varierede noget i udseende i de forskellige lokale områder. Allerede i 1870'erne indførtes provstirug fra Holsten, den fik en hurtig udbredelse, og blev først afløst af petkusrug omkring 1890. Denne sort fik en overordentlig stor udbredelse og har været den mest dyrkede rug. En ny Petkus II er under afprøvning. Kongsrug II har siden 1930'erne haft stor udbredelse, sorten er meget stivstrået og derfor egnet til svære jorder.

Fra ældre tid har der været avlet 6 radet byg, og først i det 19. århundrede har 2 radet byg fået større udbredelse. Grunden til 6 radet bygs større udbredelse, trods dens ringere kvalitet, må ses på baggrund af dens større nøjsomhed og kortere vækstperiode, der var en fordel på de dengang udpinte jorder. Navngivne bygsorter fik først almindelig udbredelse henimod slutningen af det 19. århundrede, hvor gammel dansk byg dækkede den største del af bygarealerne. Gammel dansk byg havde lange, åbne aks med store kærner, og var blødstrået. I 1830'erne

indførtes Chevalierbyg fra England og i 1884 Prentice. Disse to sorter fik stor udbredelse. De var uensartede og flere forædlere iværksatte et forædlingsarbejde med Prentice, der kom fire forskellige Prenticesorter, der var meget ens, men Tystofte Prentice blev den mest udbredte. Af sorter, der senere fik stor udbredelse, var Binder, Kenia og Majabyg samt Abed Archer, der alle er tiltrukket af H. A. B. Vestergaard, Abed. Særligt har Majabyg og Archerbyg været så udbredte, at de først i de senere år er afløst af Svaløf Bonus, Weibull Rika og Carlsberg II.

Avl af ikke navngivne havresorter fortsatte hen til slutningen af det 19. århundrede. På de gode jorder avledes gul og hvid havre, medens der avledes grå havre på hedeegnene. Hen ved århundredskiftet indførtes nogle udenlandske sorter, der ikke fik større udbredelse. Først så sent som i 1906 udsendtes Gul Næsgaard, der var tiltrukket af H. A. B. Vestergaard ved udvalg af en tysk sort, Beseler. Sorten fik stor udbredelse indtil Sejrhavren blev udsendt fra Svaløf i 1909. Denne sort var stærk overlegen i ydeevne, kornvægt og var stråstiv, og blev vel i en årrække avlet på op til 75 pct. af havrearealerne. Svaløf Ørnhavre blev den sort, der kunne tage konkurrencen op med Sejrhavren. Kærneudbyttet og kornvægten var trods ret små kerner ret høj. En væsentlig anke mod sorten er, at stråret modner senere end kærnen. Ørnhavren havde en del år en konkurrent i Foldhavren, der ganske vist ikke gav så stort kærneudbytte, men egenskaber, som lidt bedre kærnekvalitet og samtidig modning af strå, gjorde den ofte foretrukken.

Siden da har adskillige havresorter været i forsøgene, af disse skal nævnes Svaløf Staalhavre til gode jorder, medens Ørnhavre E og Opus II må foretrækkes på lette og lettere jorder.

RODFRUGTDYRKNING

Dyrkning af rodfrugter er ret ny her i landet. Turnips vandt stor indpas før de andre rodfrugtarter, men ret hurtig fulgte kålroen og i sidste halvdel af det 19. århundrede vandt Runkelroen langsomt terræn. Ved et diskussionsmøde i 1863 angående dyrkning af roer, var der delte meninger om, hvilke arter, der skulle foretrækkes, nogle anså Turnips for mindre værdifuld, medens andre anbefalede den. Kålroer og Runkelroer havde

flere tilhængere. Når en del ikke havde held med Runkelroerne, har forklaringen sikkert ligget i kalktrang og manglende gødningskraft. I de fleste tilfælde har roerne ikke været sået på blivestedet, men udsået i bed og udplantet sidst i maj eller i juni måned. Grunden til udplantningen lå i, at jorden kunne få mere behandling, så roerne blev lettere at holde rene.

Der var røster fremme for roernes afløsning af brakmarken, men der var langt fra enighed om dette. De ivrigste fortalere holdt på, at brak var en unødvendig foranstaltning, da en god vekseldrift kunne holde markerne rene. — Udviklingen kom også hurtigt til at gå i den retning.

Markvandring i regnvejr

Kålroen bredte sig kun langsomt, men efter århundredskiftet bredte den sig til omtrent halvdelen af roearealet. Her i landet avles kun to former, Bangholm og Wilhelmsburger. Wilhelmsburger, der har stor modstandsdygtighed mod kålbroksvamp og ikke gerne angribes af kållus, har stadig vundet terræn i modsætning til Bangholm, der i 1870'erne indførtes fra England, og en tid har været stærk udbredt.

Runkelroen har i tidens løb omfattet adskillige sorter. — Oberndorf og Echendorfer, der var af tysk oprindelse, gik hurtigt ud på grund af for lavt udbytte. I 1870'erne anbefaledes »Long red Elvetham« og »Long Yellow«, men disse gik ud til fordel for Barres, der til gengæld har mange efterkommere. Den første Barres indførtes 1861 til Landbohøjskolen, denne kom sammen med Markfrøkontorets Barres og en Barres af ukendt oprindelse til at danne grundlaget for over en snes Barresstammer, hvoraf skal nævnes Ferritslev, Pajbjerg, Strynø, Tystofte og Øtofte.

Forædlingsarbejdet er mere gået over til fodersukkerroen på bekostning af Barres. Stammer af fodersukkerroer var kendt allerede før århundredskiftet, disse var overvejende af lyserød farve. Tørstofprocenten lå ikke meget over Barres.

Den første fodersukkerroe, der fik betydning, var Tystofte VII, der med en tørstofprocent på 22—23 fik ikke ringe udbredelse.

Der har siden været tiltrukket mange stammer, men de, der har klaret sig, er Pajbjerg Rex, Gul Dæno, Gul Øtofte, Rød Øtofte og Hvid Øtofte. Fodersukkerroer klarer sig godt på alle jordtyper, men jordens reaktion skal være i orden, og jorden må ikke være vandlidende.

Turnips tager kun en lille plads i roeavlen, anvendelsen strækker sig til sommerstaldfodring, hvor de kan have en vis berettigelse. Der findes mange sorter, der deler sig i gulkødede som Yellow Tankard, Fynsk Bortfelder og i hvidkødede sorter: Høst-Turnips, Østersundum, Grey-Stone og Maj-Turnips.

Gulerødder har tilbage til foreningens start været anbefalet som udmærket kreaturfoder, men anvendelsen har aldrig opnået større omfang.

Kartoffelen har været dyrket ved foreningens start, men omfanget af dyrkningen fremgår ikke af optegnelserne, men på senere tidspunkt har der været avlet en del til husholdning, foderbrug og lidt til industribrug. Efter dannelsen af kartoffelsektionen i 1939 har der en overgang været ikke ringe eksport af markkontrollerede læggekartofler og en del spisekartofler.

Ved valget af læggekartofler er der taget hensyn til formålet, af sorter nævnes Magnum Bonum og Richters Imperator, senere har interessen samlet sig om Up-to-date, King Edward og Bintje til spisebrug og Alpha og Dianella til foder- og industribrug.

GRÆSMARKERNE

Fra gammel tid har græsmarkerne været det mest upåagtede inden for landbruget. Anvendelse af frøblandinger begyndte så sent som i første halvdel af 19. århundrede. Blandingen var såre enkel, idet den bestod af rødkløver og almindelig rajgræs, der begge kun er meget lidt holdbare. I 1870 fremkommer ved et diskussionsmøde et forslag til frøblanding til lette jorder:

Følgende mængder anbefaledes pr. td. ld.

Bælgplanter		*Græsser*	
Rødkløver	4 Pd.	Høj draphavre	2 Pd.
Hvidkløver	2 Pd.	Hundegræs	2 Pd.
Gul humlekløver	2 Pd.	Fåresvingel	4 Pd.
Gul rundbælg	2 Pd.	Fløjlsgræs	3 Pd.
		Ital. rajgræs	3 Pd.
		Engelsk rajgræs	6 Pd.
	10 Pd.		20 Pd.

Ovenstående frøblanding var ikke afprøvet i forsøg, men efter jordens tilstand på daværende tid, har blandingen været en betydelig forbedring fremfor de blandinger, der ellers blev anvendt. Kort tid efter begyndte forsøgsmæssigt afprøvede blandinger at komme, idet P. Nielsen i 1870'erne arbejdede hermed på skolelodden i Ørslev. Da 2—3 årige græsmarker var de mest anvendte, udsendtes først et forslag under navnet P. Nielsens frøblanding, der havde følgende sammensætning pr. ha:

Bælgplanter		*Græsser*	
Rødkløver	8,0 kg	Hundegræs	4,0 kg
Hvidkløver	0,5 kg	Draphavre	4,0 kg
Alsike	3,0 kg	Timothe	3,0 kg
		Eng-svingel	1,5 kg
		Alm. rajgræs	3,0 kg
		Ital. rajgræs	2,0 kg
	11,5 kg		17,5 kg

Som det ses indeholder blandingen flere varige græsser, der sikrede større udbytte i 2 og 3 år. Siden er der sket ændringer i frøblandingernes sammensætning, 1-, 2- og 3-årige græsmarker indeholder nu omtrent lige store vægtmængder kløverfrø og græsfrø, dog med den ændring, at rødkløverfrøet reduceres lidt til fordel for hvidkløverfrøet, jo længere græsmarken skal ligge. Til varige græsmarker anvendes 1 kg bælgplantefrø til 4 kg græsfrø.

Frøblandingernes sammensætning må afpasses efter varighed, benyttelse, jordens beskaffenhed og fugtighedsforhold samt eventuelt hensyn til angreb af kløverål. Hvis kløverål er til stede, kan der anvendes modstandsdygtige stammer af hvidkløver, desuden kan anvendes sneglebælg og kællingetand, der ikke angribes af kløverål.

Der gøres lidt tilløb til avl af luzerne på egnen, den har stor ydeevne, men stiller store krav til jordens kalktilstand, ligesom der må tilføres store gødningsmængder, særligt er kaliforbruget stort. En stor afgrøde fjerner indtil 600 kg kali pr. ha.

Udsædsmængden må være stor, 30 kg lucerne og 2 kg timothe pr. ha er passende. Hvis man ikke er sikker på om lucernen vil lykkes helt, kan anvendes 25 kg lucerne, 5 kg kællingetand og 2 kg timothe. I nogle tilfælde har været anvendt rødkløver i blanding med lucerne, men det må frarådes, da rødkløveren ret hurtigt vil overtage lucernens plads.

Lucerne bør ikke anvendes til afgræsning, men holder bedst til 3 eller 4 slæt, alt efter alder og frodighed.

FREMAVL OG FRØSALG

Betingelsen for en god avl er, at man anvender udsæd af høj kvalitet. Så tidligt som i 1865 anså foreningens bestyrelse det som en opgave at medvirke til fremskaffelse af godt markfrø til medlemmerne, og fra Landbo- og Husmandsforeningernes Frøsalgs oprettelse og til nu, har foreningen været med til at fordele frø fra denne virksomhed, der får leveret frøet fra Danske Landboforeningers Frøforsyning, der har stor betydning på frøavlens og frøhandelens område, omtrent 45 pct. af landets samlede frøforbrug avles og omsættes gennem disse foreninger og brugsforeningerne.

Fremavlen af såsæd blev påbegyndt i 1908 under kontrol af planteavlsudvalget og konsulenten hos fremavlere blandt foreningens medlemmer. De første sorter, man havde i fremavl, var Grenaa havre, Prenticebyg samt Petkusrug. Dette arbejde fortsatte i en årrække indtil Foreningen af jydske Landboforeninger tog fremavlen op, og fremavlskorn kunne fås derfra. Siden har foreningen igen taget del i fremavlsarbejdet ved efter nærmere aftale at foretage markkontrol for et herværende firma.

BEKÆMPELSE AF PLANTESYGDOMME OG SKADEDYR

Ved foreningens start er kun omtalt enkelte skadedyr. Jordloppen er nævnt i forbindelse med avlen af kålroer og turnips, den søgtes bekæmpet med tobakssand eller melkalk.

De fleste af de i vore dage kendte skadedyr har også været kendt, men nogle er senere fulgt efter ved ændring af driftsformerne ved indførelsen af nye afgrøder.

I dag rådes over et stort antal bekæmpelsesmidler, der er særdeles effektive. Bedelusen der tidligere var en stor plage i bederoefrømarkerne og undertiden også i bederoerne, bekæmpedes tidligere med tobaksafkog, eller en blanding af sæbe og sprit og senere bragtes nikotin i handelen. Desuden kan nævnes ådselsbillens larve, stankelbenslarven og knoporme, der optræ-

der periodisk med stærke angreb, og tidligere bekæmpedes med giftklid, men nu bekæmpes med de nye kraftigt virkende parathionmidler.

Jordlopper i korsblomstrede roer og smelderlarver i korn bekæmpes ved behandling af udsæden inden såning med lindanmiddel.

Kløverål i rødkløver og hvidkløver virkede tidligere stærkt ødelæggende på kløver, men forædlerne har svaret ved opformering af mere modstandsdygtige stammer, dog vil en hensigtsmæssig tilrettelægning af sædskiftet være fordelagtigt.

Kartoffelskimmelen, som blev kaldt kartoffelsygen, har voldt betydelige tab. Den første opskrift på et sikkert middel kom i 1885 i bodeauxvædsken, midlet kom dog ikke i brug, trods det at midlet straks blev kendt herhjemme, grunden lå vist i, at der ikke fandtes brugbare sprøjter. Her i foreningen blev den første sprøjte til udlejning blandt medlemmerne anskaffet i 1909. Bordeauxvædsken er fortsat anvendt indtil slutningen af 1940'erne, hvor der kom ligeså effektive og lettere anvendelige midler i handelen, bestående af kobberholdige, mangan- eller zinkholdige specialpræparater.

Brandsygdomme i korn bekæmpes effektivt ved varmtvandsbehandling for nøgenbygbrand, og mod sygdomme som dækket bygbrand, nøgen havrebrand, rugens stængelbrand og stribesyge, anvendes kvægsølvholdige midler.

UKRUDTSBEKÆMPELSEN

Landmanden har altid måtte kæmpe en hård kamp mod ukrudtet, der optrådte i og mindskede afgrøderne, han stod faktisk magtesløs. Landbrugets driftsform var nok ændret, og afgrøderne har stadig kastet mere af sig, og flere ukrudtsarter blev praktisk taget udryddet, men tilbage stod særlig »agerkålen« på et meget stort antal ejendomme. Forskellige midler og metoder har i tidens løb været anvendt. Der har været sprøjtet med Jernvitriol og Blåsten, siden sprøjterne kom frem, og der har også været anvendt agerkålsklipper, alt med for lille virkning. Efter fremkomsten af de nye midler, navnlig hormonmidlerne, kan en lang række ukrudtsplanter som agerkål, tidsel, vikke m. fl. nu let bekæmpes. Derudover er der specielle præparater i handelen til bekæmpelse af Gul Okseøje og Krum-

hals, disse midler er meget giftige og svigter af og til. Derudover findes endelig en del præparater af mindre interesse.

Når vi nu i jubilæumsåret ser tilbage i de 100 år, der er forløbet siden landboforeningens stiftelse, ser vi en fremgang i planteavlen, der ikke dengang ville være troet muligt.

Landbruget har i den periode taget brug af de videnskabelige fag, hvor kemi, arvelighedslære og nu sidst fysikken er de mest fremtrædende. Faktorer, der kun har kunnet komme i anvendelse ved landmændenes evne til samarbejde.

REGNSKABSARBEJDET

Indtil begyndelsen af forrige verdenskrig var regnskabsføring i landbruget ikke meget udbredt, men derpå begyndte en udvikling, der uden tvivl skyldes kaptajn M. Pedersen, Hadsten, der ved kursus for skolelærerne i landbrugsregnskabsføring, ved sine glimrende foredrag og udgivelse af regnskabsbøger, skabte betydelig interesse for regnskabsføring.

Her i foreningen blev efter forudgående forhandling nedsat et regnskabsudvalg i 1914, bestående af K. Warmdahl, N. Bank, Thule Thulesen og J. P. Sørensen. Udvalgets opgave skulle være at fremme interessen for regnskabsføring, og arbejdet støttedes derfor økonomisk af landboforeningen, idet det i de første år gennemførtes som konkurrence i fuldstændig regnskabsføring mellem hele brug.

I 1915 aflagde konsulent Sønnichsen den første beretning for 9 regnskaber.

Regnskabsarbejdet var i begyndelsen iværksat med den hensigt, at landmændene skulle sættes i gang hermed og selv fortsætte med den daglige bogføring og foretage årsopgørelsen, men selv om mange nåede at føre bøgerne hele året, kørte de gerne fast i årsopgørelsen; arbejdet måtte ændres derhen, at konsulenten støttede medlemmerne i føringen af kassebogen og foretog årsopgørelsen.

Regnskabsarbejdet har været i gang siden starten og med nogenlunde konstant tilslutning indtil 1930, hvor der foretoges den ændring, at regnskabsvirksomheden blev en selvstændig virksomhed med egen ledelse med konsulent Chr. Pedersen, Brædstrup, som konsulent, hvilket han var indtil konsulentskiftet i 1947. Regnskabsarbejdet fortsatte med næsten kon-

stant tilslutning indtil de større brug i 1950'erne blev pålagt regnskabspligt.

I 1959 nedsatte Tørring og Omegns, Vrads Herreds og Thyrsting-Vrads Herreders Ldf. et fælles regnskabsudvalg med konsulent Karl B. Ritter, Tørring, som regnskabskonsulent, og Jens Munk Jensen, Velling, som formand. Samarbejdet er fortrinligt og tilslutningen stigende. Samtidig fortsætter konsulent K. Lyager, Brædstrup, stadig med føringen af de regnskaber, som før nyordningen var anlagt i Brædstrup-kredsen, som har gårdejer Knud E. Jensen, Højvang, som formand.

Regnskabsføringen er nu udvidet til at omfatte et stort antal brug, et arbejde, der er til glæde for de mange, der får ført regnskab med specifikationer over de enkelte driftsgrene. — Ganske vist kunne yderligere specifikationer være ønskelige, men den anvendte form er meget mindre arbejdskrævende for den i forvejen travle landmand. Den anvendte form har også stået sin prøve udadtil, idet landbrugets ledere ved forhandlinger med det offentlige om forhold, der er af økonomisk interesse for landbruget, har opnået deres resultater ved forelæggelse af regnskabsberetningerne.

DANSK LANDBRUGS STILLING I JUBILÆUMSÅRET

Det står klart for de fleste, at landbruget for tiden er ude for endog meget store vanskeligheder. Den voldsomme indenlandske omkostningsstigning, der i de sidste 10 år har fundet sted, har det ikke været muligt for landmændene at skaffe sig dækning for trods begyndende hjemmemarkedsordninger for visse landbrugsvarers vedkommende. Når disse indenlandske vanskeligheder, som nu for tiden er sammenfaldende med afsætningsvanskeligheder på de udenlandske markeder for vor stærkt stigende produktion, er situationen for den danske bonde meget alvorlig. Det afspejlede sig i de vanskelige lønforhandlinger i foråret, der, som det vil huskes, efterfulgtes af bøndernes leveringsstop. Denne protestaktion var sikkert på sin vis de fleste danske bønder imod. Når de alligevel sluttede så magtfuldt op bag aktionen, var det et stærkt vidnesbyrd om, at man følte sig trængt op i en krog, følte, at man stod med ryggen mod muren.

Det er min overbevisning, at landbruget gik styrket ud af denne alvorlige situation. De mange udtalelser, der siden da er faldet fra både ansvarlige ministre og erhvervsfolk side om, at landbrugets folk har krav på ligestilling med landets øvrige erhverv, tyder stærkt på en voksende erkendelse af, at man ikke i fremtiden kan disponere uden hensyntagen til landbrugets udøvere.

Landbruget bringer stadig over 50 pct. af landets samlede valuta hjem. Som netto-valutaindtjener står det desuden langt over industrien. Den råvaremængde, der tages hjem af landbruget, udgør ca. 20 pct. af eksportværdien. Vi stiller således omkring 80 pct. af den indtjente valuta til rådighed for befolk-

ningen. Sammenlignet hermed er industrien kun i stand til at stille omkring 20 pct. af sin valutaindtjening til rådighed.

Til belysning af det skæve indkomstforhold mellem landbruget og de øvrige erhverv, kan følgende tjene: I 1950 udgjorde landbruget ca. 20 pct. af befolkningen og havde ca. 20 pct. af nationalindkomsten. I dag (1961) udgør landbrugsbefolkningen ca. 18 pct. af den samlede befolkning, men har kun 14 pct. af nationalindkomsten.

Det er uden tvivl de kendsgerninger, som disse tal er udtryk for, der har medvirket til, hos ansvarlige ministre og erhvervsfolk, at fremme en voksende forståelse for landbrugets berettigede krav. Med en fast tro på, at denne indstilling overfor landbruget vil styrkes, kan vi inden for landbruget i en trang tid ruste os til den dagens gerning, hvoraf vor fremtid må skabes.

Det har altid været naturligt for en bonde først at stille krav til sig selv. Den store afvandring af folk fra landbruget, lønpresset og de stærkt faldende priser på landbrugsvarer, tvinger landmanden til at rationalisere sin bedrift, udbygge den med en større produktion for øje, eller måske forenkle den, specialisere sig således, at produktionen pr. mand stiger. Hvilke veje, der bør følges, må overvejes nøje af den enkelte landmand, der har sine særlige forhold at tage i betragtning af økonomisk eller driftsmæssig art.

Netop her i 100 året for landboforeningens oprettelse har man dog mærket en vis tøven overfor nyinvesteringer. Fællesmarkedet og Danmarks eventuelle tilslutning hertil, skaber en usikkerhed overfor hvad fremtiden vil bringe. Nu disse linjer skrives, er netop de meget vanskelige landbrugsforhandlinger mellem de nuværende medlemmer af »De seks« afsluttet, og en ny fase indenfor dette store europæiske fællesmarked står foran sin begyndelse. Muligheden for Danmarks indtræden er tilstede. Set fra en landmands synspunkt, kan man kun håbe på, at de påbegyndte forhandlinger om Danmarks optagelse hurtigt fører til et for vort landbrug gunstigt resultat.

FREMTIDENS OPGAVER

Hvor påkrævet det end var med forårets forlig og de deraf opnåede støtteforanstaltninger, må det anses for kun at være

nødforanstaltninger i en vanskelig overgangsperiode. Et lille land som Danmark med landbruget som det mest valutaskabende erhverv, kan ikke føre en sådan landbrugsstøttepolitik på længere sigt. Den kendsgerning, at to trediedele af vor landbrugsproduktion eksporteres, er bevis nok herfor.

I moderne landbrugsproduktion må sigtet være det samme som i enhver anden produktion, at arbejdskraften skal udnyttes bedst mulig, hvilket bedst opnås ved anvendelse af en tidssvarende og rationel produktionsteknik og, herunder vel også, at vi ikke spreder os over for mange opgaver.

De opgaver, vi først må tage op til løsning, er de grundlæggende betingelser for landbrugets driftsformer, bedrifternes størrelse og produktionens fordeling. Målt med de nuværende fællesmarkedslandes målestok skulle vor udgangsposition ikke være så dårlig. Vi har forholdsvis mange bondebrug, brug fra 15—50 ha god jord. Vi har forholdsvis få helt små brug, og mange af disse vil formodentlig nu efter de nye jordloves vedtagelse blive nedlagt. Vi har tillige en god jordfordeling. De fleste landbrug i Danmark har deres jordtilliggende samlet i et stykke. Vi har ingen overbefolkning af landbruget. Vi har en veludbygget andelsbevægelse, som har været, og fortsat kan blive, en solid løftestang for dansk landbrug. Sidst, men ikke mindst, har vi en landbostand, der har en vis øvelse i at arbejde med sigte på verdensmarkedspriser.

Vi er således i mange henseender bedre stillet end vore fæller ned gennem Europa, men forspringet kan meget let sættes over styr, hvis vi ikke kender vor tid.

Fællesmarkedet viser hen til to veje til forbedring af landbrugets kår. For det første, at udnytte arbejdskraften mere effektivt, for det andet, ydelser af social art. Der kan for en dansk bonde ikke være tvivl om, hvilke af de to muligheder, der bør foretrækkes. Størst mulig produktion i mark og stald har hidtil været vor løsen, og er det vel også stadig, men dog med et forbehold. Arbejdskraften kan, ja, er ved at blive den begrænsende faktor.

Hvor stort skal et landbrug i Danmark da være i fremtiden? Det er ikke nok at slå fast, at 5 eller 8 ha ikke er nok til at give mulighed for en tilfredsstillende tilværelse. Det passer jo ikke i alle tilfælde. Vi kender alle eksempler på et ægtepar på et lille brug, der gennem en meget intensiv udnyttelse af jord og

dyr, høj ydelse, lille foderforbrug o. s. v. opnår et mindst lige så godt økonomisk resultat som naboen med 30 eller måske 50 ha. Men, det skal indrømmes, denne kategori af landmænd vil komme på en hård prøve i fremtiden. Vi ser da også, at adskillige mindre jordbrugere forsøger at klare sig igennem ved en meget stor specialiseret produktion baseret på et stort indkøb af fodermidler. Ofte er det produktion af svin, æg eller slagtekyllinger, der sættes ind på, i færre tilfælde slås der ind på stort kohold. I virkeligheden er det altså her en form for industrialiseret landbrugsproduktion vi står overfor, og det endda på husmandsbrugene. Industriel landbrugsproduktion må det kaldes, når produktionens størrelse ikke længere retter sig efter ejendommens avl. Jord og produktion bliver herigennem koblet fri af hinanden, bliver to af hinanden uafhængige faktorer.

Er der en vej udenom industrialiserede stordriftsformer? Bonden har nu aldrig været så let at drive ud, ellers havde det vel været gjort. Perioder i vor historie viser, at der har været gjort forsøg herpå. Da bønderne var mest forkuede af hoveri og stavnsbånd lød råbet om, at jorden skulle gå til den dygtigste. Det kunne lyde meget besnærende, men var kun et camoufleret forsøg på at drive bonden fra sin jord på et tidspunkt, da han økonomisk og fagligt stod dårligt rustet på grund af herremændenes hensynsløse udnyttelse.

Siden 1769 har vi dog haft love, der hindrede nedlæggelse af bondebrug. Den første begyndelse hertil gjordes, da greve Henrik Stampe udstedte forbud mod nedlæggelse af bøndergårde. Selvom jordlovene nu er taget op til revision, vil der næppe nogensinde blive givet fri adgang til sammenlægning af brug. Det er ikke til at overskue, hvad det ville komme til at betyde nu i en periode, hvor meget taler for at gå over til store enheder.

At landbruget er mere end levevej, men også en livsform, bekræftes i disse modgangstider. Vi ser, hvor fast mange holder ved bondegerningen trods økonomisk modgang, trods tungt dagelangt arbejde og bundethed af husdyrholdet året rundt.

Værdien af bondesamfundet, bondehjemmet, er vel også det der er erkendt gennem vore jordlove. Bondebruget medvirker til at skabe en sund balance i vort samfund. Det betinger en stor arbejdsindsats, og resultatet er en stor og billig produktion af levnedsmidler. Det, at en mand eller familie, sidder på sin

egen jord, har altid været en umådelig drivkraft og er måske forudsætningen for opnåelse af de højeste udbytter, når det er levende organismer som planter og dyr, der arbejdes med. Vi ser mange eksempler på, at en bonde og hans gård hører sammen, arbejder sig sammen til en helhed.

Vi når således ved betragtninger og overvejelser frem til den opfattelse, at meget tyder på, at bondebruget, familiebruget om man vil, bliver den mest almindelige brugsstørrelse i dansk landbrug i fremtiden. En af hovedopgaverne for dansk landbrugs ledende folk må derfor være, gennem forsøgsvæsen og oplysningsvirksomhed, at sætte ind på løsningen af de arbejdsmæssige problemer, der er forbundet med denne brugstype. Det er en kendsgerning, at husdyrholdet og navnlig malkekvæget er den mest arbejdskrævende gren, vi har. Mange spørger derfor: Kan vi undvære køerne? Det er der ikke stor sandsynlighed for. 47 pct. af landbrugets indtægter kommer fra kvægholdet, 40—43 pct. fordeler sig på svin, æg og fjerkræ. Kun 10 pct. er salgbare markafgrøder og kun 5 pct. stammer fra eksport af markafgrøder. Dertil kan føjes, at eksporten af planteprodukter under normale forhold ligger prismæssigt dårligt.

For at kunne klare arbejdet med husdyrene må vi nok i nogen måde tilstræbe en specialisering. Besætninger med et koantal på ca. 20—40 køer vil ganske givet kunne producere mælk med større fortjeneste pr. enhed end besætninger med kun 7—10 køer. Med de nu eksisterende mekaniske hjælpemidler i kostalden, vil en besætning på 20—40 køer sikkert være passende for effektiv udnyttelse af en mands arbejdskraft. Hertil kommer så, at de investeringer, som nødvendigvis i fremtiden må gøres for at skabe bedre hygiejniske betingelser for produktionen, bedst vil kunne forrentes i besætninger af en vis størrelse. Noget lignende vil gøre sig gældende både for svine- og fjerkræholdet.

En specialisering indenfor husdyrholdets enkelte grene vil helt automatisk skabe basis for en vis specialisering indenfor planteavlen. Med nutidens mekaniske hjælpemidler vil en mand eller familie kunne overkomme arbejdet på ret store arealer.

Ved en sådan tiltrængt specialisering vil der blive åbnet mulighed for en bedre udnyttelse af de forskellige evner og anlæg, landbrugets udøvere er i besiddelse af, ligesom der ska-

bes basis for, at selv brug med ret store arealer kan drives som familiebrug.

Nogle vil måske indvende mod disse betragtninger, at det alsidigt drevne bondebrug altid har været den driftsform, der økonomisk klarede sig bedst. Det er også en uomstødelig kendsgerning, men spørgsmålet er om vi fortsat kan klare de arbejdsmæssige problemer, denne driftsform stiller os overfor. Det er min overbevisning, at der må en vis omstilling til. Hvordan vil det så gå med den økonomiske sikkerhed i bedriften? Jeg mener, at vi har lov til at nære et begrundet håb om, at vores tilknytning til det store europæiske marked vil give os muligheder for en nogenlunde stabil afsætning af en alsidig landbrugsproduktions frembringelser. Samtidig skulle den forventede tilknytning til fællesmarkedet bevirke, at vi fremover får en mere stabil prisdannelse for landbrugsprodukter.

Vi har naturligvis ikke nogen garanti for, at forenklede arbejdsformer og specialisering af landbruget vil være uden økonomisk risiko, men det synes at være den vej, vi skal gå, for at gøre arbejdsbyrden overkommelig ude i de enkelte bedrifter. Mange unge landmænd har allerede gennem de resultater, de har opnået, vist, at en fornuftig planlægning af arbejdet er af afgørende betydning for et godt resultat. Hver enkelt landmand må udfra sin egen situation og ud fra de produktionsmæssige betingelser, hans bedrift stiller ham overfor, søge at blive specialist på et af de områder, der her er skitseret. Det bliver sikkert ikke mere kedelig at være landmand af den grund, tværtimod.

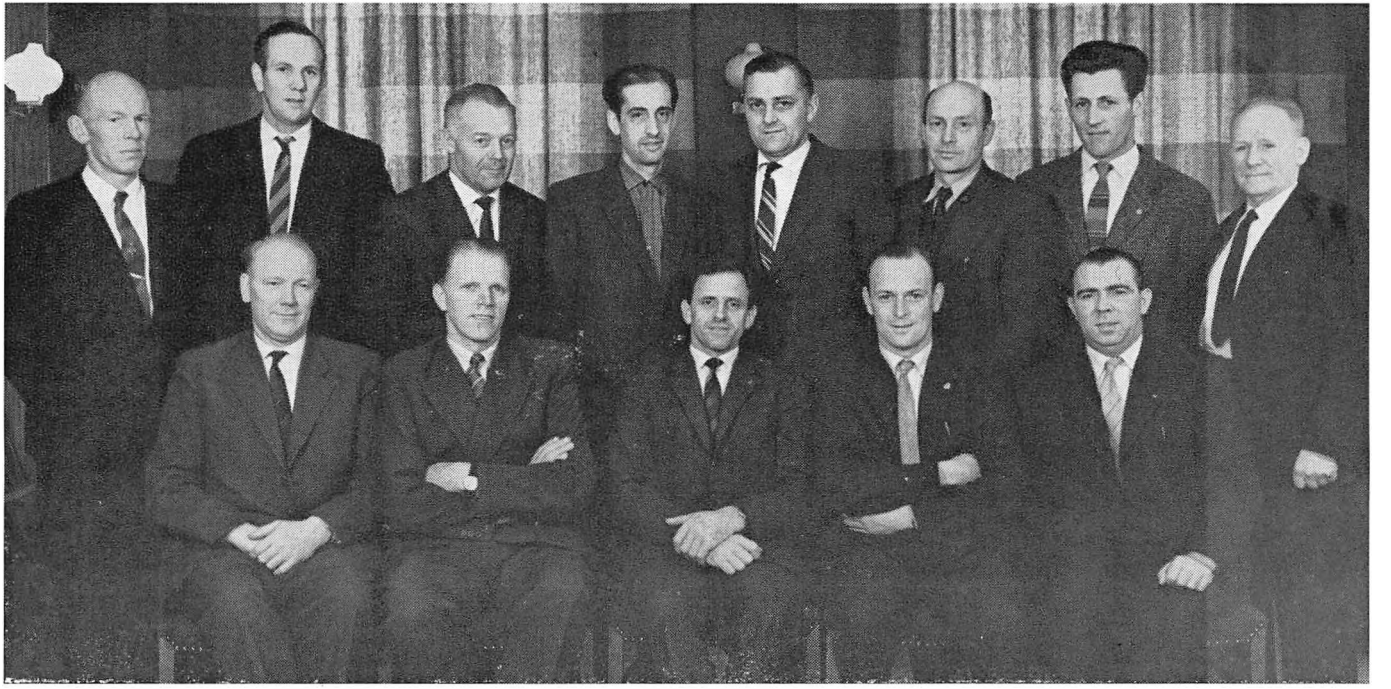

Bestyrelse, udvalgsformænd og konsulenter i jubilæumsåret.

Bagerste række fra venstre: P. L. Ebbesen, Addit. Holger Bonde, Dauding. Sigurd Jørgensen, Gammelstrup. Kristian R. Sørensen, Vestbirk. Karl B. Ritter, Tørring. Aage Nielsen, Ring. Niels P. Jensen, Thyrsting. Søren Bjerre, Aale. Forreste række fra venstre: Knud Lyager, Brædstrup. Jens Munk Jensen, Velling. Aksel Frandsen, Føvling. Bent Henriksen, Føvling. Peter Sørensen, Dauding.

Landboforeningens bestyrelse, udvalg og konsulenter i jubilæumsåret

Bestyrelsen:

Aksel Frandsen, Føvling, formand
Jens Munk Jensen, Velling, næstformand
Peter Ebbesen, Addit
Holger Bonde, Dauding
Aage Nielsen, Ring
Bent Henriksen, Føvling
Niels P. Jensen, Thyrsting
Sigurd Jørgensen, Gammelstrup
Søren Bjerre, Aale
Sekretær: Konsulent K. Lyager, Brædstrup
Kasserer: Konsulent Kr. R. Sørensen, Brædstrup

Planteavlsudvalg:

Bent Henriksen, Føvling
Knud E. Jensen, Højvang, Vrads
Peter Larsen, Træden
Planteavlskonsulent: Knud Lyager, Brædstrup

Festudvalg:

K. J. Neergaard, Brædstrup
Vagn Jensen, Addit

Udvalg, som er nedsat i samarbejde med andre foreninger:

Fælleshusdyrbrugsudvalget for Thyrsting-Vrads Herreder:

Peter Sørensen, Dauding, formand
Svend Andersen, Aastrup
Aksel Frandsen, Føvling
Sekretær og konsulent: S. K. Larsen, Tørring
Kasserer og konsulent: Kr. R. Sørensen, Brædstrup

Bygningsudvalget for Skanderborg amt:

Jens Munk Jensen, Velling
Vagn Jensen, Addit
Konsulent:

Fjerkræudvalget for Skanderborg amt:

Konsulent: Bent Heilesen, Ørskov

Regnskabsudvalget for Thyrsting-Vrads Herreder:

Jens Munk Jensen, Velling, formand
Konsulent: Karl B. Ritter, Tørring

Ungdomsudvalg:

Kr. Sommer, Bjerregaard, Brædstrup
Jens Munk Jensen, Velling, kasserer
Hans Holst, Dauding
Børge L. Kristensen, Haarup
Sekretær: Konsulent Kr. R. Sørensen, Brædstrup

Amtsungdomsudvalget:

Jens Munk Jensen, Velling

Dyrskuets ordningsudvalg:

Aksel Frandsen, Føvling
Anders Thomsen, Haarup
Peter Sørensen, Dauding
Fru Esther Andersen, Aastrup
Finnemann-Schultz, Tønning
Købmand Erik Dahl, Brædstrup
Bankdirektør T. Graversen, Brædstrup

Tildeling af sølvmedaljen for landboflid efter indstilling af Thyrsting-Vrads Herreders Landboforening

1898 Josef og Maren Jensen, Stougaards Mark.
1919 Niels Andreasen, Haarup, Brædstrup.
1923 Peter og Mette Kirstine Flensted, Østerhaab, Bryrup.
1927 Steffen og Mathea Sørensen, Dauding Mk., Brædstrup.
1931 Christian Værnholt, Thyrsting.
1935 Hans P. og Ellen Dam, Østerhaab, Bryrup.
Kristian og Johanne Sørensen, Træden, Tønning.
1939 Mads og Bentha Marie Olesen, Vingum.
Henrik og Sine Andersen, Tønning.
1944 Anton Søndergaard, Dyrelund, Aastrup.
1956 Alfred og Anna Laursen, Løve.
Carl og Agnes Sørensen, Addit Mark, Addit.

Landhusholdningsselskabet sølvbæger for landboflid

Ifølge amtsbeskrivelsen for Skanderborg var denne hædersbevisning allerede inden foreningens stiftelse tildelt fynboen Mads Pedersen Ulstrup, ejer af Ulstrup i Vinding.

1895 fik Kr. Jensen, Slagballe, sølvbægeret efter indstilling fra landboforeningen.

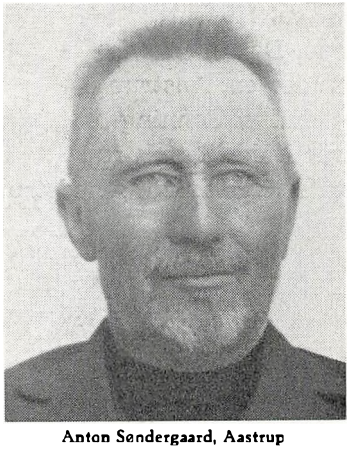

Anton Søndergaard, Aastrup

Æresmedlemmer

1944 Anton Søndergaard, Dyrelund, Aastrup.